

UNIVERSAL
LIBRARY

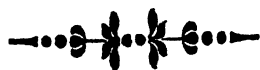
OU_204838

UNIVERSAL
LIBRARY

సద్దవ్యూహము

[అభిమన్య]

గ్రంథకర్త

చక్రవర్తానులమాణిక్యశర్మగారు.

కొండవల్లి వీరవెంకయ్య

బుక్స్, సెల్లర్ అండ్ పబ్లిషర్, రాజమండ్రి.

అరవూర్, 2000.

శ్రీ సత్యానంద ప్రెస్ సందు ముద్రింపబడినది.

రాజమహేంద్రవరము.

1930

ఈనాట కమున శిష్యుని పాత్ర.

పురుషులు.

స్త్రీలు.

- 1 అభిమన్యుడు
- 2 దుశ్శాసనుడు
- 3 భీష్ముడు
- 4 కర్ణుడు
- 5 దుర్యోధనుడు
- 6 శకుని
- 7 ద్రోణుడు
- 8 అశ్వత్థామ
- 9 కృప
- 10 ధర్మరాజు
- 11 భీముడు
- 12 అర్జునుడు
- 13 ఘటోత్కచుడు
- 14 కృష్ణుడు
- 15 సుమిత్రుడు
- 16 సైంధవుడు
- 17 యుయుత్సుడు
- 18 సంజయుడు
- 19 వే శంపాయనుడు

- 1 ద్రౌపది
- 2 సుభద్ర
- 3 ఉత్తర

ఓం

శ్రీ సామ్రాజ్య భువనేశ్వర్యై నమః

పద్మ వ్యూహ నాటకము

(అభిమన్యు.)

నాంది

చం. బలిమి నభేద్యమైన గురు ♦ వర్యులు వారణసేయుచున్న బల్
చలమున దేటి పద్మముకు ♦ శంబును జించి సుధా గలంపగా
వెలసినపూరుషోత్తమ ప ♦ విత్రపదార్చన పుష్పపంక్తి స
భ్యులకును మాకు శ్రేయముల ♦ బాల్యసలారగ నిచ్చి ప్రోచుతన్
[నాంద్యమున సూత్రధారుడు పూలను సభమీదఁజల్లి]

సూత్ర—ఓహూహూ! నానావర్ణవిభాసమానమై జీవకళచే నొప్పు
నేపథ్యములచే, నలంకరింపబడిన, యీరంగస్థల మెంత రమణీ
యముగనున్నది! ఓహో నేడు నుదినము. సకలవేదవేదాం
గశాస్త్రప్రచారీణ బ్రహ్మకులీన మూలంబును బాహువిక్ర
మ నిరాకృత భార్గవరామ సరనాథకుల శాఖాసహస్ర
భూషితంబును, ధిక్కుత కుబేరికరాటనిచయఃపల్లవశోభితంబును,
విజ్ఞాన హాల సంపాదిత విభూతి శూద్రగణాఫల విరాజితంబు
నైన యీపరిషత్కల్పమహీరుహంబును సందర్శింప గలిగినది
ఓసదస్యులారా! మాకిలవేల్చైన సామ్రాజ్య భువనేశ్వరి
దేవియొక్క కళ్యాణమహోత్సవ దినంబులు సంప్రాప్తిలు

టంజేసి యేదేని నాటక ప్రదర్శనంబున మిమ్ముండఱ నానంద
ఱఱుపదలంచి యాహ్వానము జేసితిమి. కావున మేము ప్రయో
గింపదగిన రూపక మెద్దియో యానతీయుడని సభ క్తితో వేడికొ
నుచున్నాడను. (అరికించి) ఆ ! ఏమనుచున్నారు ! భారతవీరుల
సుప్రసిద్ధచరిత్రము నేదేని యాడుమనియా అనుజ్ఞనిచ్చుచు
న్నారు ? అటులైన సరియే ! పారిపార్శ్వకా ! ఒకపారిఇటురమ్మా !

పారి—(ప్రవేశించి) బావా ! ఇదే వచ్చితి నాజ్ఞనొసంగుము.

సూత్ర—ఓయీ ! మనమిప్పుడు భారతవీరుల చరిత్రమును బ్రదర్శిం
పవలయును. పాత్రవర్గమును సిద్ధపఱచితివా ?

పారి—అందరిని సిద్ధపఱచినాను. మనకుశీలవకుమారు డభిమన్యు
భూమికను ధరించి రంగస్థలము నధిష్ఠించుటకు సిద్ధముగ
నున్నవాడు.

సూత్ర—ఏమీ ! ఆలాగునా ! అభిమన్యనాటక మాడవలయునని
నీకెట్లు తెలిసినది.

పారి—నీవు తొలుత నాందిలో “జేటి పద్మముకుళంబును జించి
సుధక గలంపగా” అని చదువలేదా ?

సూత్ర—ఔను చదివితిని. కాని మీరు శ్రీయుత కాళ్లకూరి నారా
యణరావుగారు రచించిన పద్మవ్యూహమును చదివయున్నా
రు కాని బ్రహ్మశ్రీ చక్రావధానుల మాణిక్యశర్మ విరచిత
మైన అభిమన్యనాటకమును చదివియుండలేదే ! ఇప్పుడు దానిని
ప్రయోగింప నెట్లు సమర్థులగుదురు ?

పారి—మీరు మీజయంతుని వివాహమునకు వెడలినపు డానాట
కము క్రొత్తగ ముద్రితమై వచ్చుటచే దానిని సమగ్రముగ
జదివియుంటిమి.

సూత్ర—పద్మపూహముకంటె నిండేమి ప్రాశస్త్యమును గవిపెట్టితి
మని చదివియుంటిరి ?

పారి—అవిషయనిర్ణయభారము సభ్యులతలమీద నున్నది. మన
మద్దాని నిర్ణయింపజాలము. అదియుంగాక,

శా. జాతీపుష్పమరందబిందువులనా ♦ స్వాదించుచు న్నిత్యమున్

బ్రీతిన్గాంచెడు వట్పదంబు గహనో ♦ ట్విన్ గ్రాత్రగా బద్ధమున్
జేతః ప్రీతిగ జూడ దానిమధువు ♦ స్వేగ్రోల గాంక్షింపజే !

ప్రాతలరోతలు క్రొత్తరుచ్యమును వా ♦ క్రౌడీక్ దిగన్ ద్రోతురే.

సూత్ర—ఔను సత్యమే. అట్లయిన వేవేగ ఋతువర్ణనము సేయుము.

పారి—మంచిది. (ఆకసమువంకజూచి)

మ. బభిరే ! ధారుణి ధర్మవీరుడన సా ♦ భద్రుండె ధర్మేతరా

ధ్వలనతొరవకుంభజ గ్రధిత ప ♦ ద్మపూహమున్ జించియో

ధులదూలిం చెగదా ! యటంచు మది సంఘోషించుచు న్నవ్విస

ట్టులదిక్కుల్ తెలుపెక్కు శారదనృపా ♦ టోపంబుచేనియ్యెడన్.

సూత్ర—మహదీ ! ఈశరత్కాలము నీచేత జక్కగ వర్ణింపబడినది
కాని,

చ. చిరుతడు క్రొత్తవాడగు కు ♦ శీలవపుత్రకు డాజిలోన నే

మకర ప్రతాపవీరు నభి ♦ మన్యునివేషమువేసి రాద్రవి

స్ఫురణముమీఱ నాట్యకళ ♦ శోభిలజేయగ జాలునొక్కొ ! యా

భరతమునీంద్రశాస్త్రముల ♦ బాడొనరించునొయంచుజంకెడన్.

(తెరలో) ఓరోరి ! అవినయశాలి ! ఏమిరా ప్రేలేదవు.

చ. చిరుతనొ క్రొత్తవాడనొ ! వి ♦ శేషమహాశిఖార్ణవంపు మం

దరగిరినై చెలంగుదునొ ! ♦ తద్దయు జూడగవచ్చు నాజిలో

బరుగిడబోకనిల్వము ది • వన్పతి నామనుమండె వీరు డీ
 భరతకులంబునందున శ • బాసనిమెచ్చగ నేతునియ్యెడన్.
 పారి—అదిగో ! దుశ్శాసను పలుకుల కలిగి అభిమన్యుం డప్పడే
 ప్రత్యుత్తరమిచ్చుచు దనకీర్తిముక్తామణుల దిశామూఢుమునకు
 దోరణములు గట్టుచున్నాడు. రమ్ము. పోవుదము.
 సూత్ర—ఇక్కడికి నానందేహము తీసినది. నడువుము.

(ఇద్దరు నిష్క్రమించెదరు.)

ఇది ప్రస్తావన.

ఓం

పద్మవ్యాహ నాటకము

(అభిమన్య.)

ప్రథమాంకము.

[ఉత్సాహనాభిమన్యులు ప్రవేశించెదరు.]

అభి—ఓరోరి ! ఆవినయశాలీ ! ఏమిరా ప్రేమదపు ?

చ. చిటుకనా క్రొత్తవాడనా వి ♦ శేషమహారథికార్ణవంపు మం
దరగిరినై చెలంగుమనా ♦ తద్దము జూడగవచ్చు నాజిలో
బరుగిడబోకనిల్వము ది ♦ వస్వతి నామనుమండె వీరు డీ
భరతకులంబునందున శ ♦ బాసని మెచ్చగనేతు నియ్యెడన్.

దుశ్శా—అభిమన్య ! నేను నిజము జెప్పితిని. యెందుల కీరంతులు ?

మ. పరిగా చాపము నెత్తజాలవు మహా ♦ శౌర్యాభియా భీష్మభీ
కరిసింహుం డధినేత సేనలకు దో ♦ ర్గర్వప్రతాపాఘ్యతా
గురు శారద్యత కర్ణ మద్ర నృపము ♦ ఖ్యుల్ యోధులైయొప్పగా
గురురాట్నుత్ర శతంబు పెల్లడర నీ ♦ కున్జేరగా శక్యమే ?

కావున నీతోడిబాలురతో నాడుకొనబొమ్ము. నీయందు గనికరముం
చి నీభార్యయైన యుత్తరమిది వాత్సల్యమునంజేసి నీకింత
వఱకు జెప్పచుంటిని. నామాట విని సమరముపొంతకు రాక
యాటలలో గాలము గడుపుము.

అభి—ఓరోరి సరవశువా ! నీవాక్యములజూడ నీవుజన్మించిన కల
 మేదోయని నాకు సందేహము తోచుచున్నది. నీవు నిజము
 జెప్పితివంటివి కాని సత్యమునకును నీకును మిగుల దూరము.
 మఱియు నుక్షత్రయుల నోటనుండి రావలసిన వాక్యములు
 నీ నోటనుండి వెడలలేదు. మఱియు,

ఉ. కౌరవ తూలరాశి దృటి ♦ కాలములో దహింప నగ్నిభ
 ట్టారకు డీకిరీటి సుతు ♦ డంచు మదిన్ దలపోయుమోరి దు
 ప్తా ! రణమన్న జంకుదునె ? ♦ శాంతనవాదులు నాకులెక్కయే ?
 భూరిసుకీర్తి నీభరత ♦ భూమిని విల్పుడు జూడు మిత్తటికొ.

కావున సత్కులధర్మబాహ్యమైన వాగ్వినియోగమునుసేయక నిలిచి
 పోరుము. అభిమత్యుని బాణములయం దెంతచూచుకుదనము
 న్నదో తెలిసికొందువు.

1. అనుబంధము.

దుశ్శా—(తనలో) మాటలచేత వీనిమూఱుమునుండి యవలబడదలంచి
 తిని కాని పోటుల దినక తప్పనట్లు తోచుచున్నది. ఇప్పుని
 కోలలకైన గొంత ప్రశాంతస్వభావము కలదుగాని వీనియంబ
 కములకు శాంతియనునది లేకమైనను లేదు. అయినను ప్రయ
 త్నించెదను. (ప్రకాశముగ) వత్సా ! సుభద్రాకుమారి !
 నాదొక్కమాట వినుము.

శా. దాయాదిత్వమె మీకు మాకును రణో ♦ త్సాహంబు గల్గించె నీ
 వా ! యప్రాజ్ఞుడ విందురాదగవు నీ ♦ పై బాణము లేవ్వయగా
 జేయెట్లాడును మేము మేమును మృతిన్ ♦ జెందంగ మీబోంట్లుకా
 దే ! యీరాజ్యము నేలగావలయు బొ ♦ మీ ! చావ నీకేటికికొ.

2. అనుబంధము.

అభి—(తనలో) ఈవాత్సల్యమంతయు నాతో బోరలేక నన్ను దప్పించుకొని పాటిపోవుటకై యిట్లు మిథ్యాప్రేమను జూపుచు దెచ్చిపెట్టుకొన్నదని తలంచెదను. సందియములేదు. (ప్రకాశముగ) ఓహూ! వైరిపుత్రుపై నీకెంత ప్రేమయున్నదోయి!

గీ. కాలకూటమునను సుధ ♦ గల్గినట్లు
వేము మల్లెల బూచిన ♦ విధముగాను
క్రూరహృదయుడ! నీకు ద ♦ యారసంబు
కలిగెనన వింతయయ్యె ని ♦ క్కముగ నాకు.

దుశ్శా—పోనిమ్మెట్లనుకొనినను సరియే. నీవుమాత్రము సమరమును మాని శిబిరమునకు బొమ్ము.

అభి—నేనట్లు పోవువాడను కాను.

ఉ. అంటగరానిసాధ్విని మ ♦ హాత్ములు కల్గిన కొల్వులోపలన్
దుంటరివై పటంబులను ♦ దూలగజేసిన నీయఘంబు నా
వింట ఫలింపజేయకెటు ♦ వీడును నీరణభూమి ధాత్రిని
మృంటకహాసటుల్ రణము ♦ ఖంబున భీముడె నిన్నుజేల్చురా.

నీవృధాప్రస్తావనతో బనిలేదు, రా రమ్మిదే శరమును సంధించుచున్నాను.

దుశ్శా—అభిమన్యూ! ఎన్నిసార్లు బోధించినను నీవు విచకున్న నేనే మినేయుదును. నీవంటిచిటుతవానితో నావంటివాడు సమరమునకు డిగొనెనన చూచినవారలు నవ్వుదురని సందేహించుచున్నాను గాని, నీలో బోరలేక కాదు.

అభి—ఏమీ! నీవంటి దురాత్మునకు సందేహముకూడ గలదా అయినను నిన్ను నేను విడువదలచినను నాబాణాన్ని మాత్రము నీశరీరమందలి శోణితమును గ్రాచకమానదు. ఏమందువా?

చ. గొనకొని నాశరాలనము ♦ కొంచెము వెచ్చగ గ్రచకున్న నా
చినపెదతండ్రి నీయురము ♦ జీలిచి రక్తము ద్రాసనొల్ల డో
చెనటి! మిథప్రియోక్తుల వ ♦ చింపక నిల్చుము పోలొన వ
త్సననుచు సాకువెట్టి పెడ ♦ దారిని బట్టిన బోవత్తునే.

దుశ్శా—(తనలో) ఈతడు నాకుయుక్తుల లోబడువాడుకాదు. నే నీ
యకాలమృత్యువువాతనుండి వెడలు సుపాయము కానరాదు.
పోనీ తెగించి పోరుదునన్న నింతకుమున్ను శకనిపై బ్రయో
గించిన బాణములలో నొక్కటి చెదిరి వచ్చి వృషకేతునితో
బోరుచున్న నాప్రక్కలో గ్రుచ్చికొని నాప్రాణముల దీయు
నంతటి బాధను బెట్టినది. నలుగురు నవ్వినను సరియే యేవో
నాల్గు మంచిమాటల జెప్పి చల్లగ వెనుకకు జాతెదను.
(ప్రకాశముగ) అభిమన్యూ! శూరమృన్యూ!

మ. ఘను డన్మజ్జనకుండు క్రీడియని నీ ♦ కన్నీపుసుంగూడ యో
ధుని రీతి సమరంబునేతుని యె ♦ తో పొంగుచున్నావు మే
నున వాతల్ గొనినంత నక్కపులియానో! యేల నీ కిట్టి మం
తనముల్ పండితపుత్రుడంచనిన ద ♦ తాన్ధిర్యము స్థాంతువే.

అభి—భీ! భీ! ఓకారవపశువా! త్రియకుల సంజాతుండవయ్యను
నాతో బోరలేక నీభీరుత్వము నాయెడగూడ నాపాదించుచుం
టివిగా! నేనిక నిన్ను సహించువాడనుగాను. నేనిదే బాణము
నెక్కువెట్టుచున్నాను. పోరగల్గినచో బోరుము. లేకున్న
ధనుర్బాణంబుల బాణవైచి యుధిష్ఠిరమహారాజు నుద్దేశించి
నమస్కరించి యవలకు బొమ్ము. (బాణము నెక్కువెట్టుచు.)

దుశ్శా—(తనలో) అట్టునేయుట కష్టము. వీని నెదుర్కొనిన బ్రాణ
వశిష్టుని జేయును. (ప్రకాశముగ) సాధద్ర! పసివాడవని నీతో
నింతవఱకు బ్రస్తాపించితిని. కాని కనుగాయపు నినన్న బాలియింప

లేననుకొంటివా ! ఇదే కాచికొనుము. (చాపమునకు వారిని గూర్చి క్రేవకు నత్తెత్తిచూచి) ఆ ! ఏమనుచున్నారు ? అయ్య కృతాస్తునితోసీకేల. యీనకులునితో బోరుమనియా చెప్పు చున్నారు ! అటులైన సరియే, యిదిగో వచ్చుచున్నవాడను. (అని వెడలుచుండును.)

అభి—(అడ్డువచ్చి) ఆ, ఆ, తాళుము, తాళుము. నిన్నేవఱో అజ్ఞాపించి నట్లు నటించి పోవజూచిన నేను పోనిచ్చెద ననుకొంటివా ? నేను నిన్ను మాత్రము విడుదలవాడను కాను. నిలుపుము.

దుశ్శా—ఏమీ ! మూర్ఖుడా ! ప్రాణములను మాత్రము విడచెదవు కాని నీవు నన్ను మాత్రము విడువవు. అటులైన వెనుకకుబోయి నీచెంతనున్న దివ్యాస్త్రములలో నమోఘమైనదానిని విడుపుము. ఆ యస్త్రముయొక్క పాటును నీపాటునుగూడ నిప్పుడే తెల్లంబగును. నే నిదే శరమును సంధించుచున్నాను.

అభి—మగతన మన నదియె. అటులే చేయుము. (వెనుకకుతగ్గును)

దుశ్శా—(ఇదే సమయమని వెనుకకు జాతిపోవును.)

అభి—(చూచి) ఛీ ! ఛీ ! భరతకుల కళంక ! దుశ్శాసన ! ఎంతవని చేసితివిరా !

3. అనుబంధము.

చ. నిజముగ రాకొలంబున జ ధినించిన వాడవయేని శత్రుభూ

భుజునకు వెన్నొసంగి రణ ధిభూమిని నిల్వక పాటిపోదువే !

కుజనుడ ! నీకతంబునను ధిగోత్రపవిత్రముమాసిపోయె నే

యఁ జనదు నిన్ను భీముడు ర ధిణావని జీల్చెడుదాక నిల్వమా.

(తెరలో) పల్లనా ! పల్లనా ! విజయసింహము భీష్మశరభద్రప్రసాదం

బునం బడినది. ఎక్కడికి బోవగలదు. నిలుపుము.

అభి—(అలకించి) అదిగో మాతాత భీష్ముండు నాతండ్రి సంబోధించి యేవో వీరాలాపముల బలుకుచున్నాడు. ఈసారుబోతు దుస్ససేచుతో నాకు బనియేల? నే నచ్చటికిబోయి నాతండ్రి ప్రతాపమును గండ్లార గాంచి యవశిష్టధర్మముల నేర్పికొందునుగాక. (అని నిష్క్రమించును.)

రంగము—రణభూమి.

[భీష్మార్జునులు ప్రవేశించెదరు.]

భీష్మ—ఫల్గున ! ఫల్గున ! విజయసింహము భీష్మ శరభదృష్టివధంబు నం బడినది. ఎక్కడికిబోవగలదు. నిలువుము.

అర్జు—పితామహా ! దృష్టి పాత్రులయెడ బ్రసరించినపుడు వత్సలు తొలగిపోవుదురా ! ఇదే వచ్చితి నాజ్ఞ యొనగును.

భీష్మ—

శా. ఓయీ ! యర్జున దివ్యబాణముల నె ధిన్నో కాంచినావంచు నే నాయావీరులు సెప్ప విన్న మొదల ధి త్యాపేక్షతోనుంటి నం దేయొక్కింతయొ గోధనాపహృతికై ధి యేతెంచి కన్నాడ నీ వాయుస్రంబుల పెంపు జూపుమిటభీ ధి ష్మాస్త్రాన్నితే గాల్చెదన్.

అర్జు—ఔనౌను. నాయుస్రముల కలిమిలో నే లేశమైనను చూచిన నీవే చూడవలయును గాని అన్యులు చూచుటకైన సమర్థులు కారు. యతీయు నీవిట్లు కోరుట నాపుణ్యమని తలంచుచున్నాను. ఇందువలన నాకు రెండు ఫలంబులు చేకూరగలవు. ఏమందువా ?

ఉ. మామక దివ్యదత్తశర ధి మండలి వేడిమి యెంతయున్నదో ప్రేమమెల్లర్పి దాతకు ని ధి వేదనము న్నొసరించుటండెను

ద్రామకుతారధారనృప ♦ చాహకుడౌ భృగురాము నోర్చి యీ
భూమి సుకీర్తిగొన్న వర ♦ పూరుషు సీశరశక్తి జూచుటల్.

భీష్ము—మంచిది. నీవించుక గర్వించుచున్నావు.

శా. ఆనా డుత్తర గోధనాపహరణ ♦ వ్యాపారమం డెల్లరన్
భూనాథావళి మూర్ఛముంచితిని వ్యా ♦ మోహాస్త్రమునైవచియెం
తోనై పుణ్యము గాగనంచు మది సం ♦ తోషంబునుగ్ గర్వమున్
బూనంగా దగ దర్జునా! రణముఖం ♦ బుగ్గాంచె భీష్ముంజిటన్.

4. అనుబంధము.

అర్జు—తాతా! పరశురాముని గెలిచినానని నీవే గర్వపడుచున్నావు.

5. అనుబంధము.

కాని నేను దివ్యదత్త మహాస్త్రంబుల గాంచినా నని సుంతయు
గర్వపడుటలేదు. కాని గర్వము మాత్రము కలిగియున్నాను.
భీష్ము—ఏమీ! కిరీటీ! మహాస్త్రగర్వము గాక నీకు మతేగర్వము
కలదో చెప్పమా!

అర్జు—ఏమందువా! ఇదే చెప్పెద వినుము. ధర్మగర్వము.

భీష్ము—ఏమీ ధర్మగర్వమా?

అర్జు—అగును.

భీష్ము—అది కలిగియున్నంత మాత్రమున నేమి ప్రయోజనము?

అర్జు—అదియే ప్రయోజనకారి. ఏమందువా?

సీ. వారాశిమేఖలా ♦ వలయిత ధారుణీ

చక్రమేలేడు రాజ ♦ చంద్రుడైన

భృకుటీ కుటీ విభ్ర ♦ మ కళాపహృతశత్రు

విభవ విక్రముడౌచు ♦ వెలయుగాక

బ్రహ్మాండభాండముల్ ♦ బట్టి బంతులరీతి

నాడు భూరిభుజుండె ♦ యగునుగాక

అల త్రిమూర్తుల గొల్చి ♦ యఖిలవరంబుల

నలరు శాపాయుధుం ♦ డగుచుగాక

గీ. ధర్మగుణ శూన్యుడైన యా ♦ తని ప్రభుత్వ

విక్రమములును భుజశక్తి ♦ విభవమెల్ల

క్షణములో నాశనం బగు ♦ గాదె తలవ

నందుచే ధర్మగర్వంబు ♦ నందుచుంటి.

భీష్మ—(తనలో) ఈకిరీటి నే నధర్మపక్షముననుండి యుద్ధముసేయ

వచ్చితి నని కాటోలును తాను ధర్మపాదన విశిష్టుడనని చెప్ప

కొనుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగ) అర్జునా ! దయా ధర్మ సత్య

శౌచము లనునవి మోక్షఫలదాయకములు గాని సంగ్రామ

విజయమార్గంబులుకావు. నీధర్మమిందుబనికెరాదు. నీధర్మము,

సీ. అఖిల దిక్కులమంట ♦ లావరింపగజేయు

నాగ్నేయబాణంబు ♦ నార్పగలదె

భీకరంబుగ మృత్యు ♦ వే యచునట్టుల

వచ్చుశక్తిని జంపి ♦ వైవగలదె

అశీవిషంబుల ♦ నడరించు ఘోర నా

గాస్త్రంబు హతము సే ♦ యంగ గలదె

కొండలనైనను ♦ బిండిజేసెను వజ్ర

శరసారమును మాన్పు ♦ జాలగలదె

గీ. ధర్మమెందులకయ్యె యు ♦ ధంబులోన

బాణమో కుంతమో డాలో ♦ భల్లనుగునో

ప్రాణముల గాచునో క్షుత్తు ♦ బాపగలదో

ధర్మమే కాదె మీ కీట్టి ♦ కర్మదెచ్చె.

కౌపున నీ ధర్మమార్గ మిందు బనికెరాదు. ఆసంధ విడిచి రణమార్గమున నడుగుపెట్టుచు.

అర్జు—పితామహా ! నీవంటివిజ్ఞాని అనవద్యము, అభేద్యము, అపవర్గ ప్రదంబు, ఐశ్వర్యదాయకంబు, అఖలసౌఖ్యప్రదంబు నైన ధర్మమార్గమును గర్హింపరాదని మనవిచేయుటకు సిగ్గుపడుచున్నాను. నేను సత్యమును జెప్పుచున్నాను ; కాని నిన్ను నిందించితి నని తలంపకుము. నీ విట్లు పలుకవలసినదే ! ఏమందువా.

సీ. ఖలు లౌచ మా సంప ధల గొన్నవారల

కొంపలో దలదాచి ధ కొంటి నీవు

మాసాధ్వీ ద్రావది ధ మానభంగము జేసి

సట్టి వారల చెట్ట ధ బట్టినావు

మము ఘోరకాంతార ధ మహికిదోలిన కురు

కులసాంసనుల యింట ధ గుడిచినావు

పలుకష్టములను మా ధ ప్రాణము స్త్రీయ యో

జించువాక్యము లాల ధ కించినావు

గీ. అట్టిధర్మేతరుల దురు ధ ద్యమము మాన్ప

లేక పై పెచ్చు వారిలో ధ నేకమగుచు

బవరమున మమ్ము నిర్జింప ధ వచ్చినావు

ధర్మము నిరర్థకంబని ధ తలప వొక్కొ ?

భీష్మ—(తనలో) ఈ పార్థుని వాక్యములు నాహృదయమున కాశీ

విషపూరితములైన భల్లములవలె నాటి మండబెట్టుచున్నవి.

పాండవధార్తరాష్ట్రులకు బితామహుడనై పితరుని యభీష్ట

మునుదీర్చ సర్వరాజ్యత్యాగమును జేసి బ్రహ్మర్షులు మెచ్చ

నట్లు బ్రహ్మచర్యవ్రతమును నడిపి యిరువదియొక్కమారులు

ధర్మత్రిగలరాజుల నిర్మూలముగ జేసిన భార్గవరాము సంతవాని

జయించిన బాహువికమము గలియు నామనుషులలో గొంద

అధర్మమార్గమున సంచరింప వారింపలేని నాబ్రదు కెందుల
కు ? కాల్పనా ! హా విధాతా ! నీ నిర్ణయము దాట నలంఘ్య
ముకదా ! ఓపరమేష్టీ !

నీ. బ్రహ్మకునైన ధ ♦ ర్మబలుల జెప్పగా
జాలినయట్టి వి ♦ జ్ఞాని నన్ను
పలువురచే ధర్మ ♦ వర్తను డితడని
ఘనకీర్తి లక్ష్మిని ♦ గన్ననన్ను
దేవప్రతుండు సు ♦ ధీనిధి భారత
కులపుణ్య డనుచును ♦ గౌరలునన్ను
బాహువిక్రమజిత ♦ భార్గవుండుచు వీర
సింహంబటంచును ♦ చెలగు నన్ను

గీ. ధర్మశూన్యుల పక్షమై ♦ ధర్మపరుల
బాండవులను ద్రుంపుటకును సిద్ధ ♦ పఱచినావు
కటకటా ! నా పురాకృత ♦ కర్మఫలమ
కాక నీ వక్రబుద్ధియా ! ♦ కమలభవుడ !

6. అనుబంధము.

(ప్రకాశముగా) అర్జునా ! నా కర్మసూత్రమును నామెడ కుటిబోసి
బ్రహ్మ యిట్లు నన్నీడ్చుకొని వచ్చినాడు. ఏమిసేయుదును ?
అర్జు—పితామహా ! అది నిక్కువమే. ఇక వేదాంతమునకు దిగక
యింతనఱకును మా వృకోదరాదులమీద గురిపించిన శతెవ్వ
మును నామీద గురిపింపుము.

భీష్ము—కవ్వోహీ ! కౌరవవాయుప్రేరితంబైన యాభీష్మాగ్నిని ధర్మనీ
రంబులు జల్లి చల్లార్చినావుకదా ! నీ వాప్రశంసను దలఁపెట్టుట
చే నాహృదయము కొందలపడుచున్నది. ప్రధమవిజృంభణ ము
డగిపోయినది. చాపమునెత్తుట కిచ్చలేదు. సరియేకదా ! నీకు

దగిన ప్రత్యుత్తర మిచ్చుటకుగూడ సశక్తుడనైతిని. నీవిప్పుడు నన్ను సులభముగ జయింపగలవని లోచెడిని.

అర్జు—పితామహా! ధర్మమూర్తివైన నీపౌత్రుడను కానా! నేనంత యధర్మమునకు సిద్ధపడుదునా? అదియంగాక కౌరవులకు బ్రాహ్మ సర్వసేనలకు సధినాథుండవై ధార్తరాష్ట్రులకు జయమును సంఘటింపవచ్చి నీ విట్లు పలుకుట నామనంబు దెలియంగోరి యిట్లుపలికినావు. కానీ నిజంబుగ నీశౌర్యాగ్నియేల చల్లారును? పూజ్యుడవైన నిన్ను ముందుగ బాణంబులచే నొప్పించుటకు నాకు జేయాడకున్నది. కావున నీవే ముందుగ నాపైని బాణంబుల బరించుము.

భీష్ము—వత్సా! అర్జున! నీగుణంబునకు మెచ్చితిని కాని, నీవన్నట్లు నేను నీహృదయంబును దెలిసికొన నట్లుపలుకలేదు. మంచిది. నేనే ముందుగ శరమును బ్రయోగించెద. రథము నెక్కుము.

ఉ. నీ ధనురాగమంబున మ • నీషను నీ పృథుశక్తి మెచ్చి గం
గాధరముఖ్యులౌ సురని • కాయ మొసంగినయట్టి దివ్యపుం
సాధనసంతతిన్ సమర • చాతురిమీఱగ జూపుమయ్య దు
ర్యోధను డాత్మమెచ్చునటు • త్రుంచెద నీశరపంక్తి వ్రేల్చిడిన్.

అర్జు—తాతా! అగును. దుర్యోధనుడు మెచ్చుకొనుటకేకదా! సర్వ సేనాసామ్రాజ్యమునకు బట్టభద్రుడ వైతివి. మఱియు గంగా పుత్రుడనుకదా! గంగారముఖ్యు లొసంగిన దివ్యసాధనము ద్రుంపలేనా యని గర్వపడకుము. ఆ మహేశ్వరు డొసంగిన మహాపాశుపతాస్త్రము మ్రోల దివ్యలే సుంత నిలువగలదు కాని నీవంటి భీష్ములు శతకోటియైన నిలువజాలరు. నిన్ను దూల్చుట కా యస్త్రమే యక్కఱలేదు.

చ. ఇదె గనుధర్మమే ధను వ ♦ హీనశరంబులుగాగ దూణమై
 పొదలగ ఛత్రమై వజ్రు ♦ బొల్పుగు మై కవచంబుగాగ స
 మ్ముదము నొసంగు సారథిగ ♦ భూరిరథంబుగ దాల్చి వచ్చితి
 గదనము నేయుమా వచన ♦ గర్వము నీకది యేల పూజ్యుడా ?

భీష్మ—(తనలో) మంచియో చెడ్డయో ధర్మమో అధర్మమో కారవ
 గృహంబున జీవించుచుంటచే నే నిక్కార్వమును బూనుకొని
 యిప్పుడు నేనాధిపతివై సమరమునకు సిద్ధపడి వెనుదీయుట
 ఊ త్రియకుల సంజాతుడనగు నా కనుచితము. నే నెట్లుకలంచి
 యేమిచేసినను విజయలక్ష్మీ తనదృష్టి యేవై పునకు బ్రసరింపజే
 సినదో అచ్చట జయము కలుగకమానదు. కావున నేనీవిషయ
 మున దాక్షిణ్యమును వదలుకొనెదను. (ప్రకాశముగ) ఫల్గునా!
 నీయావిధమైన ప్రశంసచేత నేనుబెడరెదననుకొంటివా? రమ్ము.
 శతాంగముల సద్ధిపించి పోరుదము. (ఇద్దఱు నిష్క్రమించెదరు)

రంగము:—యుద్ధభూమి.

[భీష్ముడు ప్రవేశించును.]

భీష్మ—(సూచీహస్తమును సాచి తెరలోనికి దృష్టి నిగుడించుచు)
 ఉ. అల్లదె ! మామకాశ్రుచి ♦ యాగ్నికి నోరువలేక మూర్ఛచే
 ద్రైనిన పార్థు గైకొనుచు ♦ గృష్ణుడు శాంతి నొసర్ప దేరు దా
 మెల్లగ దోలుకొంచు రణ ♦ మేదినినుండి తొలంగిపోయె హా !

చెల్ల ! యివేకదా సమర ♦ నీమ జయేచ్ఛలు ధాత్రి నేరికీ.
 కారవులకు బ్రీతినెఱపితినిని సంతసించునా ! తండ్రిలేని బిడ్డను చిటుత
 ప్రాయమునుండియు బెంచి ధర్మపరుని జేసి చివరకు జేచేతల గూల్చి
 తినిని యేకువనా ! ఛీ ! యీపాపిష్టిరాచకొలంబున నేల జన్మించితిని.

[తెరలో] ఆ ! ఆ ! ఆగు మాగుము. తాతా ! నీకు చివర కేడుపేతటస్థ మగును.

భీష్మ—(నలుదిక్కులగాంచి) ఆ ! యెవ్వడురా ! నన్నిట్లు తృణీకరించి పలుకువాడు !

అభిమన్యుడు—(ప్రవేశించి) తాతా ! ఇంకెవ్వడు నీ మునిమనుమ డభి మన్యుడను నేనే.

7. అనుబంధము.

ఉ. పాండవసింహుడై తనరు ♦ పార్థుని మూర్ఖిలజేసిసంత బ్రహ్మాండము గెల్చిపట్టుల మ ♦ హాముద మందగరాదు నీదు పిండాండ మగల్గి నీదయిన ♦ యాత్మ నుపాధినిహీనజేయ నా ఖండలపౌత్రు డీరణము ♦ ఖంబుసగుం జనుదెంచె నిల్చుమీ.

భీష్మ—ఔరా ! సౌభద్ర ! వయసునకు బసివాడవై నను వాక్యము లకు బెద్దవయితివే ? సీతండ్రియంతటివాడు సంగరంబున నీభీష్మ భానునిచెంత నెట్టి దుర్దశను బొందినాడో కనులార చూచి తివా ?

అభి—ఆ ! చూచితి. అందువలన నీ వ్రుప్పొంగరాదు. మూర్ఖిలినంతనే అర్జును డోడైనని తలంపకు. ఓ కురుకుల పితామహా ! నీవు ముదుసలి వగుటచే మరచినావు కాబోలును.

చ. ఉరుజయశాలివయ్య నల ♦ యుత్తరగోగ్రహణంబునాడు నీ వొరుగవె ! మూర్ఖచేత విజ ♦ యుండుక మోహనబాణమేయగా మఱచితె ! యింతలోన నభి ♦ మన్యుడు తీవ్రశరంబునేసి విస్ఫురణకుడెచ్చి నీదయిన ♦ పొంగు నడంచు రణంబు నేయుమా.

భీష్మ—ఓరోరి ముగ్ధుడ ! సౌభద్ర !

ఉ. రాజుల నేర్పిపట్టి భృగు ♦ రాము జయించిన విక్రమాఘ్న నన్నాజి జయింపలేకయె క ♦ దా ! రథకూబరమందు మూర్ఖిలెక

నీ జనకుండు ; పాపడవు ♦ నీవు ప్రగల్భము లేల పోర కు
 జ్ఞా ! జముప్రోలి కేగెదవు ♦ రాకుము వీరులతోడ బోరగక.
 నీ కంతయుత్సాహమే యున్న నీతోడివారలతో రణంబునేయుము. మత్త
 గజముతో మశకము పోరుటకు సిద్ధపడినట్లు నాతో నీవు డీకొన
 దగదు. పొమ్ము. నీతండ్రిని మూర్ఛించి తొలగించుకొనుము.
 అభి—ఏమీ ! నీతో నేను పోరదగనా ! మునుసలీ ! అహహ ! ఎట్టి
 విచిత్రము ! అహంభావ మన నిదియే. చింతచచ్చినను పులుసు
 చావలేదను లోకోక్తి నీపట్ల సార్థకమైనది.
 చ. పడుచుదనాన నెవ్వనినొ ♦ భండనమందు జయించితంచు నీ
 బడుగుదనాన గూడ భుజ ♦ వై భవ మున్నదనంగ జెల్లునే
 పిడుగు రవంతయైన ఘన ♦ వృద్ధమహిరుహముం బగుల్పదే
 చెడెదవు నాశిలీముఖ వి ♦ శేషముచే నిపు డాజ నిల్వమా.
 భీష్ము—ఓరోరి భీష్మప్రతాపానభిజ్ఞ ! అభిమన్య ! నీవంటి పడుచు
 వారలకుండు గర్వమిదియే చివరకాదురభిమానమే చెరచును.
 నేను సరిగా గనువిచ్చి చూచిన నీవంటి అభిమన్యులు వేస
 వేలు సోలిపోవుదురు. నీవు దూరమాలోచించి యవల
 దొలగుము. అల్లదే భీమనేచుడు అర్జనునిపా టెటింగి కోపారు
 ణితనేత్రుండై నా దెసకు వచ్చుచున్నాడు. నన్ను గెలువలేక
 పోయినను నాతో బోరుటకు సమర్థుడు. నీవావలకు బొమ్ము.
 అభి—నే నట్లు పోవువాడనుకాను పార్థితనయుడను కానా ! నావంటి
 అభిమన్యులు వేసవేలు కావలయు ననుచున్నావు కావున,
 శా. తాతా ! నీముదిమేనిలో గలుగు ర ♦ క్తం బెంత సారంబో ? నా
 శాతాశ్రుంబుల ముంచి శల్యతతి పా ♦ పాణంబులన్ రాచి యే
 రీతి న్వాడిమి కల్లనో యని విమ ♦ ర్పించున్ గదా ! డింభకుం
 డీతండంచు వచింపబోక నిలుమీ ♦ యీ జ్యోరంగంబునకొ.

భీష్ము—ఓరీ ! అటులైన నీకోరిక దీర్చెదను రమ్మ. యుక్తాయుక్త
మెఱుంగక నీబాణముల నాశోణితమున ముంచి శల్యసానపై
మెఱుగువెట్టెదవుగా ! కానీ, రమ్మ.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

రంగము—కురుక్షేత్రము.

(చెట్టుకొమ్మనిూద యుయుత్సుకు ప్రవేశించును.)

యుయు—(దృష్టి ముందుకుబఱసి) చూచిన నీయుద్ధమునే చూడవల
యును. భారతవీరులలో వృద్ధుడు భీష్ముడు, పిన్నవాడభిమన్యుడు;
అహహ ! మేఘంబులలోని విద్యుల్లతవలె మెఱయుచు నీభీష్మా
దియోధులతో నీయభిమన్యుం డెంతపరాక్రమమున జోరు
చున్నాడో ! (ఆతురతతో) అరరే ! భీష్ముడు చచ్చినాడు, చచ్చి
నాడు. (నిదానించి) లేదులేదు. అభిమన్యు డేసిన యర్థచంద్ర
బాణము తొమ్మున నాట నాతీక్షణమునకు సైపలేక యొరిగి
నాడు. కాని అంతలోనే తెలివితెచ్చుకొని యాకలంబమును
బెరికివైచి గాయమున దూదిగ్రుచ్చి అదిగో అభిమన్యుమీద
బాణవర్షమును గురియుచున్నాడు. కాని ఆసౌభద్రుడాబాణ
ములనెల్ల మధ్యనే తుత్తునియులు జేయుచున్నాడు. ఔరా ! కుఱ్ఱ
వాడైనను భీష్మునంతవాని నూచియూచి నిస్తేజునిగా జేయు
చున్నాడే ! అదిగో ! ఏమో పలుకుచున్నాడు.

[తెరలో]

ఓయీ ! బ్రహ్మచారీ ! గంగానందన !

చ. ఇదివఱదాక భీష్ము బల • మెట్టిదో ! చూడదలంచి తీవ్రమా
ప్రదరము నేయకుంటి శర • వర్షము మాన్పగనెంత చాపమున్

మొదటికి ద్రుంచువాడ విను ♦ మోకురువృద్ధుడ ! శక్తియున్న నే
ర్పదవగ గాచికొమ్ము సమ ♦ రోర్విని ద్రెళ్లగ సేతు నీయెడన్.

యుయు—ఓహోహో ! ఎంతలో నభిమన్యుడు భీష్మునిచేతి కోదం
డమును భగ్గుముజేసినాడో ! ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము ! భగ్గు
చావుండైన భీష్ముం డెన్ని కాయకముల నందుకొనిన, వాటి
నెల్ల తుత్తునియలు చేయుచున్నాడే ! అదిగో ఊణమాత్రమున
మఱియొక వింటిని గైకొని భీష్ముం డవరి యొక దొడ్డనారన
మును బ్రయోగించినాడు.

[తెరలో] ఓరీ అభిమన్య ! నీవు పార్థుని యంతవాడ వగుదువురా !

ఉ. ఏమటినాడ నర్భకుడ ♦ వీవనిక్రిడి విధాననీవు సం

గ్రామము నేయనేర్తువు భ ♦ రింబు నినుక గెలువంగ గౌరవ
స్తోమచులోని యోధులకు ♦ ధూర్జటి తుల్యుడ నాకు దక్క సు
త్రాచుని పౌత్ర ! నీయెడ బ ♦ రాకుగ నుండగరాదు రమ్మిక.

యుయు—ఓహోహో ! భీష్ముని యంతవానిచే నిట్టిమెప్పును వడసినవాడు
సామాన్యుడు కాదు.

[తెరలో] తాతా ! నీయంత వానికిగూడ దురభిమానము పోయినది
కాదు.

యుయు—నహవ్వా ! ధూర్జటితుల్యుడ నాకు దక్కని భీష్ముడనుకొని
నందులకు సౌభద్రుండు బహుచక్కగ దెప్పిపొడిచినాడు. అల్లదే
మరల బోరుట కారంభించినారు. అదిగో భీష్ముడు ప్రయోగిం
చిన ఆగ్నేయబాణ మంబరతలమ్మన బెనుమంట లుప్పతిల్ల
నభిమన్యునిపై నెట్లుగవియుచున్నదో ! వహ్వరే ! సౌభద్రుండు
వారిణాస్త్రమున నాఁపిబాణశరము నెంతలో జల్లాచ్యెనో
పార్థసుతుడు నాకు శత్రుకోటిలోనివాడైనను వానిపరాక్రమ
మును జూచి స్తుతించుటకు నామనం బుత్సహించుచున్నది.

(నిర్వేదముతో) అక్కటా ! గాంగేయుని వజ్రాస్త్రము హటాత్తుగవచ్చి యభిమన్యుని దక్షిణకరంబును తాకి రుధిరధారల నొలికించుచున్నదే ! పాప మిక సమరము సేయజాలడు.

(అంతలో సుమిత్రుని దఱుముచు గుడిచేయి గాయము వడ నెడమ చేత గోదండముగొని యభిమన్యుడు ప్రవేశించును.)

సుమిత్ర—మహాప్రభో ! నన్ను గొట్టకుము తాళుము.

అభిమ—ఓరీ ! రథము నెందులకు మఱలించితివి ?

సుమిత్ర—బాబూ ! మీ దక్షిణపాణి వజ్రఘాతముచేత గాయము పడుటచేత గట్టుకట్టి చికిత్సచేయింపదలచి మఱలించితిని.

అభి—ఓరీ మూఢుడ ! కుడిచేయి తునియలగుగాక, వామభుజంబు లేదా శరప్రయోగము సేయుటకు ?

సుమి—స్వామీ ! చాపమును బట్టుకొనవలదా ?

అభి—ఓరీ ! వామపాదము లేదా ?

సుమి—ఇట్టినేర్పు తమకుగలదని నే నెఱుంగను. క్షమించుడు.

అభి—అన్నన్నా ! ఎంతవని జేసితివోయి సుమిత్రా !

శా. పాదాకర్షిత చాపవైభవము ద + దాబ్ధిప్రయోగక్రమా

వైదుష్యంబును గాంచి కౌరవచమూ + వర్గంబు భీష్ముండు నాహా ! దుస్సాన్యుడు క్రీడిపుత్రుడని బి + త్రాదు ల్బుదంబంద నాదౌశక్తిని జూపియుందుగద ! జ + న్యంబందునక సారథీ.

సుమి—బాబూ ! అపరాధిని క్షమించుడు. అదిగో మీ చేతిగాయము నుండి రక్త మెట్లు స్రవించుచున్నదో ! దానికి సుంత గట్టు కట్టనిమ్ము. (అని చేతికి గట్టుకట్టుచున్నాడు.)

అభి—అహా ! సుమిత్రా ! ఇపుడుకదా యీగాయము మండుచున్నది !

సుమి—ఔనాలాగే ! లేకున్న నాశత్రుసంహార వీరావేశ సమయమున నీమంట గానవచ్చెనా !

అభి—కాని సుమిత్రా ! నాగాయపుమంటకన్న నాతండ్రిని మూర్ఛలోముగచిన యా ముదిరాచవానిని సోలింపకుండ మధ్య నీయంతరాయము కలిగినదన్నమంట యెక్కువగా నున్నదికదా !

సుమి—ఆయుష్మంతా ! అభిమానధనులైన వీరపురుషుల హృదయమట్లుండుట సహజమే.

యుము—(చెట్టుమీదనుండి తనలో) ఈయభిమన్యుని వీరాకారముజూచి నాప్రాణము దీయనేమోయని నాగుండెలడలుచున్నవి.

అభి—సుమిత్రా ! ఇంకను గట్టు పూర్తిగ గట్టలేదా ! అక్కటా ! భీష్ముడు నేను పాటిపోతినని తలంచి నవ్వుచు నీలోపున మఱియొకనితో యుద్ధము సేయ డీకొనునేమో కదా ! త్వరితముగ గట్టుకట్టుము.

సుమి—వత్సా ! అతడుమాత్ర మెటుగఱా చేతికి జకిత్సచేసికొనుచున్నాడని ? నీవాత్రమతో గడలుటచే గట్టు సరిగా బిగియలేదు. ఇంచుక తాఘము.

అభి—(తెరలోనికి జూచి) అన్నన్నా ! శాంతనవుడు నామీదిదృష్టిని దొలగించి అదిగో ! దృష్టద్యుమ్నునిమీద జూపుచున్నాడు. తాతా ! భీష్మచార్య ! అభిమన్యునితో సమరము నీ కింకను బూర్తికాలేదు సుమీ !

మ. ఇదిగో ! చేతికి గట్టుకట్టుకొని నే ♦ నేతెంచుచున్నాను నీ యెద జించన్ గమకించినట్టి శరమా ♦ యీహస్తమందుండెనీ మదినుహింపకు మోడిపోతినని భీ ♦ ష్మా ! పూర్తికాలేదు నా కదనం బింకను వేటువీరవరు డా ♦ కన్నోకుమా యింతలోన్.

(తెరలో) అహహా ! (నవ్వును.)

అభి—అ! ఔరా ! ఏమి యీగాంగేయుడు నామాటలకు నవ్వుచు
న్నాడే ! సరే. మంచిది కానిమ్ము. ఓయీ ! అధర్మపక్షపాతీ !
భీష్మ ! ఈచిలుకవాడు తాను దెబ్బదినియు నాతో నింకను
యుద్ధమునీయుట పూర్తికాలేదనిపలుకుచున్నాడని నవ్వుచుం
టివిగా ! ఇదిగో ! ఇప్పుడేవచ్చినవ్రసనడంచెదనుండుము. సుమి
త్రా ! ఇంకను గట్టుకట్టనేలేదా ! (తెరవంకజూచి) మామా
ధృష్టద్యుమ్న ! నామాట విని కొంచెము తాళుము.

చ. అనిమొన నీకు నే నని మ ♦ హాస్త్రియు వెన్నున దూసిపోవ భీ
ష్ముని కొకముద్రవేసితిని శోణిలమారగ జేతివుండు దూ
దిని బిగియించినచ్చెద ని ♦ దేవ్రరజెందుచు నింతలో నా
తని జెనకంగరాదు సుమి ♦ తాళుమి ! యల్లుని సాత్తునిల్పమి.
సుమం—అయువ్మంతా ! ఇక రక్తము స్రవించకుండ గట్టితిని. కానినీ
తండ్రి మూర్ఖునిండి లేచి ధృష్టద్యుమ్నాదుల దలకడచి భీష్ము
పై విద్యుంభింప బయలు వెడలినాడు. రమ్ము. పోవుదము.

అభి—ఓహా ! ఆలాగునా ! అట్లులైన నేను నాతండ్రి నధిగమించ
రాదు. (ముందుజూచి) సారథీ ! మనవారండలు నేకమైవచ్చు
చున్నారని భీష్ముండేదో వ్యూహము బన్నుచున్నాడు. పరిశీ
లించుమా !

సుమం—అదేవ్యూహమో నాకు దెలియదు కాని, యీ వృక్షము
నెక్కిచూచిన దేటపడగలదు. (చెట్టు సమీపించును.)

యుయు—(తనలో) చచ్చితి నికేమున్నది. (ప్రకాశముగ) మహాప్రభో !
రక్షింపుము ! యుద్ధము చూచుటకై నేనీచెట్టు నెక్కితిని కాని
మీరహస్యముల వినుటకుగాదు. (వడకును.)

సుమం—ఓరీ ! నీ వెవ్వండవు ?

యుయు—నేనాఅండి ? బాబూ ! నేనేనండి ! యుయుత్సుడనండి.

అభి—యుయుత్సుడన నెవ్వడవుగా ?

యుయు—(తనలో) ఇప్పుడు నాగొప్ప చెప్పిన గొంప మునుగును.

(ప్రకాశముగ) మహాప్రభూ ! వైశ్యభామినీపుత్రుడను.

సుమం—నీకు భయములే దుండుము.

అభి—సారథీ ! అయ్యది గరుడపూహము. మనమును అచ్చోటికి
బోవుదము. రమ్మ. (ఇద్దఱు నిష్క్రమించెదరు.)

రంగము—యుద్ధరంగము.

(భీష్ముడు శరతల్పగతుడై యుండును.)

భీష్ము—హా ! సర్వేశ్వర ! పుండరీకాక్ష ! నీవేదిక్కున సుప్రసన్నుడవై
యుండెదవో ఆదిక్కు జయించును ! నీవు ధర్మరక్షణపరతంత్రు
డవు. నీయ భీష్మంబమోఘంబు. శ్రీకృష్ణ ! నీప్రాపుపాండవులకు
గల్గుటచేతనే యుధిష్ఠిరుండు భీష్మాన్ని నార్పమాకునాయంబు
బ్రసాదింపుమని వేడ శిఖండి యెదుటచుంచుకొని యర్జునుం
డంపగములచే గొట్టిన నే గూలుదునని చెప్పనట్లే కావించి
నన్ను గూల్చినారు. దేవతలు తమ యామోదమును దెల్పిరి.
మహానుభావా! శ్రీకృష్ణ ! నీవికధర్మమును బ్రతిష్ఠించుము. నాకు
సద్గతు లొసంగుము. నీకినే మనఃపూర్వకనమస్కారంబులు.

8. అనుబంధము.

(దుర్యోధన దుశ్శాసన ద్రోణాశ్వత్థామలు ప్రవేశించెదరు.)

దుర్యోధ—హా ! పితామహ ! గాంగేయ !

ఉ. భారతవీర కేసరివి ♦ భవ్యయశుండపు పుణ్యరాశివై

కౌరవవంశము స్మరుప ♦ గాదగు విక్రమశాలి వంచు వి

స్తారము నమ్మినాము గుణ ధామ ! మముఁ దరిజేర్చకుండ నీ
తీరున గూలినావె ! సుద ధీపురుషత్వశిఖండిచే నిలన్.

దుశ్శాసన—హాపూజ్యడా ! పితామహా !

ఉ. ఈపు జగంబున న్వలయ ధీయఖిలంబు సహస్రభానుతే
జోవిభవంబుచే నలరు ధి సాంపుగనుండుగదయ్య ! యో మహా
భావుడ ! నీవు గూలగ ది ధి వస్పతిలేని దినంబనంగ నీ
భూవలయంబు సర్వమును ధి భూరితమిస్రము గప్పె బూజ్యడా.

భీష్ము—ద్రోణాశ్వత్థామలారా ! మీపవిత్రములై నయంగముల నామే
నిని గౌగిలించుకొనుడు ! దుర్యోధనదుశ్శాసనులారా ! మీరు
నాకొఱకై విచారింపవలదు.

ద్రోణ—దేవప్రతా ! సద్బోధవలన మమ్ములగూడ ధర్మజ్ఞుల జేసిన
నీవిట్టి దుర్దశపాలగుట మా దురదృష్టమని తలంతుము.

అశ్వ—పితామహా ! నీవు కురుకులపూజ్యుడవు. దుర్యోధను డదృష్ట
హీనుడు.

భీష్ము—దుర్యోధనా ! నీవు సర్వలోకక్షేమకరంబును, సర్వజనసౌఖ్య
ప్రదంబునైన పూజ్యుల హితవుల నిరాకరించి స్వకుల సంహా
రంబుసేయుటకు గంకణమును గట్టికొన్నావు ; కాని సామ్రాజ్య
పరిపాలనమునకు గంకణము ధరింపలేదు. దురాశాపిశాచగ్ర
స్తుడవైతివి. నీ కనులయెదుట బంధుగణమును జంపికొని యీ
రక్తపుగూడు దినదలంచుచున్నావు. తుదకు నీకదియును చేకూ
రదు. భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుండు ధర్మపక్షపాతియై పాండవుల
రక్షించుచున్నాడు. నీవు వేయిమందికర్ణులను జేపట్టినను గెలు
వలేవు. ఎట్టి సామ్రాజ్యము నేలిన చక్రవర్తియైనను యీపా
డుపొట్టించువుటకేకాని వేటొందులేదు. పాండవులరణ్యావాసులై
ఫలపర్ణాదుల భక్షించి మనుటచే వారికి గలిగిన కొడువలేదు.

సమస్తభక్ష్యభోక్త్యాదుల భక్షించిన నీకు గలిగిన యాధిక్యములేదు. మఱియు వచింపరాని యెగ్గులను జేసి పాండవుల వంచించిన నీ పాపఫలము నిన్ను ఘోరనరకకూపంబునం బడద్రోయగలదు. ఇక నైన బుద్ధిదెచ్చుకొని పాండవులతో విచ్ఛేదంబుమాని శ్రీకృష్ణచరణారవిందము లాశ్రయించి బ్రతికెదవేని నీకును నీవారలకును ఐహికాముష్మిక సుఖంబులు కల్గును. నంగరమున నాచేత దెబ్బలు తిని సహింపలేక తన ప్రతిజ్ఞను మఱచి కృష్ణుండు చక్రం బెత్తి నన్ను జంప నరుదెంచినప్పుడు పార్థునిచే వెనుకకు మరల్పబడుటచే నాకామ హాతునిచే జచ్చుట తటస్థమైనది కాదని చింతిల్లుచున్నాను. క్షణభంగురమైన యీపాడుశరీరమును బోషించుకొనుటకై నీ విట్టి ఘోరకార్యమున కొడిగట్టినావు. విజ్ఞానవాక్యములలో వీనమయినను నీతలకెక్కలేదను చింతకక్క నాకు వేరొండుచింతలేదు. నేనర్జునునిచే గొట్టబడియు స్వచ్ఛందమరణముగలవాడనగుటచేత నుత్తరాయణ పుణ్యకాలము వచ్చువఱకు నా ప్రాణము లీ బొందెలో నిలువగలవు. నామాటల నిపుడైన బాటించినావన్నవార్తనాచెవుల వేసితి వేని సంకోషించెదను. తరువాత నీ యిష్టము.

దుర్యోధ—(తలవంచి యూరకొనును.)

ద్రోణ—మహానుభావా ! దేవ వ్రత !

చ. ఘనతకర్మసూత్ర ముటి ♦ గా నిజకంఠము బట్టి దుష్ప్రవర్తనపథమందు నీడ్యగ బు ♦ ధప్రవరోక్తుల నాలకించు నేయనఘ ! విధాతృనిర్ణయము ♦ నావల ద్రోయగ నేరిశక్యమా వినుచుట మీకు ధర్మము వి ♦ వేకము గూర్చగ మీకుసాధ్యమే.

భీష్మ—భారద్వాజా ! నీవు చెప్పినమాట సత్యమే.

[ధర్మజార్జున అభిమన్యులు ప్రవేశించి నమస్కరించి

కన్నుల నీరుపెట్టుదురు.]

భీష్ము—యుధిష్ఠిరాదులారా ! మీరు నాకొఱకై విచారించకుడు.

జ్ఞా. కురుకులవారిరాశి దరి ♦ కూలి క్రమంబున బూడబొచ్చె నె

వ్వరు నిలుపంగ శక్తులగు ♦ బ్రహ్మను కాదనువార లుందురే

యెఱిగినవారి కీ ప్రకృతి ♦ యెల్ల వినశ్వరమంచు దోషదే

సిరులకుగాదె లోభులయి ♦ జీవులు సంగరమందు జచ్చుటల్.

ధర్మరాజా ! నీవు దేశము, సధర్మమునుండి రక్షించుటకు బుట్టినావు.

కాని యొక్క పాండువంశమునే యుద్ధరించుటకు జన్మించలేదు ధర్మ

రక్షణ పరాయణుల కెందును గష్టములే కాని సుఖంబులు కలుగవు.

భౌతికమును తుణభంగురము నైన యీశరీరమున కాహారపానీయాది

సుఖంబులు సుఖంబులని తలంపరాదు. ధర్మమునకై యీ శరీరము

సర్పించి జన్మరాహిత్యపదవి నందుటయే సౌఖ్యము. నీకుభగవంతుడు

శ్రీకృష్ణుండు ప్రాపకుడై యున్నవాడు నీకెందునుగొఱతలేదు. వాసు

దేవా ! కర్మవశంబున నే నిట్టిరణమున నేనాధిపతినిై కూలితిని. నాహృ

దయ మెట్టిదో సర్వేశ్వరుడవు నీవెఱుంగకపోవు. వత్సా ! అభిమన్య !

నన్నొక్కసారి కాగలించుకొనుము.

అభి—(భీష్ముని కాగలించుకొని కన్నులనీరు నించుచు) హాతాతా !

నీ కెంతగతి పట్టినది.

భీష్ము—నాయనా ! కన్నుల నీ రిడకుము ఇది రణధర్మము. భారత

వీరులలో నీవు నాయంతవాడ వని కీర్తిగాంచెదవు. (ముద్దుబె

ట్టుకొనును.)

అర్జు—మహాత్మా ! మనుమని దీవించుము.

భీష్ము—వెర్రివాడా ! భగవంతుని శ్రీకృష్ణుని భాగినేయుడు కదా !

ఇతని నేను దీవింపవలెనా ! సర్వమునకును గృష్ణుడే యున్న

వాడు. దుర్యోధనా ! నేనిక కూర్చుండజాలను. తలగడ నేర్ప
అచెదవేని శయనించెదను.

దుర్యో—తమ్ముడా ! మృదూపధానంబును దెప్పింపుమా.

దుశ్శా—చిత్తము. (పోయి తలగడను దెచ్చును.)

భీష్మ—ఓయీ, పవిత్రమైన నా శరతల్పమునకు దగిన యుపధాన
మిది కాదుగదా ! (శరతల్పమునవ్రాలి) అర్జునా ! నా యభి
మతము నీవు దీర్చుము.

అర్జు—చిత్తము. (అని బాణములను ప్రయోగించి తలగడగ నమర్చి
భీష్ముని శిరమునందు బెట్టును.)

భీష్మ—ప్రాయోపవిష్టుడనైన నాకిదియే యుచితము. ఆహా ! నా
కిప్పుడు మిక్కిలి దాహమగుచున్నది.

దుర్యో—(జలకలశమును జేతి కందిచ్చును.)

భీష్మ—వత్సలారా !

గీ. అంపసెజ్జను శయనించి ♦ నట్టి నాకు
ధరణి జలమును నేనింప ♦ దగదుసూపె
వహ్నిశరమున నీధాత్రి ♦ వ్రక్కలింప
బయలువెడలిన పాతాళ ♦ వారి దక్క.

కావున బాధా ! నా పెదవు లెండుచున్నవి. నేగ నేనుచెప్పిన పవిత్ర
జలమును సమకూర్చి నావిదాహమును దీర్చుము.

అర్జు—నుహా ప్రసాదము. (శరమున భూమినిగొట్టి బాతాళగంగవెడల
నద్దాని గలశమునబట్టి భీష్మునినోట బోయును.)

భీష్మ—ఆహా ! చాలుచాలు, సంతోషించితిని. నేను త్తిరాయణపుణ్య
కాలము వచ్చుచరకు నిట్లే యీశ్వరధ్యానమున దినములు
గడపెదను. నాయనా ! అర్జునా ! నీవును శ్రీకృష్ణుడును తొల్లి

నరనారాయణులను మహామునులనియు ధర్మసంరక్షణార్థ మవ
తరించెననియు నారదునివలన వినియున్నాను. కావున మీరిరు
వురుగూడిన మీ కసాధ్య మేదియు లేదు. కౌరవరాజు తప్పక
భీమునిచే మడియగలడు. దుర్యోధనా ! నీసమక్షముననే చెప్పు
చున్నాను. సత్యవాక్కులకు రహస్యములు లేవు. ఈ నరుం
డద్భుతవిక్రమశాలి. మఱియు భగవంతుండు రక్షకుడై యున్న
వాడు. నీ విపుడైన నింద్రప్రస్థము బాండవుల కొసగి తక్కిన
యర్ధరాజ్యమును బాలించుకొనుచు నుఖంబున నుండుట
శ్రేయము. తరువాత నీ యిష్టము.

దుర్యోధ—(తలవంచి యూరకొనును.)

భీష్మ—ద్రోణాదులారా ! అవుడే చీకటిపడినది. అతిశయించిన శరవే
దసహరిస్మరణచే నుపనయించుకొనుచు గాలము గడిపెదను.
మీ రందఱు మీశిబిరములకు జనుడు.

ద్రో—చిత్తము. [అందఱు నిష్క్రమించెదరు.]

రంగము:—పాండవ స్కంధావారము.

అర్జు—(ప్రవేశించి విచారముతో) అక్కటా ! నేనెంతటి క్రూరకర్ము
డను.

9. అనుబంధము.

నీ. కన్నతండ్రికి మారు ♦ గా మమ్ము బెంచిన

భీష్ముని దిగ్మింగి ♦ వేసినాడ

కథలజెప్పెడిభంగి ♦ గదారహస్యముల్

దెలుపుతాతను గడ ♦ లేర్చినాడ

నరనారాయణులను మహామునులనియు ధర్మసంరక్షణార్థ మవ
తరించెననియు నారదునివలన వినియున్నాను. కావున మీరిరు
వురుగూడిన మీ కసాధ్య మేదియు లేదు. కౌరవరాజు తప్పక
భీమునిచే మడియగలడు. దుర్యోధనా ! నీసమక్షముననే చెప్పు
చున్నాను. సత్యవాక్కులకు రహస్యములు లేవు. ఈ నరుం
డద్భుతవిక్రమశాలి. మఱియు భగవంతుండు రక్షకుడై యున్న
వాడు. నీ విపుడైన నింద్రప్రస్థము బాండవుల కొసగి తక్కిన
యర్ధరాజ్యమును బాలించుకొనుచు సుఖింబున నుండుట
శ్రేయము. తరువాత నీ యిష్టము.

దుర్యోధ—(తలవంచి యూరకొనును.)

భీష్ము—ద్రోణాదులారా ! అవుడే చీకటిపడినది. అతిశయించిన శరవే
దసహరిస్మరణచే నుపనయించుకొనుచు గాలము గడిపెదను.
మీ రందఱు మీశిబిరములకు జనుడు.

ద్రో—చిత్తము. [అందఱు నిష్క్రమించెదరు.]

రంగము:—పాండవ స్కంధావారము.

అర్జు—(ప్రవేశించి విచారముతో) అక్కటా ! నేనెంతటి క్రూరకర్ము
డను.

9. అనుబంధము.

నీ. కన్నతండ్రికి మారు ♦ గా మమ్ము బెంచిన

భీష్ముని దిగ్గమింగి ♦ వేసినాడ

కథలజెప్పెడిభంగి ♦ గదసరహస్యముల్

దెలుపుతాతను గడ ♦ లేర్పినాడ

కొరవుల్ మా కెగ్గు ♦ గావింప నశ్రువుల్

నించు దయాధ్యుక్తుం ♦ గించినాడ

తగవున మావట్ల ♦ ధర్మంబు జెప్పిన

ధీనిధి ప్రాణాల ♦ దీసినాడ

గీ. కటకటా ! సిగ్గులేక శి ♦ ఖండి నెదుట

బెట్టుకొని వుణ్యమూర్తి నా ♦ పొట్టబెట్టు

కొన్నవాడను నావంటి ♦ చెనటిధర

బుట్టియుండెనె యెవడైన ♦ బుట్టగలడె.

హాదేవవ్రతా ! హాపితామహా ! నీమరణహాస్యము నెఱిగి నిన్నావిధం
బుగ వంచనజేసి కూల్చితిని. ఎంతదురాత్ముడను.

[కృష్ణుడు ప్రవేశించును.]

కృష్ణ—బావా ! అర్జున ! ఏమిచేయుచున్నావు ? (భుజమున జేయి
వైచును.)

అర్జు—(కన్నుదుడిచికొనును.)

కృష్ణ—అదేమోయి ! దుఃఖించుచుంటివా ! యేమి ?

అర్జు—దుఃఖముగాక మఱేమి !

కృష్ణ—సరిపోయినది ఎందులకీ యకారణదుఃఖము ?

10. అనుబంధము.

అర్జు—పితామహు సన్న్యాసుముగ గూల్చిన మిథ్యావీరునకు దుఃఖ
ముగాక సంతోషమా !

కృష్ణ—ఓయీ వెఱ్ఱివాడ ! ఇంత అవివేక మెందైనగలదా !

సీ. దాయాదులందు నే ♦ దర్పాధ్యు లేజంబు

ప్రళయాగ్నియని లోన ♦ దలచినామె

ఎవని సింహంబని ♦ యెంచి పాండవమత్త

దంతావళము భీతి ♦ దల్లడిలెనొ

ఏవీరు రుద్రుడే ♦ యతని మ్రోలను నిల్వ
గలమా యటంచు లో ♦ గలగినామొ
ఏపుణ్య గని ధర్మ ♦ రూపు డజేయు డె
బృంగిద్రుంతు మటంచు ♦ వగచినామొ

గీ. అట్టి దివ్యప్రతాపతే ♦ జోధికుండు
కాలవశమున శరతల్ప ♦ గతిని బొదల
మోదమందుటకును మాటు ♦ భేదమొంద
దగునె! పార్థా! యిదెట్టి మం ♦ దమతి నీకు.

అర్జు—బావా! ముందు ఫలము దొరుకునో లేదో కాని, యిప్పుడు
మొదలు నఱికితిని కదా! ఏల విచారింపకుందును?

శ్రీ. ఆశచే బరుల నం ♦ హారంబు సేయుట
ధరణి జానెడుపొట్ట ♦ కొఱకు గాదె!
బాంధవాటవికి దా ♦ ఎళిఖి నంటించుట
కుక్షిని నిండించు ♦ కొఱకు గాదె!
దయలేక పూజ్యవృ ♦ ధ్ధజనంబు కూల్చుట
లకట! పొట్టను నించు ♦ కొఱకుగాదె!
ప్రియముచే బెంచిన ♦ పెద్దవారలనై న
బారిగొంట యీపొట్ట ♦ కొఱకుగాదె!

గీ. కటకటా! యెన్నిచేసిన ♦ కడుపునిండ
గలదె! దీనికినై వీర ♦ కర్మచేసి
మనుట యొప్పునె! కొతులు ♦ వసమునందు
బ్రతుకవే యాకు గాయల ♦ పండ్లదినుచు.

కావున నీ వీరకర్మమంత పాపపుగర్మ వేటొండు లేదు.

కృష్ణ—ఏమీ ! ఈవీరకర్మమును నిందించుచున్నావా ! మరల నీకు
మతిపోయినదా యేమి ;

నీ. ఆరెనే? త్రిపురసం ♦ హారంబునాటి పా
లాక్షు కోలల మంట ♦ లంబరమున

మాసెనే? సర్వది ♦ జ్ఞుండలి వ్రాసిన

నర్వవీరుల జయా ♦ ఊరపుబంత్రి

ఇంకెనే? భార్గవ ♦ కృత మైన రాజర

క్రమహిత పితృతర్ప ♦ ణములరొంపి

మానెనే? దశకంఠ ♦ మద్దనరామ న

తీర్క్రిజగంబు ప్ర ♦ తిధ్వనింప

గీ. వీరచరితంబు లీరీతి ♦ వీనులకును

మదికి గనులకు దోపగా ♦ గదనకర్మ

పాపమనుటలు నీ కిది ♦ భాగ్య మగునె?

పార్థ! యీనంత మానుమా ♦ స్వాంతమందు.

అర్జు—బావా ! నీవేమైన నందువుగాక, యుద్ధము మాత్రము హింసా
రూపమైనది నుమా ! కులపూజ్యుడైన భీష్ముని యాచించి
వంచించి చంపితిని. అది యెంత అధర్మము !

కృష్ణ—అర్జునా ! చంపితి నని యహంభావముగ జెప్పకొను
చున్నావే.

అర్జు—ఔను. నా చేసేతల జంపితిని కదా !

కృష్ణ—నీవెప్పుడును అట్టి గర్వము నందకుము. ఎంతవాడైనను
అధర్మపక్షపాతియై వచ్చుటచే భీష్ముడు చచ్చినాడు, కాని నీవ
లన నైనది కాదు. మఱియును యాచించి చంపితి నందువా !
అది దైవప్రేరణము. విసలేదా !

ఉ. ఎత్తిన విండ్ల నెల్ల దెగ ♦ నేసిన నీపయి శ క్తివై వనీ
వత్తటి దాని ద్రుంపగ ని ♦ రాశను శ్రీపతియిద్దు పాండవా
యత్తము లేదు సార్థక మ ♦ హావి మింతు ననంగ మింట దే
వోత్తములెల్ల భీష్మ ! అది ♦ యుక్తమటంచు వచింపలేదొకో ?
అర్జు—ఓహో ! ఆలాగునా ! నేను వినలేదు.

కృష్ణ—అంతియే కాదు. భీష్ముని యుద్దేశము సకలభూతసమ్మతమని
తెలుపునట్లు అతి స్వల్పజలశీకరశిశిరం బగు మారుతంబా
గాంగేయునిపై మలసెను ? సురదుందుభులు మ్రోసె. కుసుమ
వర్ష ములు కురిసెను.

అర్జు—మహానుభావుడవు. భగవంతుడవు. గనుక నీ కవి కనుఁజ్ఱినవి.
కాని నా కట్టిభాగ్యము కలుగలేదు.

కృష్ణ—ఇప్పుడై నభీష్మునిగుఱించి విచారించుట మానెదవా ?

అర్జు—అదియంతయు నీమహాత్మ్యమే ! ఒకసారి నవ్వింతువు. మఱొక
సారి యేడ్పింతువు.

కృష్ణ—సరియే కాని, సుభద్ర శిబిరమునకు బోవుదమురమ్ము.

అర్జు—నేను నదియేయాలోచించుచున్నాను. నడుపుము.

[ఇద్దఱు నడువ దెరలేవగా సుభద్ర శిబిరము కనుపడును.]

సుభ—అన్నా ! ఇటు గూరుచుండుము. నాథా ! చిరంజీవి నభిమ
న్యని నాచి వచ్చినారా ? ఇటు దయసేయును.

కృష్ణ—(కూరుచుండును.)

అర్జు—(కూరుచుండి) చూచి రాలేదు. ఈపాటికి నిద్దుర పట్టునని
చేటిక చెప్పటచే నిటకే వచ్చితిని. కాని వైద్యు లేమిచెప్పి
నారో చెప్పమా !

సుభ—రణమునకు బోరాదని చెప్పిన మానడేమో యని శయ

నుండి లేచుటకై న వలనుపడదని కట్టుదిట్టముగ జెప్పినారు.

సమరవార్త యనుమాట చెవిని బెట్టగాదని నొక్కిచెప్పిరి.

కృష్ణ—అమ్మాయీ ! సుభద్ర ! నీముఖము విచారమును సూచించు చున్నది. కారణము కుట్రవాని గాయమేనా ?

సుభ—అన్నా ! అందులకు విచారమేల సంతోషమేకదా !

చ. కలనను శశుబాణముల ♦ గాయము గాయము గాకయున్నది
గ్వలభుల వీరసింహుల య ♦ ఖర్వజయాంకములన్ లిఖింప గో
యిల కనుగుడ్ల రంగుగల ♦ యెట్టిశిరా యెటువచ్చునయ్య ! కో
లలములుకుల్ ముచుంగగ ను ♦ లక్షణమే యది వీరభాళికె.

కృష్ణ—సోదరీ ! నీవాక్యములు సంతోషములైనవి.

అర్జు—(తనలో) నా భార్య వీరపత్నియు వీరమాతయే కాక పీఠకాంత యనిపించుకొన్నందులకు గర్వపడుచున్నాను.

కృష్ణ—అమ్మాయీ ! అటులైన,

గీ. ఈ కురుక్షేత్రమున బాండ ♦ వేయసమర
భేరి రణరణ యని శత్రు ♦ వీరతతుల
గుండెలదలగ నెపుడు మ్రో ♦ గుచు మొరసెనో
అపుడె నీచింత బాసెగ ♦ దా సుభద్ర !

సుభ—అంతటితోడనే సంతోషింప నలవియగునా ! యుద్ధమనునది అకాల ప్రళయముకదా ! క్రియ కడెటు పరిణమించునోతెలియదు. అంతియెకాక, యెవ్వనికొక్క కై నీపడలుచుందువోఅట్టి భీష్ముడు కూలిం కొంకును బాసినాడు కాని, యింకెన్నో మనస్సంకటము లున్నవి. అవియెల్ల దీక్షిన గదా సంతోషించుట.

కృష్ణ—వెట్టిదానా ! భయము వలదు.

ఉ. సోదరి ! యుత్తమాంగము వ ♦ సుంధర గూలగ నుత్తమేచు తా
నేది యొకర్చు? బార్థములు ♦ లెల్లరు కారవపుత్రకంతవి
చ్చేదన మాచరించు రణ ♦ నీమ జయంబును గాంచు నిక్కమో
గాదిలి చెల్లెలా ! భయవి ♦ కారము మానగదమ్మ యాత్మలోక
సుభ—అన్నా ! నీ వన్నట్లే యగుగాక కాని మొదటినుండియు,

గీ. పాండవాగ్రజునకు గర్జ ♦ భయము, నీదు

మఱిదికి భయంబు గురుడన ♦ మనసునందు

సైంధవ భయంబు కలదు నా ♦ స్వాంతిమందు

ముగురు జచ్చినగాదె న ♦ మోద మొదపు

అర్జు—ఏమీ ! డేవీ ! దుస్సలకు వైధవ్యము వచ్చునని తలంచి మన
ము విడచిన యాజయద్రథపశువును గూర్చి నీకింత జంకేల ?

సుభ—నాథా ! మీచే విడువబడుటచేత గలిగిన దురభిమానముచే
మియుజయించుటకు దగిన యస్త్రము నొకదానిని సంపాదిం
చినాడట కదా !

అర్జు—బేలా ! నీవు కొఱవిని ఊచి దయ్యమని భ్రమించుచున్నావు.
అయ్యది స్తంభనాస్త్రము కాని సంహారాస్త్రము కాదు. భ
యమంద వలదు.

కృష్ణ—అమ్మాయీ ! నీకంతటితో జంకుతీరినట్లులేదు. నీయనుమానము
నేనెఱుగుదును. నీమగనివలన సైంధవుని తలక్రిందబడకుండ
జేసెదనులే. నీ వేదియో తలవునకు దెచ్చికొనితల్లడిల్లకుము.

సుభ— అన్నా ! దుస్సల యెత్తిపొడుచుటచేత నాకు మఱింత భయ
ముగ నున్నది.

కృష్ణ—అమె యెప్పుడు నీకంటబడినది ?

సుభ—వేవిళ్ళచేత నుత్తరకు బొత్తిగా నన్నము సహింపకపోవుట
చేత నుపాయమేదైన జెప్పమని అత్తగారియొద్ద కరవిందను

బంపిలిని. అప్పుడు “నీవెవ్వతె” వని దుస్సలయడిగినదట. “నేను సుభద్రాదేవిగారి చేటిక ” నని బమలు చెప్పెనట. అంతనాసిం ధురాజమహిషి “ఓసీ ! తనభర్తనాకు బుత్రశోకముకలిగిం చినందుల కెంతో యుష్పొంగుచున్నది. నానాధుమను, నీకో డుకును జంపి నిన్ను నావలె నేయనని దానితో నాపలుకులు గా జెప్పము” అని యెత్తిపొడిచినదట.

కృష్ణ—గడుసుగండ యరవింద యూరకొనునది కాదే !

సుభ—ఊరకొనలేదు. “కలిగిన పుత్రశోకముతో బాలు భర్తృశోక ముగూడ లభించును సుమా నీకు ” అని మగిడి వచ్చినదట.

అర్జు—దేవీ ! అందులకా నీ కింతభయము ? నీవు జడియకుము.

చ. దురమునసైంధవున్ దునిమి ♦ దుస్సల భర్తృవియోగదుఃఖసా గరమున ముంచువాడను వి ♦ కారము బొందక నెమ్మినుండుమీ తరుణిరొ ! మున్ను భీముడు గ ♦ దన్ బాలియింపగబోవ శత్రుసో దరి దలపోసి మాన్పెనల ♦ ధర్మజు డిప్పుడు జంపకుండునే.

ఇస్సడాధర్మజుడు వారణజేసినను నేనాసైంధవుని బరిమార్చి యర వింద పలికినట్లు దుస్సలకు వైధవ్యదుఃఖము గలిగించెదను.

కృష్ణ—అమ్మాయీ ! ఇకసైంధవుని భూమిమీద లేనివానిగా దలంచి సుఖంబున నుండుము. అర్జునా ! నేనాధిపతియైన భీష్ముడు కూలుటచే మరల నేనాధిపత్యము నెవని కొనంగుదురో మనము తెలిసికొనవలసియున్నది. పోవుదము. రమ్మ.

అర్జు—బావా ! కర్ణద్రోణులలో నెవ్వనినో నిలుపుదురు. తెలిసికొం దము. రమ్మ.

(అందరునిష్క్రమింతురు.)

ఓం

పద్మవ్యూహనాటకము

(అభిమన్యవః)

ద్వితీయాంకము.

రంగము: కౌరవస్కంధావారము.

[శకుని దుర్యోధనులు ప్రవేశించెదరు.]

శకు—దుర్యోధనా ! నన్నెక్కడి కీలాగున గొంపోవుచున్నావు ?

దుర్యో—మామా ! నీతో నొక రహస్యము మాట్లాడదలచి యిక్కడికే తోడితెచ్చితిని.

శకు—ఇందెవ్వరును లేరు. రహస్య మేదో చెప్పము.

దుర్యో—చెప్పటకేమియున్నది ? నీనాధపత్యమును గుతించి నా కేమియు బాలుపోక నీతో నాలోచించుటకై కొనివచ్చితిని.

శా. బారద్వాజుడు పూజ్యుడు గురువుది ♦ వ్యశ్రేణికిన్ దుర్జయుం
డిరాధేయుడు ప్రాణపంచకము నా ♦ కైపోర నర్పించు దో
స్సారం డిద్దలు దుల్యులే యయిన నీ ♦ శౌర్యాబ్ధులం దేని నే
నారాజ్యంబున నిల్ప నెవ్వనిమది ♦ మాతస్యము లుట్టునో.
అని యాలోచించుచున్నాను.

శకు—భాగినేయా ! నీనింకను పెడతోపనుబట్టియే నడచుచుంటివా ?
ఉ. అంతటివాడు శాత్రువల ♦ యాంతకుడన్న సుకీర్తి గన్నయా
శంతనసూతి యర్జున ని ♦ శాలశిలీముఖపంక్తిచేత బ్రా

కాంతదశ స్థనంగ విజ ♦ యాగ్నిని నికను సంగరక్రియా

క్రాంతసువృష్టి నార్పుటకు ♦ గా మదినెంచితె యోసుయోధనా ?
 దుర్యో—మామా ! నన్నెంత యవినీతునిగా దలంచితివోయి ? సంగ్రా
 మము సేయగ యొక భీష్ముడు కూలినంతమాత్రమునంతేసి
 పిటికి వడి సంధిచేసికొందు ననుకొందువా ?

శకు—విన్ను (చేయిక్రిందగొట్టి) ఆ పాడుసాధిమాట యెవడు తల
 పెట్టినాడు ? నే నన్నది యదికాదు.

దుర్యో—రణముగాక సంధియుగాక మతేది ? బుద్ధి విశేషంబున నీవు
 ఘనుడవు. తృతీయమార్గ మేవో చెప్పుమా ?

శకు—తృతీయమార్గముకాదు. ప్రథమ మార్గమే !

దుర్యో—అదెట్లు ?

శకు—ప్రథమమున ద్యూతమువలన గదా పాండవరాజ్యము నొడిచి
 కొంటిమి ?

దుర్యో—అది యీ సంగ్రామ మధ్యమున నెట్లు పొసగును ?

శకు—సంగ్రామ మగుగాక, దాని తాత మఱియొకటి యగుగాక.
 యుద్ధిష్ఠిరు డొంటిపాటున లభించెనేని నీవు కోరినచో నాత
 డిప్పుడై నను వెనుదీయడు. ద్యూతధర్మము నెఱుగ డనుకొం
 టివా ?

దుర్యో—అదియే కష్టసాధ్యము.

ఉ. పెనుగద చేతబట్టుకొని ♦ భీముడు, గాండివధన్వి శ్వేతవా
 హనుడును సాత్యకిప్రభృతు ♦ లందఱు జట్టును మట్టియుండగా
 రణమున ధర్మరాజు నుక ♦ రంబుగ బాచికలాడవచ్చునే
 మన కెటు పిల్వనౌ నతడు ♦ మచ్చరము నివ్వడనాడి వచ్చునే ?

శకు—భాగినేయా ! అందుల కొక మంచి యుపాయమున్నది. ఏమం
 దువా ? ప్రస్తుతము సేనాధిపతిత్వ మెవ్వరికొసంగుదునా యని
 నీవు తొట్టుపడుచున్నావు. కావున,

ఉ. ఎవ్వడు ధర్మజ్ఞుఁ రణము ♦ హీస్థలి బట్టుచు నీకొసంగునో
అవిలుకాడెసైన్యముల ♦ యందధిపుండయి పూజనొందు వా
డెవ్వడో ! తెల్పుడంచు వచి ♦ యింపుము దీటును సంతయంబునీ
వవ్వల ద్యూతమాడుటకు ♦ నై పిలువందగు బాండవాగ్రజున్.

దుర్యో—ఔనౌను. చక్కనియుపాయమును జెప్పితివి. ఇందువలన
ద్రోణకర్ణులతో మనకు నిష్ఠురము రానేరదు. కాని అపుడు
పిలిచిన మరల జూదమునకు వచ్చునని తోచదు.

శకుని—ఓయీ వెట్టివాడ ! ద్యూతాభిలాషి యెప్పుడును యెట్టి
విషమ వేళనైనను జూదమున వెనుదీయడు. అందు ధర్మజ్ఞుడు
పాచికల పేరు దలచిన జెవిగోసికొనును.

దుర్యో—అట్లులైన సరియే. సభాభవనమునకు బోయి సేనాధిపత్య
నిర్ణయము సేయుదము రమ్ము. (ఇద్దఱు నిష్క్రమించెదరు.)

రంగము :—సభాపటకుటీరము.

[కృపాశ్వత్థానులు దుశ్శాసనసైన్యపులు ప్రవేశించెదరు]

దుశ్శా—బావా ! జయద్రథ ! మాయన్న యింకను రాలేదు. మామ
యుగంబునుటలేదు వా రెందరిగి యుందురో కదా !

సైన్య—అరుగో వచ్చు చున్నారు.

[శకుని దుర్యోధనులు ప్రవేశించెదరు]

దుర్యో—తమ్ముడా ! దుశ్శాసన ! రాధేయుడు రాలేదా !

దుశ్శా—రాలేదు.

అశ్వ—మామా ! శారద్యత ! ఈరాజునకు రాధేయుడనిన సంతప్రే
మయో చూచితివా ! (అని రహస్యముగ బలుకును.)

కృపా—అబ్బాయీ ! నీనావిషయమై శంకింపకుము. రాదగినవాడగుటచే నట్లు పలికినాడు.

[కర్ణుడు ప్రవేశించును.]

దుర్యో—(ఎదురేగి) మిత్రమా ! ఏమి యింతయాలస్యము జేసితివి.

కర్ణ—దుర్యోధనమహారాజా ! కురుకుల పూజ్యుడునుభారతసింహుడు నైన భీష్ముని దర్శింపబోయితిని.

దుర్యో—ఆమహాత్ముని ఆజ్ఞ యేమని ?

కర్ణ—ఎరుగవా ! ఆయన హృదయము !

చ. అనవరతంబు మీగృహము ♦ నందు భుజించుట పాంశుపుత్రుల
న్నను మది ప్రేమ జూచుటయు ♦ నారసియుంటివి కావె ! కాటికిం
జనుటకు సిద్ధమైననది ♦ సంధియొ ! సంధియొచర్చ మీకు మే
లనుచు వచించె నీహృదయ ♦ మందెదియివ్వ మొయట్లునేయుమి.

దుర్యో—మిత్రమా ! నాహృదయ మెఱింగియు నీ వట్లు పలికెదవా.

గీ. కురుకులము నాశనస్థితి ♦ గొఱలుగార

యినుడు చరమాంశయం దుద ♦ యించు గార

నా శరీరమునందు బ్ర ♦ ణంబులుండు

దాక సంధి యనెడుమాట ♦ దలపరాదు.

కర్ణ—బళి ! బళి ! అదియే నాయుద్దేశము.

అశ్వ—[రహస్యముగ] మామా ! యీ తుంటరి వాక్యములకును దుష్టుని నమ్మతికిని సరిపోయినది.

కృపా—ద్రోణాయనీ ! మనకెందుకు ? కురుకులాభి విజయబాడ బాగ్గించే ఊణము కావలసిన విధినిర్ణయమును మనము మాన్పగలుగుదుమా !

అశ్వ—రారాజా ! భీష్ముని సత్యవాక్యములను నీసూతపుత్రుడు సంధిగుణముగాబోల్చినాడన్న యభిమానము నీకు సుగతయులేదే.

నీ కులవృద్ధుని, పూజ్యుని అట్లు తృణీకరించిన నీకు సమ్మతమే
కదా !

దుర్యో—ఆచార్యపుత్రా ! కర్ణుని వాక్యము యదార్థము. అట్లుకాకు
న్న బాండవులతో నిపుడు సంధిచేసికొనుట యుత్తమమా ?

కర్ణ—అశ్వత్థామా ! ఆ సంధిగుణ మొక్క భీష్మునకే కాదు. నీకును
నీతండ్రికిని గూడ గలదు.

చ. అనుదినము నుభోజనము ♦ లందుచు నీవును నీదుతండ్రియున్
ఘనులు పృథాకుమారులని ♦ కర్ణకఠోరముగా నుతింతు భీ
ష్మునివలె మీరు గూడ గురు ♦ శూరుని పక్షము పల్కకుండ నే
చెనటియు శత్రుగ్రీరనము ♦ సేయునె రక్షకు నిందసేయునే ?

అశ్వ—ఓరీ ! సూతాపసద ! ఏమి ప్రేలితివి ?

ఉ. నీవలె నిచ్చ కాల్వలికి ♦ నీచునిపోలిక నీ కురుక్షమా
భూవిభవంశ మార్పుటకు ♦ బుద్ధిదలంపగలేదు సత్యవాక్
శ్రీవెలయంగ బల్కుదుము ♦ చేటు నెఱింగియు గంగద్రోయగా
నేవిధి సమ్మతించురు మ ♦ నీషిణు లూరక ప్రేలబోకుమా.

11 అనుబంధము.

కర్ణ—ఓరీ ! యుక్తాయుక్త వివేకశూన్య బ్రాహ్మణబ్రువుడ !

నీ. ఇంద్రుండవే నీవు ♦ చంద్రుడ వంచు మి
న్నంట నుతింప బ్రా ♦ హ్మణుడ గాను
తమభోజనంబె ప్ర ♦ ధానంబుగా తేరి
కొంప దీయగ విప్ర ♦ కులుడ గాను
అటువోవమీకు మే ♦ లొనని పెనుగోత
బడద్రోయుటకును పా ♦ రుడను గాను
సర్వసహధీశ ♦ సత్కీర్తిమాప చం
దనశాఖనున్న ప ♦ న్నగుడ గాను

గీ. వీరపురుషుడ శౌర్య వి ♦ స్త్రాబలుడ
ఖడ్గమున శాత్రువుల గెల్చి ♦ కదనజయము
గాంచి రారాజుకీర్తిము ♦ క్రామణులను
దిక్కులను దోరణాల్టటు ♦ ధీరవరుడ.

అశ్వ—ఓహోరీ ! నీచకులసంభవ ! ఏమిరా ! నీకింత బ్రహ్మద్వేషము !

నీ. సర్వజీవుల సృష్టి ♦ సలుపుచుండిన పితా
మహుడు పుణ్యండు బ్రా ♦ హ్మణుడు కాడె
వేదముల్ ముఖమున ♦ వెడలించి సర్వ ధ
ర్మముల నేర్పినది బ్రా హ్మణుడు కాడె
తపముచే ధారుణీ ♦ తలము గై కొని కీర్తి
సలరు కశ్యపుడు బ్రా ♦ హ్మణుడు కాడె
సరనాధకులముచే ♦ ధరణి నేలించిన
మహితసద్యశులు బ్రా ♦ హ్మణులు కారె

గీ. సకలరాజన్యులకు ధను ♦ శ్వాస్త్రభిక్ష
నిడిన నాజనకుడు బ్రాహ్మ ♦ ణుడుగాడె
బ్రాహ్మణుడు లేని స్వాతంత్ర్య ♦ రాజ్యమేది
కూళ ! యిట్లన్న నీ నాల్కా ♦ గోయవలడె ?

(అనికత్తిదూసి కర్ణునిమీదికి బోవును.)

కృపు—(పట్టుకొని) కుత్తా ! తాళుము. శాంతింపుము.

దుర్యో—(కర్ణునిపట్టుకొని) రాధేయా ! శాంతింపుము.

కర్ణ—రారాజా ! ఏల నను వారించెదవు ? ఈకుక్షింభరుని దుదముట్టిం

చి నీకు బట్టిన బ్రహ్మరక్షన్సును వదలంచి నుఖపెట్టుదును.

కృపు—రాధేయా ! ఉన్నతకులుల స్నేహనిభవము గలిగియు నీ నీచ
జాతిలక్షణము పోనిచ్చుకొన్నవాడవు కావు.

నీ. విజ్ఞానజీవన ♦ విభవం బొసగి మాన

వమహీరుహము బ్రోచు ♦ బ్రహ్మణుండు

అవనీభరంబోర్పు ♦ సధికశక్తిని రాజ

వరులకు సమకూర్పు ♦ బ్రహ్మణుండు

చారిద్ర్యతమసంబు ♦ ధ్వంసంబు జేసి యై

శ్వేద్యం బొసంగును ♦ బ్రహ్మణుండు

ఆధ్యాత్మికపుకృత్తి ♦ నడరించి సస్యముల్

ఫలియింప జేయును ♦ బ్రహ్మణుండు

గీ. అట్టి యుత్కృష్టమైన బ్రా ♦ హ్మ్యంబు మీద

ద్వేష మూచుట నీకె సం ♦ ధియనదగును

మహిని సన్నము పైనిబ్రా ♦ హ్మ్యంబు మీద

రోత గలవాడు బ్రతుకునే ♦ గోతబడక.

కర్ణ—శారద్యతా! చేతితో జేయలేని మీబోటివారు లిట్లు నోటితో

మీలోమీరు పొగడుకొనుట న్యాభావికమే! ఇదిగో ఇప్పుడు

తగినసమయ మాసన్నమయినది. మీ బ్రహ్మణులెల్లరు నీకురు

రాజునకు విజ్ఞానజీవనమే పోసెదరో అవనీభారమును వహింప

సధికశక్తినే యొసంగుదురో చారిద్ర్యమునే ధ్వంసము నేతురో

ఆధ్యాత్మికశక్తిచేత విజయమునే సమకూర్తురో తెలియగలదు.

దుశ్శా—ఓయీ! వస్తువు నిర్దుష్టమైన గామ్యములు కరతలామలకము

లగుటకు సందియములేదు.

దుర్యో—అచార్యా! ఇక మీ వాగ్వాదమును గట్టిపెట్టుడు. దుశ్శా

సనా! నీవు పోయి కుంభసంభవులను దోడ్కొనిరమ్ము.

దుశ్శా—మంచిది.

(నిష్క్రమించును.)

దుర్యో—రాధేయా! ఇప్పుడు నేనాధిపతిత్వము విషయమై ఆలోచింప

వలసియున్నది.

కర్ణ—అలోచించుట కేమున్నది. రారాజా !

ఆ. ఆశ్మశక్తిచేత ♦ నఖలకామ్యంబుల

దీర్చునట్టి ధాత్రి ♦ చేవులైన

కృతుడు ద్రోణసుతుడు ♦ విపులరాజుల కెల్ల

గురువు ద్రోణుడుండ ♦ గొడువ యేల ?

అశ్వ—ఔను. ఈవిషయ సమయంబున భారద్వాజుడే ఆశ్రమసేనా సాగరమున కడ్డుపడవలయును గాని నీ వేమిచేయగలవు ?

దుర్యో—అచార్యపుత్రా ! నామనవివిధ కర్ణునితో మంతనమాడకుము.

[ద్రోణుడు, దుశ్శాసనుడు, ప్రవేశించెదరు.]

ద్రోణ—రారాజా ! ఇదేవచ్చితిని. భవిష్యమేదో యెఱింగింపుము.

దుర్యో—అచార్యా ! భీష్మాగ్ని చల్లారిన వెనుక నేనాసామ్రాజ్యము విషయమయి యాలోచింపవలయును గదా !

ద్రోణ—[కర్ణాశ్శత్రామలనుజూపుచు] కౌరవాగ్రజా ? వీరియాకారములు కోపపరీతములయినటు లగపడుచున్నవి. వాగ్వాదమేమయిన జరిగి యుండెనా ?

దుర్యో—చిత్తము. సహజధూర్తుల హృదయములు మీ రెరుంగనివి కావు.

ద్రోణ—ఓహో ! ఆలాగునా ! అటులయిన దద్విమర్శన మీ విషమ సమయమున జర్పించుటనుచితము. నేనాపతిత్వము విషయమయి నీ యభిప్రాయమేమి ?

దుర్యో—ఇదిగో ! సభ్యులారా ! నామాట నాలింపుడు.

గీ. మనబలంబున నెవడు ధ ♦ ర్మజాని బట్టి
ప్రాణములతోడ నాకు న ♦ ర్పణమునేతు
సనుచు శపథంబునేయు నా ♦ లనికి నేను
సంప్రసాధిపత్యంబు ♦ సంఘటించు.

ద్రోణ—ఇది యుక్తము.

దుర్యో—అంగరాజుతో ఏమనియెదవు ?

కర్ణ—కారణేంద్రా ! నన్నే యడిగెద వేల !

సీ. బ్రహ్మవక్త్రమునుండి ♦ ప్రభవించి నృపుల ర

క్షిించెడు బ్రహ్మదే ♦ శికుడుకలుగ

అఖిలరాణ్యులకు ♦ నవనీలము గూర్చు

భవ్యుడు కుంభసం ♦ భవుడు కలుగ

అధ్యాత్మశక్తిచే ♦ సఖిలరాజులకును

విభవము ల్గూర్చుకో ♦ విదుడు కలుగ

మానవనగము వి ♦ జ్ఞాన జీవనమున

బాలించు నీపుణ్య ♦ శీలు దుండ

గీ. నీచకులుడగు కర్ణుడా ♦ నీదునేన

కాధిపత్యము గొనుట మ ♦ హామహీశ ?

యుండుగాక నాయెడ ప్రేమ ♦ మొందు నీకు

బయలు పటపకుమయ్య యి ♦ ప్పట్ల నీవు.

ద్రోణ—(తనలో) ఈకర్ణుని వాచాటత్యముమాయశ్వత్థామతోనైన

సంవాదము వలన జనించిన దని తెలంచెదను. సరే అట్లేయగు

గాక. (ప్రకాశముగ) రాధేయా ! ఔను. నీవన్నది సత్యమే. శిర

సుండగా మోకాలికి బూజనేతురా ! కావున రారాజు ప్రతి

నను నేనే సెల్లించెదను. దుర్యోధనమహారాజా ! పాండవాగ్రజు

నావిధంబుగ నీకు బట్టి యిచ్చిన నీ వేమి నేయుదువో

చెప్పమా ?

దుర్యో—అచార్యవర్యా ! మీసందేహము నాకు దెలిసినది. అట్టివానిని

బలవంతంబుగ జంపునంతటి మూర్ఖుడను గాను. ఒకవేళఅటులే

చేసినచో—

చ. కవలకరంబుల న్నిశిత ♦ కాండవరంపర లేడె ! క్రీడిగాం
 డివశరవహ్ని లేడె కర ♦ టింబలె భీముడు లేడె మమ్ము నా
 హవమున ద్రుంప ధర్మను ♦ తుహారిన యంతనె గొడ్డువోయెనే !
 యెవి యెటులై నమమ్ము వధి ♦ యింపడె ! కృష్ణుడు చక్రధారచేన్.
 కావున నేనట్లు నేయను.

ద్రోణ—(తనలో) ఈత డాయధిష్ఠిరుని శకుని ప్రోత్సాహమునం జేసి
 మరల జూదమాడి యోడించి సర్వరాజ్యము స్థిరముగా నోడిచి
 కొనుటకు గాబోలు నిట్లు కోరుచున్నాడు. (ప్ర) దుర్యోధనా !
 అట్లులై న వినుము.

చ. విజయుడు భీముడు న్మితయు ♦ విశ్రుత బాహుబలాఘ్య లెల్లరున్
 గజబిజయై పెసంగినను ♦ కాలుడు రుద్రుడు వచ్చి పోరిసన్
 భుజముల విక్రమస్ఫురణ ♦ బొల్చి రణంబున వారి గెల్చి ధ
 ర్మజగొనితెచ్చియిచ్చెదను ♦ ప్రాణముతోవినుమయ్యనానుకుల్.
 దుర్యో—మహాప్రసాదము. ఆచార్యోత్తమా ! నిన్నిదేసేనాసామ్రా
 జ్యమునకు పట్టాభిషేకము చేసెద. రారమ్ము.

(అందఱు నిష్క్రమించెదరు.)

ఓం

పద్మవ్యూహ నాటకము

(అభిప్రాయం)

తృతీయాంకము.

రంగము:—శయనశిబిరము.

[శయ్యాగతుడై యభిమన్యుడు ప్రవేశము.]

అభి—(మెల్లగ లేచి నిట్టూరుపు విడిచి) ఇదియేమిచిత్రము చెప్పమా !
కడు మాయగ నున్నదే !

సీ. సమర మేరీతిగా ♦ జరుగుచున్నదో యంచు

జింతింప నిదుర కా ♦ సంత లేక

పరిపరివిధముల ♦ భావించు చున్నంత

గనుమూతవడి యొక్క ♦ కలను గంటి

భానబింబము తూటు ♦ వడినట్లుగా దోచె

నందునే జొచ్చిన ♦ యట్ల యయ్యె

నటమీద శస్త్రాస్త్ర ♦ హస్తలచే నొప్పు

స్వర్గంబు జేరిన ♦ సరణి గంటి

గీ. అట్టి దివ్యలోకంబున ♦ సచ్చరలను

గలసి కేళీవినోదంబు ♦ గానటించి

నట్లు పొడకట్టు నిది స్వప్న ♦ మా ! నిజంబ !

అబ్బురం బిట్టికల నెన్న ♦ డైన గనను.

దీనిఫలము నెవ్వరి నడుగుదును ! ఎవరి నడిగిన నేమి చెప్పెదరోకదా !
ఇందలి శుభాశుభములను నేను నిర్ణయింపజాలకున్నాను. ఆహా !
దుర్విధి ! ఏమిసేయ దలంచితివోకదా ! హా పరమేష్టి !

(12) అనుబంధము.

చ. అనవరతంబు ధర్మపథ ♦ మందు జరించెడు మాకు సంగరం

బున విజయంబు గూర్చెదవో ♦ ముక్కరులకొ వధియించినట్లును
హాననమునేతువో యెఱుగ ♦ మక్కటా ! యీ కల చెడ్డదైన ధ
ర్మనిరత నొప్పు మాకు నిది ♦ మంచిదిగాఁ దృటిలోనమార్చుమీ.

“యతోధర్మస్తతోజయ” మ్మను నార్యోక్తిని సార్థకము జేయుము.
పరమేశ్వరా ! నీవు దుష్టులను సంహరింప నవతరించి శిష్టులను సంరక్షిం
తువని యందురు. దానిని స్థిరపఱచుకొనుము. ఈ స్వప్నముచేత
నా యంతరాత్మ యేమికారణముననో కలతపడినది. నా చింతను
బాపుము. మాకు మేలును సూచించుము. (ఆలోచించి) సంగరమున
నా జనకుల కేమైన యపాయము సంభవింప లేదు కదా ! (యోజించి)
అట్లు జరిగియుండిన నాకిట్టిస్వప్నము రాదు. నేనే సూర్యమండలముచు
భేదించుకొని వీరులున్న దివ్యలోకముచు జేరినట్లు కల గనుటచే నాకే
యీకీడును సూదించుచున్నది. (తలపంకించి) కానిమ్ము ! నాకీబెడరే ?
కానున్నది కాకమానదు. ఈశ్వరవిలాసమును మాన్ప నా వశము
కాదుగదా ! అయినను,

చ. సమరవిచార మొక్కయెడ ♦ సందడి నేయుచునుండ నాత్మలో

విమతుల ద్రుంపబోవుటకు ♦ వీ లొకయింతయు లేక చేతిగా
యమునకు సొక్కియుంటిని గ ♦ దా ! యని నిద్దురలేని నాకు స్వ
ప్నము లిటువచ్చుచుండుటలు ♦ నై జము ధారుణి నెట్టివారికి.

కావున నేనిందులకై తొందరపడరాదు. నామనోగత విచారమునుంత

యుత్తర యెఱింగిన నబలయు గర్భవతియగుటచేత మఱిత బెంగనొ
నును కావున ధైర్యమునే యవలంబించెదను.

ఉత్తర—(ప్రవేశించి) నాథా ! కూర్చునేయున్నవా రింకను నిద్దుర
పట్టనే లేదా !

అభి—ప్రాణేశ్వరీ ! ఇది నిద్దురపట్టునమయమా !

సీ. మనభోజ్యమైన సా ♦ మ్రాజ్యంబు సర్వమ్ము

పరులచే హరియింప ♦ బడినయపుడు

వీరపత్నియనయ్య ♦ గ్రూరులచేత చ్చా

పదివేణిగొని యీడ్వ ♦ బడినయపుడు

అయ్యలు బంధువు ♦ లండలు రిపులతో

రాజ్యంబునకును బో ♦ రాడునపుడు

సరివారితోడ సం ♦ గరమునేయక వుండు

మిషచేత శయ్యపై ♦ మెలగునపుడు

గీ. దుర్భరంబైన చింతచే ♦ దొలుత నాకు

నిదుర యేగతివచ్చునో ♦ నీరజాక్షి

గాయ మయ్యెనటంచు సం ♦ గ్రామమునకు

రావలదటన్న యాజ్ఞ భా ♦ రంబు గాదె.

ఉత్త—జీవితేశ్వరా ! అట్లులై నగాయమింకను మానలేదన్నమాటయే !

అభి—మానకపోలేదు. కాని నాయందలి ప్రేమచేతను నయ్యలురావల
దని యాజ్ఞాశృంఖములచే గట్టి నన్నీ శిబిరముననుంచి పోయి
నారు. ఇదేచూడుమా ! బాణములను జక్కగ బట్టుకొనుటకు
వీలుగానా వ్రేళ్లెటువంగుచున్నవో. (వ్రేళ్లనాడించిచూపును)

ఉత్త—(మగనివ్రేళ్లను బట్టుకొనిచూచి) అదిగో ! మీవ్రేళ్లను నేను
పట్టుకొనగనే మీరు కొంచెము గనుబొమ్మల విలుచుటచేత
నొప్పియింకను తగ్గలేదని ధ్రువమగుచున్నది. కావున రేపటిదిన

మున చాళితి రేని యావల రణక్రీడ సలుపవచ్చును.

అభి—ఔను ! మగనిపై మగువల కట్టి ప్రేమయుండుట సహజమగుటచే నించుక తుమ్మినను యేదో యని జడియుచుందురు కాని, ప్రియురాలా !

చ. తలపగరాని ద్యూతవిధి ♦ దండులరాజ్యము నాక్రమింప నాఖిలులను గీటవంచినన ♦ గాక సుఖంబుగ నిద్రవచ్చు నేకలికిరొ ! మేరరక్తములు ♦ కాల్యలుగట్టుచుగాక, కాళ్లు నేతులుదెగుగాక శాస్త్రపుల ♦ ద్రుంచుటాచచ్చుటా యేదోకావలె.

ఉత్త—మనోహరా ! మీతండ్రిగారు నాకు దొల్లి విద్యావిషయధర్మములను జెప్పనా జెట్టివాడును యేకార్యమునైన ద్వరపడి చేయరాదని చెప్పియున్నారు. కావున మీరు త్వరపడి పితరులయాజ్ఞ లేక సమరమునకుబోవరాదు. అతియేగాక,

చ. వినుడల రాహుకేతులు ర ♦ విఠ దుహినాంశుని బల్మి నాక్రమించిన హరియించుకోగలిగె ♦ నే ! పిశితాశను లాక్రమింపగా రణమున వారిద్రుంచి నిజ ♦ రాజ్యము దివ్యులు గొన్నరీతి మీరును రిపులస్వధించుచు సి ♦ దల్లొని సౌఖ్యముగాంతురెంతయు.

అభి—ఓనిర్మలప్రభావా ! నీమృదుమధురవాక్యములు మా కాశీర్వచనములగుగాక. మాకు మేమును సంఘటించిన నీకు నొక మద్దు బహుమానముగ నీయవలసినదే కాని, యీవిషయ స్థితియందు నాహృదయము చెదరియుండుటచే నీయలేని నాయవచారమును మన్నింతువుగాక.

ఉత్త—నాథా ! నాహృదయము చెదరినదని యనుటచే నాకు మరల జ్ఞప్తికివచ్చినది. నిన్నటిరాత్రి నాకొక దుస్స్వప్నము వచ్చినది. (అని కన్నుల నీరిడికొనును.)

అభి—భీరురాలా ! భయపడక అదేదో చెప్పనూ ?

ఉత్త—పాణేశ్వరా ! ఏమనిచెప్పదును.

చ. ఇరువుర మొక్కయున్నత గి ♦ రీంద్ర శిఖాస్థలిఁ దెల్లరాతిపై
సరసము లాడుచుండ రభ ♦ సంబున నిరుస్థిరమధ్య బుట్టి దు
ర్భరమగు ధూమరాశి మిము ♦ గ్రమ్మినయట్లుగ దోచె నంత నే
నటచుచు నాధ ! నాధ ! యన ♦ నాపొగనుండి సుధాంశుబింబమం
బరమున కేగి క్రమ్ముచి ♦ వాలున నాయుదరంబు జూచ్చెగా.

అది మొదలు చింతాకులితస్వాంతినై వచ్చి మిమ్ముల గాంచగనే
మీ మోమునందలి విచారమును, మీగాయమును జూచి
చెప్పమరచితిని. దీనిఫలమేదో చెప్పి నాచింత మాన్పుడు.

అభి—(తలవంచి ఆలోచించును.)

ఉత్త—అదేమి నాథా ! అట్లు చింతించుచున్నారు. ఇయ్యది నిజముగ
దుస్స్వప్నమేనా యేమి ?

అభి—దేవి ! మరేమియులేదు. నిజముగ నాయంశమే నీగర్భస్థశిశువు
సుమాళిని భగవంతుడు నీకు దెలుపుటకై అట్టిస్వప్నమును
గలిగించినాడు. కాని కీడేమియు లేదు. నాకు గొంచెము
దాహమగునున్నది. పానీయమును దెచ్చియిమ్మా.

ఉత్త—మంచిది. (నిష్క్రమించును.)

అభి—(తనలో) నాకెట్టి దుస్స్వప్నము వచ్చినదో దాని కను
గుణ్యముగ నీమెకును దుస్స్వప్నము వచ్చినది. హా నర్వే
శ్వరా ! మమ్ముద్ధరించు భారము నీది. ధర్మరతులకు కీడేచేసె
దవో మేలేచేసెదవో ?

ఉత్త—(ప్రవేశించి) నాథా ఇదె ద్రాక్షారసము. పిపాసను దీర్చు
కొనుడు.

అభి—(స్తీకరించి త్రాగును.)

ఉత్త—నాథా ! దాహము తీరినదా ?

అభి—నా దాహము తీతినది. నీవించుక నిద్దరబొమ్ము.

ఉత్త—ఆర్యా ! స్వప్నఫలమును గుతించి నామనస్సందేహము తీరలేదు.

అభి—అట్లు సందియ మందకుము. నాతేజము దివ్యరసమును ద్రాగి వచ్చి చంద్రునివలె జల్లనై నీయుదరమును జొచ్చుటచే నీకు జనించెడు మగశిశువు దయారసము కలవాడై మిగుల ప్రఖ్యాతి వడయుచని తెలుపుచున్నది. నీవు సంతోషింపుము.

ఉత్త—నాకీసమయమున సంతోష మెట్లుకలుగును ?

అభి—ఔను. నీకు సంతోష మెట్లాదవును ?

నీ. నెల దప్పె నాదుకో ♦ డల కని మాయమ్మ
విరుల నీవేణి గు ♦ ప్పింపలేదు
వేవిల్లొదవె సంచు ♦ వేడుకతో నీవు
కోరినవాటి జే ♦ కూర్పలేదు
వండించి బహువిధ ♦ భక్త్యభోజ్యంబుల
నెంతయు సూడిద ♦ వీయలేదు
నీమంత మనుచును ♦ చేడెల రావించి
చెలగి యుత్సవముల ♦ జేయలేదు

గీ. బాండవస్నుషవయ్య నీ ♦ పట్టుచందు
ముద్దుముచ్చటలను నీవు ♦ మురియలేదు
కలిగియుచు సిరి గోల్పోయి ♦ కటికిబీద
లైన మాకోడలికి మోద ♦ మందు పెట్టు ?

ఉత్త—ప్రాణేశ్వరా ! నేనందులకై సుంతయు విచారించుట లేదు. మాయత్త సుభద్రాదేవిగారును దీనినే తలంచి విచారపడుచుందురు. ఈ విషమస్థితిలో మీకు జయము కలుగుటయే

నాకు ముద్దుముచ్చటయు గాని సూడిదలుమహాత్మనములు
నాకిచ్చగించునా ?

అభి—దేవీ ! మా తల్లి అందునుగుంచి నీతో యేమనినది ?

ఉత్త—ఆమె మిమ్మును గర్భమందున దాల్చినపుడు మా మామగా
రామెకోర్కె యేదియని యడిగి దానినెల్ల సమకూర్చి ప్రియ
ముజేయువారట ? ఒకనాడామె పద్మపూహమననెట్లుండునో
తెలుపవలెనని కోరగా ద్వారకకు దోడ్కొనిపోయి యాదపు
లచే బద్మపూహమును బన్నించి దానిని జంచుమార్గమా
మెకు జెప్పి యామెచే నాతమ్మి మొగ్గరమును భేదింపజేసె
నట. నాకేముచ్చటయు దీఱలేని వ్యధచే బలుమాలు నా
సమక్షమున పలుకుచుండునది.

అభి—ఓహో ! అలాగునా ! నేను పద్మపూహమును భేదించుమార్గ
మును మాతండ్రి చెప్పెనో మాయమ్మ చెప్పెనో కాని, విని
నట్లుబాగుగ జ్ఞాపకమున్నది.

[తెరలో] బాబూ ! కొలకున సురటివైచు దానినిగూడ దిగద్రొక్కి
అమ్మ సుభద్రాదేవిగారిటు వచ్చుచున్నారు.

ఉత్త—(దిగ్గున లేచును.)

అభి—దేవీ ! నీవుపోయి అమ్మగారి నిటకు దోడ్కొనిరమ్ము.

సుభద్ర—(ప్రవేశించి) వత్సా ! యీవిపరీతవార్తవింటివా !

అభి—అమ్మా ! వేగజెప్పుమా ! యేదది ?

సుభ—నాయనా ! ఏమని చెప్పెదను.

చ. ధరిణిని నాల్గదిక్కుల బ్ర ♦ తాపముచేత జయించినట్టి సో
దరుల జెలంగు నీదు పెద ♦ తండ్రి యమాయకుడైన యాయుధి
ప్తిరమహారాజు ధర్మగుణ ♦ జీవను డాశ్రితవత్సలుండు సం
గరమున నొంటి బట్టుపడి ♦ కాఱియనొందెడునంట వింటివే ?

అభి—(శయ్యనుండి త్వరలోలేచి) ఆ! ఏమీ! నుమిత్రా! చాపము!
చాపము! (ఆకసమువంకజూచుచు) ఓరోకికారవసేనానులారా!

చ. పిడు గొడిగట్టుకొంటయును ♦ భీముని వహ్నివిలోచనంబు ము
ద్దిశటయు గాలకూటరస ♦ మెంతయు త్రాగుటయుఁ ట్టుదార్తిబె
ల్లడరు మృగేంద్రదంష్ట్రయు ♦ మట్టిటు లూచుటగాదెయ్యెంటి గ
న్నడిన యుధిష్ఠిరున్ జెనకి ♦ పట్టుట పార్థసుతుండు లేడెనో.

13 అనుబంధము.

ఉత్త—అక్కటా! సర్వలోకపూజ్యుడు శశువులచే జిక్కనా! ఇం
కేమిగతి దైవమా!

అభి—ప్రియురాలా! నీవువిచారించకుము. ఆమహాత్మునకట్టి దురవస్థ
రానేరదు. మాయమ్మ యేదోపొరబాటుగ వినియుండును.

ఉ. దంతిసహస్రభూరిబల ♦ ధాముడు నా చినపెద్దతండ్రి దు
ర్దాంతపరాక్రమంబున ♦ సుగాదుల గెల్చిననాను తండ్రి, కా
లాంతకు నైన గెల్వగల ♦ యట్టికవల్ చినతండ్రు లుండగా
నెంతటివారుకారవు ల ♦ హీనబుల్ బెదతండ్రి బట్టగ్.

సుభ—బిడ్డా! నీవనిసమాటనిజమే! కాని నేను పొరబాటుగ విన
లేదు. ఆమహాత్ముని బట్టిన మాట సత్యమేయని చారుడు
చెప్పియున్నాడు.

అభి—ఏమని చెప్పెను?

సుభ—నిన్నటిదినంబున జరిగిన సమరవార్తలు నీవు వినలేదు. చెప్పె
ద వినుము.

శా. ఆరీతిఁ శరతల్పశాయి యయి భీ ♦ మ్రోచార్యు డుండంగ దు
ర్భారున్ ధర్మజు బట్టియిచ్చుటకు నై ♦ పంతంబునుంపట్ట నా
భారీద్యాజున కీయగాబడియె గ ♦ ర్వస్ఫూర్తిచే మించు నే
నారాజ్యాధిపతిత్వ మాహవమునన్ ♦ వాటిల్లె నీకవ్వముల్.

అట్లునేనాపతియైనను భారదాస్జుని దృష్టిపథంబుననున్న కర్ణుడు నీ శంక్రిచేత నోటువడి పగాభవింపబడినాడు. జగద్భయంకరం బగు సుప్రతీక దంతావళంబుతో గూడ భగదత్తుండు ప్రాణముల విడచినాడు. అందువలన దురభిమానము బట్టజాలక దుర్యోధనుడు ద్రోణాచార్యుని నీయధిపతిత్వ మింతచేటు దెచ్చినదనియు, యుధిష్ఠిరుబట్టి యిచ్చెదనన్న శపథమును చెల్లించలేదనియు నిష్ఠురోక్తు లాడినందుచేతనే పద్మహ్యాహమును బన్నిరట.

అభి—(నవ్వి) అమ్మా! తద్విధానభేదనక్రమము నెఱింగిన నీవే పద్మహ్యాహమన భయపడుచుంటివా ?

ఉ. ఇందుల కింతవంత జను ♦ నే జనయిత్రిరా ! రాక్షసావళికా మ్రందగజేసి దివ్యుల క ♦ మందముదంబును సంఘటించి పౌరందర సింహావీతికను ♦ రాజులు నాజనకుండులేడె ? యా

పందలమందల స్థితిమి ♦ పద్మపు మొగ్గర మాజి జించగన్.

సుభ—కుఱ్ఱా ! నీజనకుడే యిచ్చోటనున్ననాకీ సంశయమేల ? అవి జయసింహు డిందున్న దమపంతము సాగదని యెంచి త్రిగర్త పతియైన సుశర్మను బ్రేరేపించి ప్రత్యేకముగ నాశించే నా హాస్యించి సరస్వతీప్రదప్రాంతమునకు దోడుకొనిపోయెనట.

అభి—ఓహో ! ఆలాగునా ! సరేకాని,

మ. హరిచక్రంబును గాలుదండమును దే ♦ వాధీశు వజ్రంబు శంకరు శూలంబును మించి శత్రుభయదో ♦ గ్రంభానటుల్ దైత్యశిల్పిరహిన్ జేసి యొసంగినట్టి గదతో ♦ భీముండు వెల్గొంద సం గరరంగంబున బెద్దతండ్రి జెనకం ♦ గా నర్హులే కౌరవుల్ ?

సుభ—వత్సా ! ఆదంతినహస్తనత్వుని నాహాస్యించుకొని కళింగాంబు బప్తపాండ్రకదేశాధీశ సంయుక్తుడైన సుదక్షిణ మహిషాలుండు

మఱియొక ప్రదేశమున కెక్కడికో సమర మొనర్చుటకు గొం
పోయినాడట.

అభి—ఓహో ! ఇదిమిక్కిలి తాంత్రికము. అటులై నఅమ్మా !

చం. సరగ గురుఁ వధించుటకు ♦ జన్మముగాంచిన పార్షదుండు శ్రీ
హరి యనుజుండు సాత్యకేయు, ♦ నగ్నియువాయువు గూడినట్లుసం
గరమున శాత్రువాటవుల ♦ గాల్చుకవల్కలుగంగ మాయుధి
ష్ఠిరు నెవడమ్మ ! పట్టుటకు ♦ సిద్ధపడు న్నదిచింత మానుమా.

సుభ—నాయనా ! వారందఱున్నారకాని, ఫాలాక్షునివలె జేఱిచూ
డ నలవికాక భారద్వాజుండు తమ్మిమ్మొగ్గరమునకు ముందుగ
నిల్చి బాణాగ్నివర్షంబు గురిపించుచుండ నాశన శరానలము
సహింపలేక మరవారలు—

సీ. కటకటా ! ప్రళయ భా ♦ స్కరుడయ్యె నేడు ద్రో

ణాచార్యుడనుచు బె ♦ ల్లడయివారు

యీద్రోణశిఖనార్చు ♦ టింతనేపా ! పార్థ

డేయున్న ననుచు నూ ♦ హించువారు

తమ్మిమ్మొగ్గరపు వా ♦ ర్తనుజెప్పి విజయు ర

ప్పించుడంచును పల ♦ వించువారు

గాయమేలేకున్న ♦ గవ్వడి సుతుడే దీ

నినిజించు రణములో ♦ ననెడువారు

గీ. యీవిధిని మరవారు ర ♦ కేచ్చదక్కి

దావశిఖమధ్య గతమృగ ♦ తతులమాడ్కి

వనధిలో మున్గితలడిల్లు ♦ మనుజులట్లు

మెగుపడి చూచుచున్నారు ♦ వీరులెల్ల.

అభి—అమ్మా ! ఇదేమి వింతమాట చెప్పుచున్నావు ! అజాతశత్రు
డట్లు భయపడువాడు కాడే.

చ. నిజముగ గోపమే యెద జ ♦ నిచినచో రణమందు నట్టి కుం
భజుల త్రినేత్రులం బ్రళయ భైరవుల బదివేలనైన ధ
ర్మజుడు లయాంతకాకృతి వి ♦ రాజలి కన్దవమంటల్నిల్కి య
క్కజముగ గాల్చినైచి త్రిజ ♦ గంబులకు నివ్వదంబు గొల్పజే.

సుధ—వత్సా ! ఔ నామహాత్ము డట్టివాడు గనుకనే ఆవిధంబున
ఊర్జవడి నిలచిన యోధుల బురికొల్పికొని యతిసాహసంబుగ
నా ద్రోణుని దాకి విశిఖపరంపరలచే నాతని డీలువడంజేసెను.
నిజముగ దాను శ్రమదీర్చుకొనుటకో లేక మనవారల నందు
జూరించిచ్చి చిక్కుపెట్టుటకో యేమో కాని గురు డించుకనేవు
విశ్రాంతిం గైకొనె. నాసమయంబున మీ పెదతండ్రిగారును
తక్కిన యోధులును పూహమును జించుకొని ప్రవేశించిరి.

అభి—అయ్యది గురుని కృత్రిమవ్యాసాలమే.

సుధ—సందియమేమి ! వారట్లుప్రవేశించగనే యాచార్యుండుక్కు
మిగిలి యెదుటనున్న సైనికులకు జేయివీచి,

చ. కురుకులసేనలార ! అది ♦ గో చనుదెంచెడు ధర్మసూతి ముం
దరుగకయుండ నడ్డుకొను ♦ డందరు వెన్నును నేను కోలలం
బజిపి జవంబుదూలిచి, చి ♦ వాలున బట్టియొసంగువాడ న
త్వరముగ గౌరవేంద్రునకు ♦ దప్పక నాదు ప్రతిజ్ఞ సెల్లగన్.

అభి—ఓ కపటస్వభావ బ్రాహ్మణుడా ! అధర్మపక్షపాతీ ! ఎంత
సని చేసితివోయి !

చ. గురుడవు రెండుపక్షముల ♦ కుం దినుతిండియు మాకు వారికిన్
జెరినగమే గదా ! సమర ♦ సీమను ధర్మము గావకుండ ని
క్కరికి నధర్మ పక్షమును ♦ గైకొని ధర్మజు బట్టియాయ నీ
తరమె ? కిరీటి సూనుని ప్ర ♦ తాపము నిర్దహింపకుండునే ?

14. అనుబంధము.

[తెరలో] ప్రతీహరీ ! అభిమన్యుని నిలయమునకు సుభద్రాదేవి వచ్చినదా !

ఉత్తర—అదిగో ! పూజ్యురాలు పాంచాలి వచ్చుచున్నట్లున్నది.

ద్రౌపది—(ప్రవేశించి) బిడ్డా ! నీ చేతిగాయము స్వస్థతపడినదా !

అభి—అమ్మా ! స్వస్థతపడుటయేకాదు. భారద్రావ్యాని భండనమున బరిమార్చు మనుచున్నది.

ద్రౌపది—చెల్లెలా ! సుభద్రా ! ఇదేమి అవివేకము ? సమరవార్తలను చిరంజీవితో జెప్పివేసితివా ?

సుభ—చెప్పక యేమిచేయుదును ?

ద్రౌపది—అక్కటా ! ఎంత పనిచేసితివే ! బాలుకు జెప్పక పద్మ వ్యాసమును భేదించు రహస్యమెఱిగిన నిన్ని రథినిజేసినను సాధింపనే సాధ్యమే ప్రభుత్వమును దోహదనిపోయి తమ్ముమ్మగ్గ రమును జించు తలంపుతో రథము నాయత్తపడుచునంతలో సంతర్ధాన మందితివి.

సుభ—అక్కా ! ఆపలుకులను మనము దెరల్పగలమా ?

ద్రౌపది—ఎంతమాట పలికితివే !

ఉ. భారతవీరులై తనరు ♦ పాండుకుమారుల చెట్టబట్టి వి

స్తూరపవిత్ర వంశముల ♦ జన్మల గాంచియు ధర్మమార్గ సం

చారులమై, యధర్మగుణ ♦ సంగతి నొప్పెడు ధార్తరౌఢ్రులక

మీటి రణంబునకొ దునుమ ♦ మే ! భయమందెదవేల చెల్లెలా ?

అభి—తెల్లులారా ! ఔను మీరెట్లునేయగలరుకాని, యీ వీరాలాపములు నన్ను బురిగొల్పుటకని తలంచెదను. కావున,

ఉ. గాయము మానిపోయెను సు ♦ ఖంబుగ వ్రేల్లుచుసాగెమీరె నా

శ్రేయముగోరి యాజ్ఞ దయ ♦ నేయుడు నేను రణంబు నేయగా

బోయి బిఠానమొగ్గరము ♦ భూరిపరాక్రమ మొప్ప జించి రా
ధేయఘటోద్భవ ప్రముఖ ♦ ధీరుల బీరమడంచి వైచెదన్.
ద్రాప—బిడ్డా ! రహోత్సాహము నీచే నట్లు పలికించు చున్నది కాని
నీ విప్పడు రణమునకు బోవుట కూడదు.

అభి—అమ్మా ! నీ వట్లనిన నేనేమందును ?

నీ. అమ్మరో ! వీరవి ♦ హోరంబు నలిపి య

ర్జునువుశ్రు డనిపించు ♦ కొనగవలదె

తమ్మిమొగ్గరము వి ♦ దారించి క్రీడి లే

డను లోటు పూర్తిసే ♦ యంగవలదె

రణమున దుష్టమా ♦ రణమును జేసి గో

విందుల చేత మె ♦ పొంద వలదె

అభిమన్యుఁ డనిన ద్రో ♦ ణాచార్యముఖులకు

హృదయశూలంబయి ♦ యెనగ వలదె

గీ. మామయును దండ్రీయును నాకు ♦ బ్రేమమీఱు

గఱపిన మహాస్త్రవిద్యకు ♦ గల ఫలంబు

గాంచుటకు నిది సమరంబు ♦ గాదె ! సమర

మునకు నను బంపు మమ్మరో ! ♦ మొక్కువాడ.

15. అనుబంధము.

ద్రాప—వత్సా ! నీ చేతిగాయము కుదిరినతరువాత నీతండ్రు లొన
రైడు సశ్వమేధయాగమున నీ విక్రమమునుజూపింపవచ్చును.

కావున నిట్టియస్పృహతో నీవు విజృంభింపవలదు.

అభి—తల్లీ ! నాకు దొరికిన మంచినమయమును నీవు వ్యర్థమునీయ
కుము. నా మాట వినుము.

నీ. నీ విశీర్ణంపువే ♦ ణిని జూచినది మొదల్

రంగులు కోపాగ్నిభు ♦ గుభగల నార్ప

సిరుల గోల్పోయిన ♦ గురుల కష్టంబుల

దలచి నే గనెడు సం ♦ తాప మార్ప

పరుల పంచను పొట్ట ♦ కై చేరి యయ్యమ్మ

వగగుంటె ననెడు నా ♦ వంత నార్ప

కొరపు ల్మనపట్ల ♦ గావించినట్టి దు

హ్మార్పము ల్లనిన నా ♦ చలము నార్ప

గీ. నెవుడు నమయంబు వచ్చుకో ♦ కృపణిపుల

నెవుడు చెందుదు నని తపి ♦ యించు నాకు

నివుడు తటివచ్చె సమరమ ♦ హి జయింప

దీవన లొసంగి పంపుమా ♦ పావనాత్మ !

ద్రౌపద—వెట్టిబిడ్డా ! నీ వంతకు దగినవాడవేనోయి ! కాని, నాహృద
యమేమోకాని శంకించుచున్నది. అదియుంగాక,

చం. గురు డొక తమ్మిమొగ్గరము ♦ గూర్చుచు ధర్మజబ్బట్టి కొరవే

శ్వరున కొసంగువాడ నని ♦ పల్కినయంతనె భీతిచేత నీ

తరుణులు మేరమామయుచు ♦ దండ్రీయు లేనితటి గుమారునాం

టరిగ నధర్మచిత్తుల న ♦ డంపగ బంపి రటంచు దిట్టరే ?

అభి—అమ్మా ! అటు లెన్నటికిని నిందింపరు. మీదుమిక్కిలి సంతో
పించెదరు. ఏమందువా ?

నీ. కడుసార గన్నచే ♦ ముడి వాసి జయలక్ష్మి

బడయుమంచును బుత్తు ♦ బంపినారు

భారతక్షితిలోన ♦ వీరమాతలటంచు

మించుకీర్తి గడించ ♦ నెంచినారు

అసహాయు డని యాత్మ ♦ సరయక పుత్తు దీ

వించి పోరునకు జం ♦ పించినారు

తమపుత్రుకీర్తి ము ♦ క్తామణులను దిక్కు

లను గట్ట నాత్మ ద ♦ లంచినారు

గీ. భవ్యచారిత్రులైన ద్రో ♦ వది సుభద్ర

లనుచు మా మామయును దండ్రి ♦ హర్ష మంది

మిమ్ము బొగడుదు రమ్మ ! య ♦ మేయగుణుని

ధర్మజుని విడిపింపగా ♦ దగ నటమ్మ !

సుభ—అక్కా ! నీ విందువిషయమై సందేహింపవలసిన యవసరము లేదు.

చం. తనయుడు శౌర్యగాళి యయి ♦ తద్దయు వంశపుగీర్తి నిల్పుటే

ననితకు గర్భసార్థకము ♦ భారతవీరులకున్ జనించి మం

దునివలె సంగరంబున ♦ దూఱునె మూలల గాన వీని నీ

క్షణమున బోరికంపుటయె ♦ కార్యము దీవన లిచ్చి పంపుమా.

అంతియెకాక సుభద్ర పుత్రలోభముచంజేసి తంకుమారుని, పూజ్య

డైన పెదతండ్రి శత్రుబానికి జిక్కియున్నయవసరమున రణమునకు

బంపలేదను రవ్వ నాతలమీద బడును. కావున వెనుదీయకుము.

16. అనుబంధము.

ద్రాప—ఓ ! అవివేకురాలా ! బిడ్డపై నీ కింత ప్రేముడి లేదా ?

అభి—అమ్మా ! ప్రేముడి యున్నదిగనుకనే నా ప్రఖ్యాతికై పాటు పడుచున్నది.

సుభ—అక్కా ! అంతియేకాదు. మన యత్తగారు తంబిడ్డల కంపిన సందేశమును వినుడు.

చం. ఇడుమలబెట్టి మీ సిరుల ♦ నెల్లహరించిన ధార్తరాష్ట్రులన్

గడగి రణంబులో దునిమి ♦ కైకొనుడయ్య స్వరాజ్యమున్, భయం

పడి యటునేయకుండిన ధృ ♦ వంబుగ నాకును దివ్యపాళిక

గొడుకులుగారు ధర్మమున ♦ కు స్వీకువందగు మీదుప్రాణముల్.

కావున నేనును ఆపూజ్యురాలైన కుంతీమహాసాధ్వికి గోడల ననిపించుకొందును.

ద్రౌప—చెల్లెల! నీవేదో చెప్పెదవు కానినాకు దైర్యము లేకున్నది. మ. తలపక్ష గ్రూరులు కారవాధములు ప ♦ దృఢపూహమా! దుర్గమం బలద్రోణుండు పురారిసామ్యుడు సహా ♦ యంబెంచ బూజ్యంబుదు ర్బలు డీవుత్తుడు చేతిగాయముకు ధ్రా ♦ రంభంబుసన్ బోవ గో లలనంధించునొ! లేడొ! యంచు మదివా ♦ లాయంబుశంకించెదన్. అభి—తల్లీ! నీ యీ సందేహమంతయు నన్ను బురికొల్పుటకే గాని వేఱుకాదు. నా మాటవినుము.

కా. ద్రోణుండై నలయాంతకుండయిన రు ♦ ద్రుండై న దివ్యాళియా గానీ! చించెద డమ్మిమొగ్గము వీ ♦ కన్ వారి దూటాడి హా యీ నారాచము లాప్యధానుతునివా! ♦ యీబిడ్డవా! యంచునా సేనానుల్ పలవింపజేసెదను నా శీఘ్రంబుగా బంపుమా.

(ద్రౌపదిని బ్రతిమాలును.)

ద్రౌప—ఇతా! అటులైన నీయుత్సాహశక్తిని నేను తగ్గింపరాదు. అటులే పోయి మీ పెద్దయ్యను రక్షింపుము. (తనలోనృత్యి సభింపించి) అక్కటా! నానోట నప్రయత్నముగ “బోయి” అని అశ్లేలము వెడలినదికదా; ఏమిచేయుదును?

అభి—అమ్మా! ఇక సందేహింపకుము.

ద్రౌప—సుభద్రా! బాబునకు రథమును సిద్ధమునేయు మని సుమిత్రుని త్వరపెట్టువము రమ్మ.

సుభ—నాయనా! ఇప్పుడే మరల వచ్చెదము.

(ద్రౌపదీ సుభద్రలు నిష్క్రమించెదరు.)

ఉత్తర—అత్తలు వెడలిపోవుటచే నాకుగొంచె మవకాశముచిక్కినది. ప్రాణేశ్వరా! నా దొక్కమనవి.

చ. చిరుతతనంబుచుండి రణ ♦ నీమను మీదరీనుండి తూణపుం

శరముల మీకునిచ్చుచును ♦ సాయమునేయుచుమీరుసాక్కినకొ

గరిమను విల్లు గైకొని ప్ర ♦ కాండపరంపర శత్రుసేనలకొ

నురుముగ జేయుకొరిక య ♦ నూనముగా గల దాత్మ దీర్పవే.

అభి—(నవ్వి) ప్రియురాలా! అటులై ననీవుత్తరుని సోదరివే నుమీ !

ఉత్తర—నాథా! పరిహసింపకును. నా యభిమతము దీర్చుడు.

17. అనుబంధము—డైలాగు.

అభి—దేవీ! మహానాగ్రామ మన మగువలలోడి యాట లనుకొం

టివా? కాదునుమీ!

నీ. దిశలు తల్లడమంద ♦ దివురు బొబ్బలై కాని

మఱియంగ దాగుడు ♦ మూతకాదు

చెవులు చిల్లులువడ ♦ సింజినీధ్వని కాని

తమిదీఱ వినగ గీ ♦ తములు కావు

హృదయభేదన పటు ♦ ప్రదరక్షతమ్ములే

కాని పూదండల ♦ కలిమి కాదు

రుధిమేదోమాంస ♦ రూపితస్థలి కాని

సంతసింపంగ బు ♦ వృవని కాదు

గీ. అబల వీవేడ? ప్రళయకా ♦ లాభవీర

భయదనంగ్రామ మేడ? దు ♦ ర్భరము చూడ

జాల వీరిత్తకొరిక లేల బాల!

మనసు మఱిలింపు మింక న ♦ మరముజూడ.

ప్రియురాలా! ఏదీ? మరల నెన్నిదినములకు నీ మోమును జూచెదనో

ఒక్కసారి నీముద్దు లిమ్మా. (ముద్దిడుకొనును.)

(ఇద్దరు నిష్క్రమించెదరు.)

పద్మవ్యాహ నాటకము

(అభిమన్య)

చతుర్థాంకము.

రంగము:—కురుక్షేత్ర మహీరుహము.

సంజయుడు—(చెట్టుమీద బ్రవేశించి) ఈ వృక్షాగ్రమున నుండుట చేత నాకీయుద్ధమున నెవ రేమి చేయుచున్నదియు స్పష్టము గగానవచ్చును. (వరికించి చూచి) ఆహా ! భారద్వాజుండు పద్మవ్యాహము నెంతదుష్ప్రవేశ్యముగ బన్నినాడో.

మ. సకలక్షౌపతులఁ దళంబులుగ ద ♦ తస్మాత్తానముఁ గేసరీ
నికరంబట్లుగ భూరిబాహుఁబలులఁ ♦ నీరంధ్రమైపట్టి క
ర్ణికగా గర్జను యోధనాది రథిఁ ♦ శ్రేణిన్ బ్రతిష్ఠించి తా
సకలంకోజ్వలమూరియైనిలిచె ద్రో ♦ణాచార్యుడాస్యంబునన్.

అదిగో ! అభిమన్యుండు మెరుపుమెఱసిపట్లు తన రథంబునుసుమిత్రుడు పరుగువారింప నెట్లు వచ్చుచున్నాడో ! ఆహా ! పద్మవ్యాహవిభేదనమున చిరపరిచితుడై నెట్లు యెట్లు సంఘేహింపక దరియుచున్నాడో (ఆతురతతో) ఓహోహూ ! బలే అభిమన్య ! నీవు మాకు శత్రుకోటిలోని వాడవయ్యును బాగడదగినవాడవోయి !

గీ. ప్రళయకాలుని పోలిక ♦ బద్ధముఖము
నందు నిలిచిన ద్రోణుని ♦ యంపవెల్లి

ముంచి ఖోభింప జేయు నీ ♦ భూరిశక్తి

సన్నుతింపంగ దరమె ! వా ♦ గ్జానికై న.

అన్నన్నా ! అభిమన్యాశుభారాపాత వర్షంబునకు భారద్వాజమహా
వృషభంబు తలవంచి యెట్లునిలచిపోయినదో ! కన్నెత్తి చూచుటకును
తూణీరమునుండి శరముల నందుకొనుటకును వింటదొడుగుటకును
గూడ గుంభసంభవున కవకాశము లేకపోయినది. అరే ! కనుమూసి
తెరిచినంతలో సౌభద్రుం డాపద్మవ్యూహమును భేదించుకొని యెట్లు
ప్రవేశించినాడో ! నాకిక్కడికి దూరమగుటచే నే నీచెట్టును విడిచి
సమీపస్థలంబునకు బోయెదనుగాక. (విష్కృమించును.)

రంగమః—పద్మవ్యూహగర్భము.

[ధర్మజు సుయోధనులు ప్రవేశించెదరు.]

దుర్యోధన్—అన్నా ! యుద్ధిష్ఠిరా !

ఉ. దిక్కుల గెల్చునట్టి రణ ♦ ధీరులు తమ్ములటంచు నెమ్మదిన్
మిక్కిలి గర్వమంది రణ ♦ మే పొసగించి సమస్త బంధులన్
గ్రక్కున మ్రంగనెంచితివి ♦ కష్టమతీ ! యిట నాదుచేతికిన్
జిక్కితి వీవు పోగలవె ♦ జీవముతో నడుగైన జెప్పమా ?

ధర్మ—ఓరీ ! సుయోధన ! నీకు నేనుజిక్కి చచ్చెదనన్నమాట నావల
నుంచుము. రణమును నేనే కల్పించితినిని నన్నుదోషిని జేయు
చున్నావు, ఇది నీకు తగదు.

ఉ. మా సగపాలు రాజ్యమును ♦ మాని వురంబుల నైదు కోరగా
మీసము దువ్వి సూదిమొన ♦ మేదిని నై ననొసంగనంచు ను
ల్లాసము జేసి మారనక ♦ లాపము బన్నిన దీవో నేనొ మూ
ర్ఖా ! సరివారు లేరొ పలు ♦ గాకితనంబున బ్రేలబోకుమా ?

దుర్యో—అన్నా ! నిన్నందఱు యుధిష్ఠిరుడందురే ! నీ కీనామము
ఘృతకోశాతికివలె నున్నదినుమీ ! యుద్ధమున నీచెంత స్థిరత్వ
మనునది సుంతయు గానవచ్చుట లేదు.

ధర్మ—ఓరీ ఖలుడా ! ఆలాగునా !

ఉ. మొన్నటి భీష్మయుద్ధమున • బ్రోడతనంబున బాధసూతి నీ
మున్నరికంబడంగ బడ • మోదినయవ్వును పాటిపోవు నీ
తెన్ను నెఱుంగవే ! గురువి • ధీరత నిన్నటుజేసె నైన నో
చెన్నటి ! దర్శయేగగన • చెచ్చెరు బున్నమ రాకయునునే ?

దుర్యో—అజాతశత్రువనబఱగిన నీ నోట నిట్టి క్రోధవాక్యములు
రాగూడదు. ఇపు డమవన గడచిన గదా నీవు పున్నమను
దర్శించుట !

ధర్మ—అమవన యే గడవకుండును. నీచేతజిక్కినంతచే చచ్చెదనను
కొంటివా యేమి ? సీకు జావులేకుండ గాచికోనుము !

దుర్యో—అన్నా ! ఇంకను బింకమడంగలేదా ! ఇకనైనను సమరేచ్ఛ
నుడుగుము. అర్జునపుత్రుడిరావంతుని మరణమునకైన విచా
రించుము.

ధర్మ—ఓరీ ! ధర్మక్షణమునకై వీరస్వర్గ మందినవారికై మేముచింతి
ల్లము.

దుర్యో—ఇదియూ నీదయాస్వభావము !

ధర్మ—దయ వహించి సన్నిపు డేమి చేయుమనెదవు ?

దుర్యో—సమరమును మాని మరల నాతో జూడమాడి నీరాజ్య
మును నీవు గెలిచికోనుము.

ధర్మ—ఓరి మహాంధ ! పాపవ్యవసాయధౌరేయ ! ఇంకను జూడము
జూడమనియే వాపోవుచుంటివా ?

సీ. సభికిచ్చితెచ్చి పాం • చాలి కోకలవిప్పు

కార్యంబు జూడంబు • కతనగాడె

సిరుల గోల్పోయి దు ♦ ర్భవనవాసంబు

నీయుట జూదంబు ♦ చేత గాడె

అఖిలబంధువులు ఛీ ♦ యని నిను దిట్టుట

కలుషమా జూదంబు ♦ వలన గాడె

బవరంబున స్పృంధు ♦ వర్గంబు మడియుట

కుటిలజూదము నా ♦ డుటలు గాడె

గీ. అట్టిపాచిక లాటపై ♦ నాన యింక

మానవో బుద్ధితేదో య ♦ మాయకులను

మమ్ము గెల్వగలేక యి ♦ మ్మాడ్కి మరల

దింపదలచితె జూదమా ♦ డింప మూర్ఖ !

దుర్యో—నీకు జూదమన మిక్కిలి యభిలాషయగుటచే నట్లంటిని.

ద్యూతము నింద్యమేయైనయెడల దానియందు నీ కంత యభి
మత మేల ?

ధర్మ—ఓరీ ! ఏదియు బనిలేనప్పుడు ప్రొద్దువోక ఆడియుంటిని గాక,

నీవు నిర్మలహృదయముతో చిలిచితివని తలంచి యపుడాడి
తినిగాక, యిక నీయాటలు సాగవు.

దుర్యో—ఓయీ ! నాచేతిలో జిక్కిన నీవివుడు నే నేయాటల నాడు

మనిన నవియే యాడవలయును. ఆడక యెందుబోగలవు ?

ధర్మ—ఎందైన బోగలను. నీవు నన్నేమిచేయగలవు ?

దుర్యో—ఏమియు జేయలేనా !

ఉ. కానలలోన దుంపలను ♦ గాయల మెక్కగ తేరటంచు నా

మానసమందు నెంచి మతి ♦ మంతుడనై యిటులంటిగాని పో

నీ నడికానలో దిరిగి ♦ నీటికి గూటికి లేక దిక్కు నుం

త్రై ననులేక మాడి యను ♦ జావళిలో బడిచావుడెంతయున్.

ధర్మ—ఓహో ! మాడై న్నము నకు నీకు వగవుగలిగినదా ! దురాత్మా !

దుర్యో—అదిగో ! నన్నుదూలనాడు నీ నాలుకను గోసెదను సుమీ !

రమ్మనావెంట. వంటయింటకుండేలున కెంతటిగర్వము ! పాప

ము. దానిదుర్దశ దానెఱుంగకున్నది. నన్ను శరణువేడుము.

ధర్మ—ఓరీ ! నేనెందులకు భయపడువాడనుగాను. నీవేమిచేయదల

చితివో అట్లుచేయుము. శరణుజొచ్చుటమాత్రము కల్గ.

ఉ. ప్రాణము లుండుసంతకును ♦ భండనమందున బోరి చచ్చెదన్

గాని దురాత్మ ! బ్రోవుమని ♦ కాళ్లను బట్టరుజమ్మి శత్రుసే

నానివహంబు గాలించి ♦ రణంబున గ్రీశియు భీమసేనుడో

సీసశివైతిగొట్టి ధర ♦ ణీస్థలి గూల్చుకపోరు దుర్మతి !

దుర్యో—పాండవోత్తముండవైన నీయుత్తమాంగ ముత్తరింపబడిన

తరువాత వారుమాత్రము బ్రతికెదరా ?

దుశ్శాస—(ప్రవేశించి)

ఉ. చావగనేల వ్యర్థముగ ♦ సారెలనాడగ సమ్మతించరా, దా

కర్ణుడు—(ప్రవేశించి)

వగవేల కొరవను ♦ ధానిధి పాదములందు మ్రొక్కరాదా !

సైంధవుడు—(ప్రవేశించి)

విధివై పరీత్యమున ♦ నాపము సందగనేల వేడుమీ !

శకుని—(ప్రవేశించి)

యీవిటు లూరికొన్న వధి ♦ యింతురుప్రాణములేదె ధర్మజా !

ధమ్మ—ఔరా ! ఏమిరా మీదురాగతము ? ఓరీ ! దురాత్ములారా !

ఉ. సారెలనాడకున్న నిను ♦ జంపెదమంచదలింపనేలరా

కొంపులారా ! వాయుసుత ♦ గండగజేంద్రము మిమ్ముజంపు, గ

ర్ణా ! రణమందు ఘల్లుచుడె ♦ క్రచ్చర ని స్వధియించి సౌభలున్

గూరుని సైంధవు నునుము ♦ రూఢిగ నమ్ముడునెమ్మచంబునన్.

దుశ్శా—(నవ్వి)యుధిష్ఠిరా ! నీవు మిక్కిలి వాక్కురుడవే. నీశాపము

లకు భీతిలు పిటికివాడు మానేసలో లేడు. అన్నా ! చూచెద
రేమి ? ఈ ధర్మజనిబట్టి బంధించుకొనిపోయి వధ్యశిల నధిరో
హింపజేయుదము రండు.

[తెరలో గలకలము]

అందఱు—(విస్మయముతో నాలకించెదరు.)

దుశ్శా—ఓహూ ! ఇదేమిచిత్రము !

ఉ. సింగపు బాబ్బరింత విని ♦ చేర్పడి భీతిలు లేళ్లరీతి నీ
సంగరమందనేమి రథ ♦ సంబున గౌరవనేసలార్చె, దు
స్సంగతిమూశినట్లు బల ♦ శౌర్యనిధాను డెవండువచ్చి యీ
భంగదశన్ ఘటించెనొ ధృ ♦ వంబుగ నారసి ప్రోవగాదగున్.

కర్ణ—(తేరినారిచూచి) అదిగో ! ఆవైపున జూడుడు.

మ. ఉరుకోదండము బాహుయుగ్మమున వి ♦ ద్యులీల వర్తింపగా
మెలుగుల్లొక్క శరాళిగూర్చుచును గం ♦ భీరంబుగా నార్చుచున్
వెలుగున్ గూర్చుచు విక్రమించెడు మహా ♦ వీరుం డెవండో కదా
త్వరలో రండుభిమన్యుడే యతిడు శ ♦ శ్రుశ్రేణి సంధింపరే.

[తెరలో]

ఓరోరి పారుబోతులారా ! చిల్లరమూలై న మీతో మాకేల ? ఆదుష్ట
చతుష్టయ మెందడగినదో చెప్పుడు. నే నిపుడే వారి మచ్చ
మాచెదను. ఆ ! ఏమిచుచున్నారు ? యధిష్ఠిరు బట్టుకొని యె
చ్చటికో పోయినారు. మమ్ము రక్షింపుమనియా పల్కుచు
న్నారు. సరేకానిండు.

శా. ఓరీ ! కౌరవనాథ ! యోరిశకునీ ! ♦ యోదుస్సనేనాథమా !

ఓ రాధేయుడ ! యెందుబోతి రభిమ ♦ న్యుండుండగా ధర్మరాజున్

మీరా పట్టుట ? మామకాశ్రుశిఖిచే ♦ మ్రింగింతు మిమ్ముండఱన్

రారండెంతయు నాదుసన్నిధికి దో ♦ ర్గర్వంబు పూయించెదన్.

దుర్యో—అదిగో ! కర్ణుడనినట్లభిమన్యుడేవచ్చవ్యాహమునుజించుకొని

ధర్మజునిబట్టి నారను కోపంబుచేత నేనల నులుమాడుచు మ
నకై నిరీక్షించుచున్నాడు.

దుశ్శా—అటులై న చేతిగాయము మానలేదనిచెప్పిన చారుల వాక్య
ము లబద్ధంబులని తలంపవలయును.

శకుని—వీడు భీష్ముని యంతవానిని దుష్టితికి దెచ్చిన బాహువిక్ర
ముడు.

సైంధ—ప్రహసముఖంబునం గాచిన భారద్వాజుడుండ నీ బుడుతడు
తమ్మి మొగ్గరమును జొచ్చుట జూడ వీని యాయువు నాచేత
దీటిపోవుటకని తలంచెదను.

కర్ణ—మిత్రులారా ! వీడు చిలుతవాడని యశ్రద్ధనేయరాదు. విమ
తుల నోర్చుపట్టు వివ్వచ్చునకు దీసిపోవువాడు కాడు.

దుర్యో—అయినను అశ్వత్థామముఖ్యులుకలరుకదా ! మనము కొంత
సే పిచ్చటనే యుండుదము.

దుశ్శా—ఉన్నంతమాత్రమున నాత డిందు రాతేకుండునా ?

ధర్మ—(తనలో) అక్కటా ! నన్ను బట్టిరిని సుభద్రాదులు అస్వస్థత
నున్న సౌభద్రుని పురికొల్పి మొగ్గరమును జింప బంపియు
న్నారు కాబోలును ! అన్నన్నా ! తెలివిమాలినపనిచేసినారే.

[తెరలో]

ఉ. ధర్మజు నేమిసేయగ నె డందలపోయుచు బట్టినారు, మీ
కర్మము కాలిపోయెగద డ కొంప పాంససులార ! కోలలక
వర్తములక బగిల్చి బుధ వర్యులు మెచ్చగ మీరుసేయు దు
ష్కర్మల బాపి ధారుణి బ్ర డ శాంతినొనర్చెద జూడు డిత్తటిక.

కర్ణ—(నవ్వి) ఈ పడుచుదనపు గర్వముక్షణకాలము మాత్రమే
నిలచును.

సైంధ—(ఆత్మరతతో జూచి) ఓహో ! ఆవై పున జూడుడు.

ఉ. మానుగ జన్మమందు నభి ధమ్యుని బాణపరంపరాగ్నిచే
బీనుగు పెంటలొచు మన ధ వీరులు ధారుణిగూలుచుండె ; నా
పైని మతేమి నేయనగు ధ బల్మిగిరీతిసుతు స్వధించి యా
ధీరులగావకున్నమన ధ ధీరత శౌర్యము లేల గాల్పనా ?

దుర్యో—రాధేయా ! ఔనాను. మనము వేగముగబోవకున్న గార్య
ము లేదు. రండు. పోవుదము.

(దుర్యోధన దుశ్శాసన శకుని సైంధవ కర్ణులు నిష్క్రమించెదరు)

ధర్మ—ఇక్కడికి వీరి లింగదేహమునకు వేడిమికలిగిందె కాని యిందు
ఘోరమాచిరంజీవి నేమి నేయుదురొయని భయమగుచున్నది.
కావున నేనుపోయి వాని కించుక బాసటయై నిలచెదనుగాక.
(నిష్క్రమించును.)

అదే రంగము.

[సంజయ వై శంపాయనులు ప్రవేశించెదరు.]

సంజ—వై శంపాయనా ! చిరుతవాడైనచు అభిమన్యుడు పద్మపూర్వ
హమును జించి కౌరవసేన నెట్లు నురుమాడుచున్నాడో !

వై శం—సంజయా ! అదిక్కు జూడుమా !

ఉ. గుండెల బాదుకొంచు దమ ధ కుక ఘటియిల్లిన చేటుజూచి యు
ద్దండత నానుభద్రసుతు ధ దాకగ గర్జనుయోధనాదు లా
దండకు బోవుచుండె నిక ధ దప్పదు క్రీడిసుతుకా దెఱల్పు బి
ల్లందని జాలిచూచిన జ ధ లంబున గౌరవసేన గాల్పడే.

సంజ—ఔను. నీ వన్నమాట సత్యమే ! చూడు మా యభిమన్యు
డెట్లున్నాడో !

సీ. సమరసంగంభ సం ♦ జనితసముత్సాహ

కళలు మోమున నాట్య ♦ ములను సల్ప

తనకీర్తిమణుల ది ♦ క్తటముల వెదజల్లు

గతి ధ్వజాంశుకము చ ♦ క్కగ జలింప

ఉరుములగతి దన ♦ యరదంపురవళి శా

త్రవమదేభములకు ♦ జెవుడుపరుప

సంతతోచ్చలితకాం ♦ చనచాపరాజంబు

మెరుముల గతి మిరు ♦ మిట్లుగొలుప

గీ. క్రోధరస మట్టులందగ్ని ♦ గురియుచుండ

భయదహుంకార మశనుల ♦ పగిది దనర

సపరలయకాలురీతి పె ♦ ల్లడరి రివుల

దునిమి తూటాడు సభిమన్యు ♦ గనుమహితుడ !

వైశం—సంజయా ! మనుకుగేవల శత్రుపక్షములో వాని సంతగా
స్తుతింప నీమన సెట్టొప్పెనోయి ?

సం—మనలో మనము సంభాషించునపుడైన నిజము జెప్పకొన
వలదా ?

వైశం—ఔను. సత్యవాక్కులకు స్వపక్ష పరపక్ష తారతమ్యము లుం
డవు. (చూచి) ఆహాహా ! ఈ మహాసంగ్రామముభీష్మ యుద్ధ
మును మించిపోయినదే ! అటుచూడుమా !

ఉ. తేరులు పేరుమాసె రణ ♦ ధీరులు పీనుగుపెంట లయ్యె సం
భోరుహమిత్రమండలము ♦ పూర్తిగ ధూళిని గప్పె జీకటుల్
మీరె భటాళి శీర్షములు ♦ మేదిని తాళఫలంబు లట్లుగా

దోరులుగట్టి రాలెశర ♦ ధుల్ కడు ఘూర్ణిలె గ్రీడిపుత్రుచేన్.

సంజ—వైశంపాయనా ! అదిగో, ద్రోణాచార్యుండు వెనుకకు మఱలి

తమ సేనలకు గలిగిన చేట్టులునకు దలంచి చేయివీచి యే
మోయనుచున్నాడు వియమా !

[తెరలో ద్రోణుడు]

ఉ. కాంవసేనలార ! కను ♦ గాయను జూచిన నింతభీతిచే

బాటెడరేలే? సిగ్గొకల ♦ వంబును లేదొకొ ? తుచ్చమైన శా

రీరనుఖంబు శాశ్వతమే ? ♦ పృథ్విని బుట్టుట చావుకేగదా !

వీరవిహారమున్ సలిపి ♦ విశ్రుత కీర్తుల నిల్పగాదగున్.

వైశం—అదిగో ! ద్రోణుని వాక్యములచే గౌరవసేనలు మరల నభి

మన్యు నెదుర్కొనినవి.

సంజ—సేనలై కాదు. ఒక దెసనుండి కర్ణ జయద్రుధ శకుని దుర్యో

ధన దుశ్శాసనులను, వెనుకనుండి భారద్వాజుడను గూడ

జట్టుముట్టుచున్నారు. అభిమన్యు డేదో యనుచున్నాడు.

[తెరలో] ఓ దుర్యోధన దుశ్శాసన శకుని కర్ణ దుష్టచతుష్టయమా!

ఉ. కూరికో! గుళ్ళకో! రుదుల ♦ కోయని ధర్మజు బట్టినారు మీ

కౌరవవర్గకంఠముల ♦ గాల్చెడు హాలహలంబై కాని, మీ

కారయ భోజ్యవస్తువగు ♦ నా? గుణధాముడు ధర్మరాజు? మీ

కూరిగళంబులందు దిగ ♦ కుండగ బట్టగ నేను లేనొకో.

వైశం—నీ వంతవాడవే యగుదువు కాని, వీరలముందు నీయాటలు
పనికిరావు.

సంజ—అదిగో! ఆలకించుమా! కుంభసంభవుడేమో యనుచున్నాడు.

[తెరలో]

ఉ. యోధవరేణ్యులార! యిది ♦ గోచనుడెంచితి నేనుగూడ, దు

ర్యోధన! నీవు బాలుడని ♦ యూరక చూడగరాదువీని, గౌ

రీధవుడైన నొంటరిగ ♦ ద్రిప్పగ జాలడు, మీరల్లెరా

యోధసమందు నొక్క మొగి ♦ నుగ్రుతిగవ్వుడు బాణబంక్తులన్.

వై శం—ఇక సాధ్యమగు జాపు తప్పదు.

సంజ—ఏమో—ఎవరు చెప్పగలరు? ఇంతకుమున్నేకదా ద్రోణుని శరవర్ష ధారలలో ముంచిముంచి తెరలించి నిలువరించిమ్రోచు వడజేసి పూహమును జించి బలంబుల జెండాడినాడు!

వై శం—ఔరా! అశ్చర్య మాశ్చర్యము! ద్రోణుని యాతచే దన చుట్టును మూగిన మహారథికుల కందటి కన్నీరూపులై తీసిపో వక వాడికోలలచే నెట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చుచున్నాడో సాధ్యమగుదు!

సంజ—అదిగో! ఏమో పలుకుచున్నాడు వినుము.

[తెరలో] ఓరో? కూరులారా!

ఉ. కట్టినవాడ మీమయ ♦ కంకణము గుడిచేతి వుండనన్
గట్టితి ధర్మరక్షణపు ♦ గంకణ మీ కరమందు మిమ్ములన్
మట్టిగనేయ సబ్బరమె! ♦ మామకధర్మమె కాచు నన్నమీ
చెట్టలు నేటితో సరి న ♦ శింతురు సంగరమందు నిబ్బడి.

వై శం—సంశయా! మాటలకంటె ముందుగ బోటులచే గౌరవయోధుల నెట్లు పారదోలుచున్నాడో.

సంజ—అది సరియే కాని మనవారు ప్రయోగించిన బాణములన్నియు సాధ్యమని డటియకుండగనే మధ్యనే మాయమగుచున్నవి సుమా.

వై శం—అందుచేతనే జయంతకుమారుని వలె జెక్కు చెమర్చక యున్నవాడు.

సంజ—అదిగో! అదిగో! మన దుశ్శాసన యువరాజుపని పిక్కబలము జూపించుటలోనికి వచ్చినది.

వై శం—ఓరి సిగ్గుమాలినవాడా! రాచకులముచక్కెల్ల మచ్చబెచ్చితివి కదా!

సంజ—అదిగో ! అభిమన్యుం డరదమును దోలించుకొని దుశ్శాసను
వెంట యజ్ఞమృగంబు వెన్నెంటిన పినాక పాణివలె దఱుముకొని
యిట్లేవచ్చుచున్నాడు. మన మిటనుండరాదవలకేగుదమురమ్ము.
(నిష్క్రమించెదరు.)

అదే రంగము.

దుశ్శాసనుడు—(పరుగున బ్రవేశించి నేల గూలబడి) అమ్మయ్యా !
ఇక నైన బ్రతుకనిచ్చునో లేదో అభిమన్యుడు ?
అభిమన్యుడు—(త్వరలో బ్రవేశించి తొమ్ముపై గూరుచుండి) ఓరీ
ద్రోహి ! దుశ్శాసనా !

18. అనుబంధము.

చ. కురుకుల పుష్పకాననము ♦ గూల్పగ బుట్టిన పాపి వీవు మీ
దరయక యాజ్ఞ సేని కచ ♦ మంటి వివశ్రును జేయనెంచు ము
ష్కరుడవు నీదు నాలుకను ♦ గ్రన్నన గోసెద నిన్ను బ్రోవగా
వారిహరు లడ్డమైన నిక ♦ నాగను నీ బ్రతు కింక సెల్లెరా !

[అని మొలలోని సురియదీసి నాలుక గోయనెంచును.]

దుశ్శా—హా పుణ్యాత్ముడా ! నన్ను జంపకుము ! శరణన్న వానిని రక్షిం
తునన్న బిరుదుగలవాని పుత్రుడవు. నీవును అట్టివాడవే.

అభి—ఓరీ ! భూమికి భాంభూతులైన మీజోటి దుష్టులరక్షింపరాదు.
రక్షించిన పుణ్యమునకు మారుగ బాపమే సంభవించును.
నీ నాల్కగోయక మానను. (ప్రయత్నించును.)

[తెరలో]

వత్సా ! నీ చినపెదతండ్రి భీమసేనుని ప్రతిజ్ఞకును భంగముగ వీనిని
జంపరాదు. తొలంగుము.

అభి—(తెరవై పుచూచి) ఆ ! యెవరు నన్నిట్లా జ్ఞాపించువారు ! (యో
జించి) ఓహూ ! తెలిసినది. లోకపూజ్యుడు నా పెదతండ్రి

యుధిష్ఠిరమహారాజుగారు. మహాత్మా ! మీఱజ్ఞ చేత నీ దుశ్శాసనపశువు బ్రతికిపోయినది.

దుశ్శా—(తనలో) ధర్మజు డిప్పుడు నా ప్రాణసంరక్షకు డైనాడు. (ప్రకాశముగ) వత్సా ! అభిమన్యు నివు చిన్నవాడ వగుట చేత నన్ను జంపకవిడిచిన నీ పెదతండ్రికి వందనములని చెప్పుము.

అభి—నీ వందనము లామహానుభావు డందుకొనుట కర్హము లైన వికావు. కాని ఓరీ పశువా ! మా యయ్యవ్యకోదరుండు పట్టిన ప్రతిజ్ఞ నీ విషయము వక్షస్థలమున జించి రక్తమును స్వదాక్రొలుదుననికదా ! కావున నీవక్షంబును రక్షించి మహాసాధ్వియైన ద్రౌపది కచభారము నాకర్పించిన నీ పాపపుహస్తముల గోయుట కభ్యంతర మేమియున్నది ?

దుశ్శా—అయ్యా ! అట్లు కాదు. హస్తము లుండినగానిసంగ్రామము నకు సిద్ధపడను కదా ! సంగ్రామమున గాక యూరక మొద్దు వలెపడియుండిన నామీదికి మీభీముడెట్లువచ్చును ? ప్రతిజ్ఞను నెఱవేర్చుకొను తెట్లు ?

అభి—జౌనాను. చక్కని యుక్తిచేత బ్రాణముల దక్కించుకొంటివి. పో పొమ్ము. ఇదిమొదలు నాబోంట్లతో సమరమునకు సిద్ధపడకుము. (విడచివెట్టును.)

దుశ్శా—(మేను దులువుకొనిలేచి తనలో) వులినోటిమాంస శకలము వలె నివ్వుటికి ప్రాణములతో బయలుపడినాను. (వెఱపుతో నిష్క్రమించును.)

సుమిత్రుడు—(త్వరగ ప్రవేశించి అభిమన్యుచేతిని బట్టుకొని) యవరాజా ! నీచేతివుండురేగి రక్తమెట్లుప్రవించి కట్టినకట్టు నాన్ని నదో, తిరిగి నుంతమందురాచి క్రొత్తగుడ్డగట్టెద నుండుము. (కట్టు సద్దను)

(తెరలో) ఓరీ అభిమన్య !

చ. అరదమునందె యుడి నిశి • తామ్రములన్ బఱగించుచున్న మా
దిరి మదికిన్ స్ఫురింపగ న • దేపనిగా నటవేయుచుంటి న
ద్వి! కడు మోసగించితివి • తే రిక నెక్కుము పాదిచారిపై
శర మిడరాదు నీదుభుజ • సారము నార్చెద నీక్షణంబునన్.

అభి—ఓహో భారద్వాజ ! నీకు మతిపోయినదా ! అట్లు పొరబడు
టకు? సరే పెద్దవాడవుకదా, ఇదిగోవచ్చెద. సుంతతాళుము.

ఉ. గాయము రేగి శోణితము • గారుట గట్టినకట్టు నానె నే
నాయది పాకుజేసికొని • యల్ల బూటచు జమ్మి యో యుపా
ధ్యాయుడ ! దూది గట్టిత్వరి • తంబుగవచ్చెద దాళుమయ్య ! వా
లాయము నీదుశిష్యుల బ • లంబుచు నీప్రభుశక్తి జూచెదన్.

సుమి—బాబూ ! కొంచెమునేవు కదలకుండినగాని కట్టుకట్టుటయెట్లు ?

అభి—(విసుగుతో) అబ్బా! ఈ పాడువు డంతరాయముగల్గించుచు

శత్రువుల ప్రాణములను కొంతనేవువఱకునిలుపుచున్నదికదా !

సుమి—అయ్యా ! రథ మెక్కినగానినీకట్టువకు వీలు లేదు.

అభి—అటులై న రమ్మ. (నడచెదరు.)

[తెరలో]

శా. ఓరీబాలుడ ! యెందుబోయెదవురా • యుద్రేకమునొక్కి నీ
బీరంబున్ నడలించి శోకపుమహా • భిన్నుంతు నీతండ్రిలన్
రారా ! చిల్లరమోక పోరడచినం • తన్ జన్మవీరుండనే ?
పాఠంజూచిన తిన్న నే విడువ నీ • ప్రాణంబులన్ దీసెదన్.

అభి—ఓరోరి శౌరవకులకళంకా ! నీతమ్మునివలె దుచ్చములై నప్రాణ
ముల కాళించి పాటిపోయి శ్రుతియధర్మమును మంటపాలు
నేయలేదు. త్వరలో గాయమునకు కట్టుకట్టించుకొని రథము
నెక్కెద సంతవఱకు సైనికులు. కాదేని రమ్మ.

[దుర్యోధనుడు ప్రవేశించును.]

దుర్యోధ—ఓరీ యావన గర్వాంధా ! అభిమన్య ! ఏమంటివి ? కాదేని రమ్మని కదా వచించితివి. నీవల నశుగువెట్టరాదు. కట్టులు మందులు పనికిరావు. ఇదే వచ్చితిని, పోరుము.

అభి—ఓరీ ! నీ ధర్మము తగులబడినట్లే యున్నది. నేను వెనుదీయుదు ననుకొంటివా ?

మ. ఇప్పుడేకాదే ! భవత్సహూదరుడు సి ధిగ్గింతైన లేకుండ నా కృపచే బ్రాణమువేడి కైకొనుచు బో ధి యె న్వానికిఁ భ్రాతృవై త్రప యొక్కింతయులేదే ! రాజకులధ ధి ర్భంబింతయు న్గానవో కపటస్వాంతుడ నిన్ను నిక సం ధి గ్రామంబున న్నిల్వమి.

దుర్యోధ—ఓహో ! నేను కపటస్వాంతుడను నీవుధర్మస్వాంతుడవునా ! ఔరా ! ఏమిరా నీ మదాపలాపములు. వయసునకు జిఱుత వయ్యును మాటలలో మహాశూరుడవే.

అభి—ఒక్క మాటలలోనే కాదు. పోటులలో గూడ శూరుడనే. సీ. చూపింతు రమ్మ నా ధి శూరత నీవు చే

సిన దుష్కృతము తలం ధి పునకు రాగ

ఆడింతు రార దొ ధి ర్లాట రణంబున

జూదంబు నింద్యమం ధి చును దెలియగ

యేడ్పింతు నిలుపు మ ధి హీనశస్త్రముల

గనుదోయి యందుగం ధి కణము లొలుక

సడలింతు రార నీ ధి సంధుల సాధికి

వగగూర్చినట్టి పా ధి పంబు బండ

గీ. సంశయము నుంత లేదు దు ధి శ్చరితు లాత్మ

బొంగుచును జేయు దుష్కర్మ ధి ములకు ఫలము

ననుభవించువు పదిరెట్లు ♦ లభికముగను

పాప మూరక చనునె ద్వి ♦ పాదపశువ !

[తెరలో]

ఓ కౌరవచమూనాయకులారా ! రారాజభిమన్యుచేత జిక్కినాడు.

వా డతనిని జంపకమానడు. వేవేగబోయి కరుపతిని రక్షించుడు. రక్షించుడు.

అభి—ఓహో ! ధనురాచార్యుని వాక్యములలో స్వామి విశ్వాసరస మెట్లు వెల్లిబాటుచున్నదో ! (ప్రకాశముగ) దుర్యోధనా ! పాపము మీగురువు నిన్ను దూరమునుండియే మాటలచేతగాచుచున్నాడు, గాని నీరక్షకులు నిన్ను జేరుకొనునంతలో,

గీ. ఏ కుతంత్రులచేత ను ♦ శ్లోక ధర్మ
రాజు సరికట్ట నెంచి తా ♦ రజ్జువులనె
నీవు బంధింపబడుదువు ♦ నిక్కముగను
స్వకృత తంతుల జచ్చులూ ♦ తంబు కరణి.

ఇదిగో ! నీకు గాలము మూడినది. (శరము సంధించును.)

(తెరలో) వత్సా ! వీని యూరు భగ్గుముసేయ పావని ప్రతిపబ్బినవాడు. కావున వీని ద్రుంపవలదు. శరమును నుపసంహరింపుము.

అభి—అక్కటా ! అన్నియు సంతరాయములే కదా ! నాతండ్రులే అందఱి నందఱు పంచుకొనిరి. నాకొఱ కెవ్వని మిగిలించిరో తెలియదు.

(తెరలో)

ఓరీ ! నిలువుము, నిలువుము.

అభి—అదిగో ! కర్ణుడు కాబోలును వచ్చుచున్నాడు.

కర్ణ—(ప్రవేశించి) ఓరీ ! అభిమన్య !

ఉ. యావన గర్వముం గలిగి ♦ యంతర మింతయు గానకుండ నీ
భూవిభుమీదనే శరము ♦ బూనిక నేయదలంచినావె ! హా !

గ్రామముతోడ డీకొను వృ ♦ కంబు విధంబగుగాదె ! నీతరం
బా ! వధియింప రాజును వి ♦ వస్వత తుల్యుడు కర్ణు డుండగా ?
అభి—ఓపెచూ ! కౌరవనాకాకర్ణధారుడగు కర్ణాంగరాజ్యాధికారుడు
దయచేసినాడా ! మంచిది. ఓయీ !

చం. కురువతి నీ యభీష్టముల ♦ గూర్చెడునంట సతింబు నీవు భూ
వరునెడ గల్గు ప్రేమమన ♦ బ్రాణములై నను నిత్తునంట ని
త్తటి కురువంశచాంసను వ ♦ ధంబునకై సమకూర్చినట్టి నా
శరమున జచ్చి నీ ప్రియము ♦ సల్పుము జూచెద సూతపుత్రుడా !
(ఎక్కిడినశరమును వదలదలంచును)

[తెరలో]

వత్సా ! తాళము తాళము.

గీ. పరిభవం బందినట్టి ద్రో ♦ వదిని గాంచి
నవ్వినందుల కితని ర ♦ ఇంబులోన

ద్రుంప బ్రతినను బట్టె నర్జునుడు, వీని
బొటిగొనగరాదు భండనం ♦ బునను గుట్ట !

అభి—(విసుగుతో) కటకటా ! ఎత్తినశరమునకెల్ల నేదో విఘ్నము
కలుగుచునే యున్నదికదా !

కర్ణ—అహాహా ! (నవ్వి) ముక్కు-పచ్చలారని కుట్టడవు ! నీవు శరమె
త్తుటయు నేను జచ్చుటయునా !

అభి—కర్ణా ! మా యుధిష్ఠిరమహారాజు నానతిచే బ్రతికిపోతివి ! లేకు
న్న జచ్చెదవో వ్రచ్చెదవో తెలియకుండునా ? సరియేకాని,
మ. అనిలో గ్రీడిని చంపువాడ నని బ్ర ♦ హ్మాండంబు భేదిల్లుమా
డ్కిం డచ్చీలను కొట్టినాడవట నీ ♦ క్షేత్రిప్రతాపంబులం
దున రవ్వంతయు జూపు నాయెదుట ♦ నీ దోశ్శక్తి వర్ణింతు నీ
రణభారం బది యెంతమోసెదవో ! క ♦ ర్ణా ! తూచెద న్నేనిటకా.

ఈ భారతరణంబునకు మూలంబవు నీవు. అట్టివాని దోశ్చక్తిని పరీక్షించుకొనుటకు నా సమక్షమర్హమైనది. నీవు నాచే జిక్కినను నిన్ను జంపక విడచెదనులే.

దుర్యోధ—(తెరవైపు జూచి చప్పటులుగొట్టి) మేలు బృహద్భలా ! చక్కని పనిచేసితివి. రవంతలో బాండవగ్రామము మూర్ఖులొకరిచేసితివి.

అభి—(ఆతురముజూచి) ఔరా ! బృహద్భలా ! నీ కండకావరము.

శా. ఆ మద్రేశ్వరుతోడ బోరుతటి పై ♦ నృశేషిలో డాగి ఛీ !

ఛీ ! మత్తేభము చాటుచుండి వడి మూ ♦ ర్చిల్లన్ శరంబేసినా

వే ! మాయయ్య యురంబుపై నిదిగొ ప్పు ♦ ధీన్దూలు మీకోలచే

నీ మాత్సర్యము రాజు క్రౌర్యమును రా ♦ ణింబున్ జగంబందునన్.

(అని బాణమును విడచును.)

దుర్యోధ—(చూచి) అక్కటా ! బృహద్భలుని భూమిపాలు చేసినాడే !

ఓరిమూర్ఖ ! బాణుడవని నిన్ను సహింపరాదు. నీవీశరముతో

జావగలవు కాచికొనుము.

(బాణమును సంధించును.)

(తెరలో)

హా ! కారవేశ్వరా ! కర్ణా ! రక్షించుము. రక్షించుము. రాక్షసు డెవ్వ

దో నచ్చి మా ప్రాణముల దీయుచున్నాడు.

దుర్యోధ—మిత్రమా ! రమ్మ. త్వరితముగ బోయి రక్షించుదము.

(కర్ణునిలో నిష్క్రమించును.)

అభి—ఆతడు మాయన్న ఘటోత్కచుడు కావచ్చును. వీరీసాకుచేత

ప్రాణంబుల దక్కించుకొని పోయినారు. (ముందుచూచి)

ఓహో ! మాయన్నఘటోత్కచుని విక్రమాగ్ని కురువనము

నెట్లుకాల్చుచున్నదో ! (స్మృతి నభినయించి) అన్నా ! ఘటో

త్కచా ! ఈ మూకల నేను బరిమార్చెదను, కాని నీవు మూర్ఖిల్లిన పితాగ్రజుని శిబిరమునకు జేర్చుము. నుమిత్రా ! మన మరదము నెక్కి రివునేనల జెండాడుదము రమ్ము.

(అని నిష్క్రమింతురు.)

[సంజయ వై శంపాయనులు ప్రవేశింతురు.]

సంజ—ఓయీ ! హైడింబుడు మూర్ఖిల్లిన ధర్మజు నెంతలో సంబర వీధిని గొంపోయినాడో.

వై శం—అది యొక్కలెక్కయా ! ఆ సౌభద్రుం డకాల ప్రళయభైరవు మాడ్కి కన్నుల నింగలమ్ములు గురియు గాయముకు లెక్క నేయక వీరవిహారుడై కౌరవారణ్యము నెట్లు దహించుచున్నాడో ! అబ్బబ్బా ! చూచుటకైన దుస్సహుడుగా నున్నవాడు కదా.

సంజ—అదిగో ! అదిగో ! కర్ణ దుర్యోధన దుశ్శాసన సైంధవ ప్రభృతులు తమలో నేదో రహస్యమును జెప్పకొనుచున్నారు.

వై శం—నీవన్నమాటయే నిజము.

సంజ—రహస్యమున కేమియున్నది ? ఎరుటబడి పోరలేక చాటున నుండి సౌభద్రుని వంచించ దలంచినట్లు తలంచెదను.

[తెరలో]

ఓరోరీ ! కౌంవమూకలారా ! మిమ్ముల నే విడిచినను నా బాణములు మాత్రము విడువవు. పాటిపోకుడు. ఛీ ! ఛీ ! మీరు రాచపుట్టువు పుట్టలేదా ?

సంజ—ఓ ! కౌరవసైన్య మెంతలోబలుచబడినదో ! అదిగో ! క్రమము గ బప్పుజాటికెట్లు కర్ణ సుయోధనాది చతుర్వయము వెనుకకు దగ్గుచున్నది. అదిగో ! సైంధవుని మాటవినుమా ! “బావా ! దుర్యోధనా ! వీనికి గవచభారణ మనువిద్య కలదు. కావున

నొక్కసారిగ స్వందనతురంగ సూత కోదండముల దునిమి
చీకాకుపరచిన గాని చావడని పలుకుచున్నాడు.

వై శం—అదిగో! అప్పుడే అంద రన్నివసులకై కాబోలు సేనలచాలు
నకు బోవుచున్నారు.

సంజ—హా! హా! అన్యాయ మన్యాయము.

గీ. అంగపతి చాపరాజంబు ♦ సశ్వములను
మద్రపతి, సూతు, గృవుమను, ♦ మనస్వవుండు
స్వందనము నొక్కసారిగ ♦ జక్కడంచె,
గటకటా! రణధర్మంబు ♦ గడకు ద్రోసి.

వై శం—ఛీ! ఛీ! మనవారు చేసిన యమంగళకార్యమునకు మనకు
కూడ సిగ్గుచున్నది.

సంజ—ఓహో! వై శంపాయనా! ఆవిధంబుగవిఫల్లోపకరణమనోరథం
డైన అభిమన్యు డెంతలో గృపాణముదాల్చి గిరిగిరి ద్రిష్టచు
మింటి కెగిరి యెట్లువర్తిల్లుచున్నాడో చూడుమా!

సీ. క్రోధాగ్నిచే గనుల్ ♦ కోకనదంబులై
రాద్రసంబు వ ♦ క్త్రిమున వెలుగ
అస్త్రనిర్భిన్నము ♦ తా గాయములనుండి
రుధిరంపుధార లే ♦ ఋలుగ బాట
చేతికృపాణరు ♦ చిచ్చటల్ మింట శం
పాలతసాంపున ♦ గ్రాలుచుండ
హుంకారములచేత ♦ నుర్వీధరపుగుహల్
మాటికి భయదమై ♦ మారుమ్రోయ

గీ. చండగతి వైనతేయుని ♦ చందమునను
చగల దిరిగెడు పార్థనం ♦ జాతు గాంచి

ఎవరిపై బడి చంపునో ♦ యేమొ యనుచు

నడలుచు స్థానపులు పర్వ ♦ లిడుచునుండె.

వై శం—అరే! ఆ కృపాణముగూడ రాధేయునిచే దునుమబడినది.

మన మగపండ లిదే సమయమని యానిరాయుధునిపై నానిరా

లంబ సంచారిపై తీవ్రస బాణముల బ్రయోగించుచు

న్నారు.

సంజ—ఛీ! ఛీ! సిగ్గు. సిగ్గు. ఆ పాపాత్ములనికబాడకుము.

వై శం—చూడకున్న చెవిటివానికి వినిపించు టెట్లు?

సంజ—ఓహో! అదిగో! అభిమన్యుండు ధరణికిదిగి తనచేతికేదియు

దొరకకుండుటచే రథచక్రము నొకదానిని గైకొని మరలమిం

టి కెగసి తిరుగుచు గుభాలుల గర్జని జావమోది దుర్యోధను

ని నడ్డివిఱుగగొట్టి చుక్కాననుని బాహుసందు తెడలించి మరల

మింటికెగసి సైంధవునికొరకు గాబోలు వెదకుచున్నాడు.

వై శం—అదిగో! తనతండ్రి పాటునకు గినిసి దుక్కానన పుత్రుడైన

లక్ష్మణు డొక చక్రమును గైకొని సౌభద్రునితో బోరుచు

న్నాడు.

సంజ—బలే. బలే. వీరిద్దరు సమానులైన భారతసింహు లనదగును.

వై శం—అదిగో! లక్ష్మణుడు సౌభద్రునిచే దెబ్బతిని శిరముపగిలి తల

క్రిందులుగ నిలకు గూఁచున్నాడు.

సంజ—కట్టా! దౌశ్వాసనితోబాటు సౌభద్రుని చక్రముగూడ విరిగి

పోవుటచే నిరాయుధుడై మరల నొక యోధునిచేతనున్న గద

లాగికొని మింటికెగసి గిర్జన ద్రిష్టచున్నవనిపై మనవార

తెట్టు లంపవాసల గురియుచున్నారో!

వై శం—అదిగో, మనవారికోరిక నెరవేరినది. మింటిదిరుగలేక అతిశ

యించినగాయపువేదనచే నాయాసపడుచుదనచేగూలిన కారవ

శవములపై దిగి తూలివడుచు నీలాగున వచ్చుచున్నాడు.

సంజ—మన మీపాపపుకృత్యము నికజూడజాలము. రమ్మ. పోవు
దము. (ఇద్దరు నిష్క్రమించెదరు.)

రంగము— శవమయ రణస్థలము.

అభి—(రక్తసిక్తాంగుడై యాయాసమున దూలివడుచు బ్రవేశించి)
హా ! పాపపుగౌరవ పశువులారా ! హా సమర ధర్మానభిజ్ఞులార !
(ఆయాసముతో)

నీ. జలబుద్బుదమురీతి ♦ తూణభంగురం బైన
దేహంబునకు గడ్డి ♦ తినగనేల
ఎప్పుడో గాలిగా ♦ నెగరిపోయెడు ప్రాణ
ముల కిట్లధర్మంబు నలువనేల
హేయ మైనట్టి య ♦ సూయను మది బూని
కలువంబులకు నొడి ♦ గట్టనేల
అత్యాశచే బొట్ట ♦ కైఘోరకృత్యముల్
చేసి నదగుతులను ♦ జెఱచనేల

గీ. కొరవారణ్య నిశిత కు ♦ తారులార !
పాపులార ! నుయోధన ♦ ప్రముఖులార !
జన్యధర్మానభిజ్ఞమూ ♦ ర్దన్యులార !
ధరణి బుట్టిన కలుషావ ♦ తారులార !

ఏమి ! నాపలుకు లాలకించియు నింకను దల తెత్తుచున్నారా ! ఛీ !
ఛీ ! మీకు సిగ్గేలలేదో తెలియదు. తల్లి భారతమాత ! నా దొక్క
మనవి యాలకింపుము.

ఉ. కందువుగాక పుత్రుకుల ♦ గర్భమునందున గీర్తిగాంచ నీ
పందల కొరవాధముల ♦ వంటిదురాత్ముల దల్లికుట్టి జ

చుచు దగిలించు మూర్ఖులను ♦ శుంథల నెప్పుడు గాంచకమ్మ ! ని
న్నందరు వీరమాత యను ♦ నట్టుల వీరశతంబు గాంచుమీ.

అదిగో ! నా చేతిగద జూచి యింకను అడలి పరుగులిడుచున్నారు. అయి
నను ఆ దురాత్ముల జూచినకొలది నాకుగోప మెక్కువయై వారిమీది
కిలంఘింప దలంపుకలదు. కాని కాళ్ళు వశములేప్పినవి. సంతత మెడ
తెగక గాయములనుండి రక్తము కారుచుండుటచేత చేతిలోని గద
జారిపోవుచున్నది. ఏమిసేయుదును. కన్నులుపచ్చబడినవి. జగమంత
యు గుమ్మరిసారెపోల్కి దిరుగుచున్నట్టులున్నది. అక్కటా ! దాహ
ముచే నానాలుక యెగలాగుచున్నది. ఆయాస మెక్కువ యగుచు
న్నది. నోట—మాటరా—కున్నది. ఆ, యెవరు చెప్పమా ! నన్నర
మ్మనుచున్నారు. అదిగో మింట, విమాన మేదో కానవచ్చుచున్నది.
స్త్రీలెవ్వరు చెప్పమా—దివ్యాంగనలుకాబోలును. ఓ—అంతరిక్ష
సంచారులారా ! నా శ్రవణవ్యాపారమును తగ్గిపోయినది. మీరేదోపలు
కుచున్నారు. ఏమీ? వేగముగరమ్మని సంజ్ఞ సేయుచున్నారు ! రాక
నా కిందేమియున్నది? ఎవ్వరున్నారు? నేనీ యై హికసంపర్కమును
వదలుకొన్నాను. ఒక్కసారి, భగవంతుని స్మరింపవలనా ! ఓపురాణపు
రుషా ఆదినారాయణా ! స్వామీ ! నీకనేకవందనములు. నాపాపముల
భస్మముసేయుము. నేనీకారవబలముల దునిమితినిని గర్వపడుటలేదు.
తండ్రీ ! జగన్నాథా ! నీవేయాదుష్టుల గీటడంచుచున్నావు. చూచితిని.
ఆహా ! ఆహా ! ధన్యుడను ధన్యుడను స్వామీ ! అంతలోనే మా మా
తులుడ్లవైతివా? నీమాయ తెలియ నేనెంతవాడను. నామామ నిష్ప
డు భగవంతుడని తెలిసికొంటిని. హేనారాయణ ! నారాయణ—
(అనిపోలును.)

సైంధ—[హఠాత్తుగ బ్రవేశించి] చచ్చితివిరా, (కత్తిచేబాడుచును.)
(తెర పడును.)

ఓం.

పద్మ వ్యూహ నాటకము

(అభిమన్య)

పంచమాంకము.

రంగము;—మార్గము.

అర్జునుడు—(ప్రవేశించి పోవుచుండును.)

కృష్ణుడు—(పరుగునవచ్చి పార్థుని చేయి పట్టుకొని) పార్థా! అదేమి? రథమునుండి దిగి యీలాగున బోయెదవెక్కడికి?

అర్జు—ఏమో ! ఎక్కడికో పోవుచున్నాను.

కృష్ణు—(తనలో) అభిమన్యుని మరణము జరుగుటచే నీతని మనసు కలతపడినది. అట్లు మేము లేనితరిని కౌరవుల యధర్మవృత్తిచే వాడు చావకున్న గంనుని నేను చంపినానన్న కోపమున నాతనికొడుకైన అహిలోచను డభిమన్యుడై పుట్టినన్నుబారి గొనునని భయముచే వీని నీకరణిని జంపించితిని. (ప్రకాశము గ) అర్జునా ! ఇదేమి నీకు విచ్చియెత్తినదా యేమి? రథము కంటె ముందు బోవలయుననియే దిగినావా?

అర్జు—(విచారముతో) బావా ! నాయంతరాత్మ యేమోఅస్తమించి నది. కడుపులో జేయివెట్టి కలచినట్లున్నది. మాటిమాటికిదుఃఖము పొంగి పొరలి వచ్చుచున్నది. కారణమేమో కానరాదు.

నా పుత్రు డభిమన్యుని శాత్రవులు పొట్టచు బెట్టుకొనినా
 రేమో యని భయమగుచున్నది.

కృష్ణ—వెట్టివాడా ! ఇదేటిమాట.

గీ. సర్వజగముల శాసించు ♦ శక్తిగలుగు
 నాకు మేనల్లుడును ఫాల ♦ నయను గెల్చి
 నట్టి నీకు సుపుత్రకు ♦ డైనవాని
 కేల మరణంబు కలుగ నీ ♦ కేల వంత ?

అర్జు—అయ్యో ! బావా ! అట్లనరాదు.

గీ. కలగె హృదయంబు ఖోభింప ♦ గడగె మనసు
 దుశ్శకునములె మనకు ♦ దోచుచుండె
 దిక్కు లావిరి గ్రమ్మిన ♦ తీరు దోచె
 తప్పక గుమారునకు నేదొ ♦ ముప్పు వచ్చె.

కృష్ణ—ఫల్గుణా ! అట్లెన్నటికిని జరుగదు.

అర్జు—మనమా త్రిగర్తల దునుమాడుచో గౌరవసేనలలోని సింహ
 నాదములు పెల్లుగ సెలంగి నప్పటినుండియు నాకీసందేహము
 కలిగినది. అది నిశ్చయమై యుండవచ్చును. హా కుమారా !
 హా ! అసహాయశూరా ! (క్రిందకూలబడును.)

కృష్ణ—అయ్యయో ! ఇదేమి వెట్టి ! అతిప్రేమ అపదను శంకించు,
 సంతియే కాని వేటొండు లేదు. రమ్మ.

(చేయిపట్టుకొని తీసికొని పోవును.)

రంగము:—రాణివాస శిబిరము.

[ద్రౌపదీ సుభద్రా ఉత్తరలును, ధర్మజ, భీమ, ఘటోత్కచులును,
కృష్ణార్జునులును, విచారముతో బ్రవేశించి యుందురు.]
ఘటో—తరువాత నేమి చెప్పదును !

సీ. నిట్టూర్పులం దగ్గి బుట్టించుచును గద

గరమున గొని మింట ♦ దిరుగువాని

అవృతార్థియై దేవ ♦ తావళితో బోధ

వినతానుతుని పోల్కి ♦ వెలయువాని

ప్రళయరుద్రుని పోల్కి ♦ శాస్త్రంబు గురియుచు

గురుకులులకు భీతి ♦ గొలుపువాని

అరివినాశంబె ము ♦ ఖ్యమటంచు నెమ్మేని

గాయాల రక్తంబు ♦ గార్చువాని

గీ. సకట ! దయలేక రిపులు శ ♦ స్త్రీస్త్ర వృష్టి

గురిసి యొకమాటు యభిమన్యు ♦ గువలయమున

గూల్చియును చేతిలో గద ♦ గొఱు కతన

దరికి రాలేక ముదముచే ♦ నఱచి రవుడు.

అందఱు—హా! విక్రమైకశాలీ ! (దుఃఖము నభినయించెదరు.)

కృష్ణు—బావా ! యుధిష్ఠిరా ! వీరస్వర్గమును చూరగొనినవానికై వి
చారింపవలదు. కడచినదానికి జేయునది లేదు.

ధర్మ—వాసుదేవా !

చ. చిరుతతనంబునుండి కడు ♦ చెట్టలు చేసినవారితోడ సం

బరమున జూదమాడి సిరి ♦ బాసి కులాంగన నోడి చెప్పగా

భరమగు నాపదన్ గుడిపి ♦ బాధల నొందిన దుష్టచిత్తు నా

గొఱ కతడేగి ప్రాణముల ♦ గోల్పడెనంచు విచారమందెదన్.

కృష్ణ—బావా ! కారణార్థ మట్లుండ మన మేమి నేయగలము ?

ఘటో—పూజ్యులారా ? ఆయర్థకునివరా క్రమమేమనికొనియాడుదును

సీ. తన రాద్రవిస్ఫుర ♦ దహనసామ్యాకృతి

శాత్రులకు మృత్యు ♦ సరణి దోష

తనపాణి నలరు గ ♦ చాదండ మరులకు

సంభ్రాంతికాలపా ♦ శంబుగాగ

తనదైన సింహనా ♦ దంబు శత్రులగుండె

బెకలించు గొడ్డలి ♦ పెట్టు గాగ

తనమేని శోణిత ♦ ధారలు పరుల ప్రా

ణుల దీయు నగ్నికీ ♦ లలుగ దనర

గీ. సర్వవిధముల ధార్త రా ♦ ప్రప్రజలకు

భీతిగొలుపుచు మితిమించు ♦ వేదనలకు

సైవజాలక శవముల ♦ శయ్యమీద

నొరగి హరిని స్మరించుచు ♦ నూరకుండె.

సుభ—హా ! నా గర్భశుక్తిముక్తాఫలమా ! అభిమన్యకుమారా !

19. అనుబంధము.

చ. మరువగజాల సుమ్మి సుకు ♦ మార ! త్వదీయ పరాక్రమాంకవా

గర్భరణిని నీ సుహాప గుణ ♦ సంపద కన్నుల గట్టినట్లుగా

బరగెగదయ్య ని నివ్వడచి ♦ ప్రాణముతో మనజాలుదాననే

యరులు లయింప నెట్లుహృద ♦ యంబునసై చిత్రయెంతయేడ్చితో

హా ! పాండవకులాంకారు డభిమన్యుడని ధౌమ్యాదులు చెప్పచుండ

విని యెంతసంతోషించితినిరా ! కుష్టా ! నీ కీ చిటుత ప్రాయముననె

నూతేళ్లు నిండెనా ? కుమారా !

ఉత్త—హా ! ప్రాణేశ్వరా ! సాధద్రా !

20. అనుబంధము.

సీ. ఒకమూర్ధ్దొసంగుమా ♦ యువిదరో ! యని నన్ను

గొసరి కైకొన్న నీ ♦ గుణంగణం

గర్భిణీసతులకు ♦ గావించు సూడిద

లీలేదనెను నీదు ♦ జాలితనము

చెలియ నీగర్భస్థ ♦ శిశువు చంద్రునరీతి

జల్లనివాడన్న ♦ జాణితనము

చెడుకలచే మది ♦ చెదర ధైర్యము జెప్పి

ముదము కొల్పిన నీదు ♦ ప్రోడతనము

గీ. మరవజాలను నా కేది ♦ తెరువు జూపి

నావొ నీ ముఖనందర్శ ♦ సంబు నాకు

దొంగునే ! సౌఖ్య మిక నాకు ♦ దూరమయ్యె

నాకు నీ దేహ మేల ప్రా ♦ ణంబు లేల ?

కృష్ణ—బిడ్డా ! ఉత్తరా ! విచారింపకుము. వాని తేజము శమిలత

యందు దహనునివలెనే నీకుగ్గి యం దున్నది. అందువలన

నీవు కృతార్థురాలవు కాగలవు.

అర్జు—బావా ! అటువంటి కుమారరత్నమును గోల్పోయిన మాకింక

నూలుట కలుగునా ? ఇకేటి జీవితములు ! ఇకేటిరాజ్యము !!

ఇకేటి రణము !!!

చ. కులమున రూపునక సుగుణ ♦ కోటుల బాండిరియందు శస్త్ర వి

ద్యులను సుధాంశుడు స్మరుడు ♦ ధాతయు దేవగురుండు శౌరియై

యలరెడు నా కుమారుని మ ♦ హామహిమాన్విత నోర్వలేని శ

త్రులమొగమందుబెట్టి యెటు ♦ దుఃఖిశిఖా దపించుచుండెదన్

అన్నన్నా ! ఈ మొండిప్రాణంబు లీమేనునుండి లేచిపోవక యింతకాల

ముందుట యీ దుఃఖవార్తాశ్రవణమునకే కాబోలును.

భీముడు—(బిరాన ప్రవేశించి) తమ్ముడా ! విచారించకుము. సంశయ
కులచే నీ వెల్లు లాహవము కాహ్వనింపబడితివో యట్లే
నన్నుగూడ వేరొకనిచే నాహ్వనింపజేసి స్థలాంతరమునకు
గొంపోయి యుంటచే నిట్లయినది.

శా. నే నే యుండిన బిడ్డ నీగతి ననిన్ ♦ నిర్జింతురే మద్దదా
నూనాఘాతపరంపరన్ రిపుకుఁ ట నూలంబు గావించి నే
నానీకంబుల రూపుమాపి నిజరా ♦ జ్యోత్రీని నీ ధర్మజ
త్రానాథాగ్రణి జేర్చుకుందునె ; వి ♦ శ్వంబెల్ల మోదింపగన్.

కృష్ణ—ఆ వీరశిఖామణి కాయువు క్షీణమైనది. కనుకనే అన్ని
చిక్కులు నప్పడే సంభవించినవి. కాని ఘటోత్కచా ? వాని
యవసాన సమయమున నీవు చెంతనుంటివా ?

ఘటో—నూనూ ! ఆవిధంబుగ సామ్మసిల్లిన కుమారునిపై సైంధవు
ఊక్కపెట్టిన నుటికి ఖడ్గముచే బాడిచి కనితీర్చుకొని నేను
సమీపించునంతలో బానిపోయెను. తరువాత నేను తమ్ముని
బరీక్షింప గొనయాపిరితో “సైంధవుడు” అనిచెప్పి (యేడ్చును)

అర్జు—(రాద్రముతో లేచి) ఓరీ సైంధవహతక ! ఎంతదురాగతము
జేసితివిరా దురాత్మా ! వాసుదేవా ! ఇదే నా ప్రతిజ్ఞ వినుము.

మ. అతివీరుండయి శత్రులన్ దునిమి దు ♦ ప్లాత్ముల్ వ్యధన్ బెట్టుదు
స్థితిజీవంబుల బాయనుండు తటి నా ♦ చిన్నారిపుత్రు న్మదో
ద్ధతి నెవ్వండు వధించె నెల్లి రవి యస్తంబందకుండంగ వా
నితలన్ ద్రుంచెద జేయకున్నయెడ నగ్నిన్దొత్తు జాపంబుతో.

కృష్ణ—ఆహా ! అర్జునా ఎంత దుస్సాధ్యమైన ప్రతిజ్ఞను బట్టితివోయి !
క్రియ కగ్నిని జొత్తు నన్నమాట యెందులకోయి !

అర్జు—బావా ! నేనన్నమాట చెల్లీతీరవలయు.

భీము—తమ్ముడా ! సందేహింపకుము. నీకు నేను కుడిభుజమై యు
పకరించెదను. మన బావయు నీశవధోక్తిని జెల్లించితిరును.

కృష్ణ—అటులైన నర్జునా ! నీవీరాత్రి పాశుపతాస్త్రమహామంత్ర
మును జపించి సుప్రసన్నమును జేసికొనుము. రమ్ము.

[అందరు నిష్క్రమించెదరు.]

ఓం.

పద్మ వ్యూహ నాటకము

(అభిమన్య)

షష్ఠాంకము.

రంగము:—నిర్జనప్రదేశము.

సైంధవు—(విచారముతో బ్రవేశించి) హా పరమేశ్వరా! నన్ను
అర్జున క్రోధాగ్నికి మిడుతను జేసెదవా? రేపటితో నా కా
యువు తీరునా!

చ. అకట! కిరీటి రేపె రవి ♦ యస్తమ మందకయుండ నాదు మ
స్తకమును ద్రుంచువాడనని ♦ శౌర్యముతో శపథంబుబట్టెన
న్నిక గరుణించువా రెవరొ ♦ యీశుని సత్కృపగల్గువాని నో
డకను జయించువాడు కల ♦ డా శరణాగతు నన్ను నేలునా?
లేడు లేడు, నన్ను రక్షించువాడు లేడు. ముల్లోకంబులవారును పార్థు
నకు హితులే!

సీ. అగ్నిలో జొచ్చెద ♦ నన్న నాతని ఖాండ

వంబేర్చి సంతృప్తి ♦ వలచినాడు

పాతాళమున జొచ్చి ♦ పడియుందునన్న శే

ఘన గల్లు డయ్యె న ♦ ద్దనుకులప

సురల వేడుదు నన్న ♦ సురనాథు డతనికి

దండ్రయాట మఱింత ♦ వేండ్రవడును

యీ రసాతలవాసు ♦ లేలుదు రన్నచో

నెల్లరాజుల బాధు ♦ డే జయించె

గీ. మూడులోకములందు నా ♦ క్రీడి గల్పి

నన్నురక్షించునట్టి పు ♦ ణ్యస్వయాపు

ఙాకడుచుం గానరాడు నా ♦ కుర్వీలోన

బ్రతుకుమార్గంబు లేదు ప్రా ♦ రభ మకట.

ఆమదోద్ధతిచేత నప్పు డట్లు త్వరపడి పాడువని జేసితిని. కొనయూ

పిరితో నున్న వాని నెట్టి శత్రువైనను జంపునా !

సీ. ప్రతిఘటించుచును నీ ♦ వా ? నేన ? యని పిల్చి

నపుడైన జంపితి ♦ నా కడిమిని

అన్యులతో బోరు ♦ నపుడు చాటుననుండి

యైన సొక్కించితి ♦ నా శరముల

రార సైంధవ రమ్ము ♦ రణమున కన్నపు

డైన నెదుర్కొంటి ♦ నా బలిమిని

యిది యది కాక నే ♦ నే పిల్చి ప్రత్యక్ష

ముగ గొరిగొంటి ♦ నా తెగువచేత

గీ. అతడు రమ్మన మూలల ♦ యందు డాగి

చావునకు సిద్ధపడి శవ ♦ శయ్యమీద

సోలినప్పుడు దరిజేరి ♦ మరియుచేత

బాడిచి చంపితి నెంతవా ♦ వుడనొ నేను.

దుర్యో—(ప్రవేశించి) బావా ! ఇదేమి యిట్లు వడకుచున్నావు. ఇదం
తయు భయమేనా ?

సైంధ—నీ కేమి చెప్పెదను. నాయవస్థయే నీకు గలిగినయెడ బెల్ల
మువంటి ప్రాణమునకై యెంత పరితపించెదనో ! నాసంతాప
ము నీ కెట్లు తెలియును !

దుర్యో—ఓయీ ! నీ వట్లచకుము. నీచావు నాకు దుఃఖకరముగాక.

సంతోష మనుకుంటివా ?

సైంధ—నేను చచ్చిన నాపెండ్లాము ముండమోయుచు గాని నీవు
ముండమోయవు కదా !

దుర్యో—అర్జునుడు ప్రతిజ్ఞను బట్టినంతనే చచ్చిపోతివా ! అప్పుడే
పెండ్లము ముండమోయునని యేడ్చెదవేల ?

సైంధ—నన్నెందుల కోదార్చెదవు ?

సీ. ఇటులే భయంబున ♦ నేడ్చుచు గందోయి

తెరిచి యున్నప్పుడే ♦ తెల్లవారు

తెల్లవారగనె కుం ♦ తీసుతమధ్యము

దుగ్గుడై రణములో ను ♦ దుకు గడిమి

యురికినదాది యెం ♦ దుండె సైంధవుడని

వేయికన్నులతోడ ♦ వెతకు నన్ను

వెతకి నేనందు గ ♦ స్పింప దీ వ్రాస్త్రంబు

గుఱిచేసి కంఠంబు ♦ సరిగ నరకు

గీ. తప్పదిది దుస్సలకు వై ♦ ధవ్యమొదవు

నీదు పరిహాసవాక్యంబు ♦ నిశ్చయంబు

కలగి నాయంతరాత్మకి ♦ క్కరణి దోచె

విధికృతంబు నెవండు త ♦ ప్పింపగలడు.

దుర్యో—నీ కెంత పిచ్చియెత్తినదోయి !

శా. బావా ! యెందులకిట్లు తల్లడిలనా ♦ పార్థుండు గీర్థండుగా

నీ విశ్వేశ్వరుడైన గాని యలవా ♦ ణీ వల్లభుండైన నీ

పూవుండెవగ లేరు కర్ణ కృతవ ♦ ర్మల్ ద్రోణుడు న్నేను ని

న్నే వేరీతుల గాచుచుండెదము ర ♦ మీ ! భీతిని న్మాచుమి.

సైంధ—ఔనాను బాగుగ గాచెదరు. మీ ప్రాణంబులనేమీరు కాపా

దుర్యోధనులనివారు నా ప్రాణముల రక్షించెదమన్న నెట్లు విశ్వ
సించెదను.

దుర్యోధ—ఏమీ ! నిన్ను మేము రక్షింపనే లేమా !

సైంధ—ఇంకను సందియమా !

మ. పసివా డొక్కడు తమ్మిమొగ్గరము శుం ♦ భచ్చక్తిచే జూచ్చి మీ
పస దూలింపగ బ్రాణముల్ పిడికిటన్ ♦ భద్రంబుగా బట్టి హ
స్తిసమూహంబున డాగివట్టి సమర ♦ స్థేముల్ కదా మీరు నా
యసులన్ పోతురో ! మేతుర్ యెరుగ ♦ నాశ్చర్యమయ్యెంగదా !

దుర్యోధ—(నివ్వ) చాలుజాలు. నీ యుపాలంభన లిక గట్టిపెట్టుము.
ఇట్లేప్పుచుండిన మాత్రమున చంపదలచిన పార్థంకు నిన్ను
బాలించునా ? రమ్ము. నిన్నొక మహావ్యూహమధ్యమునందమ
ర్చి నీచెంత కర్ణుచుడు రాకుండ జేసెదము.

సైంధ—ఇంకను వ్యూహ మనుచున్నారా మీరు ! అన్నిటి నర్జును
డెరుగనివాడుకాదు. మఱియు నాతడు నాసమీపమునకు
రానక్కఱలేదు. మీ రాపిచ్చి భ్రాంతిని మానుడు.

దుర్యోధ—అందుల కేమందువు ?

సైంధ—నే నేమనిన సాగును, ఎట్లు చావకుందును ?

ఉ. ఆమడదూరమందయిన ♦ నాహవరంగమునందు నాదు చే

యోముఖమో కనంబడిన ♦ సుగ్రత నాతల ద్రెంచు నిశ్చయం

జేమటరాదు నానొసట ♦ నేమి లిఖించెనొ ధాత దుస్సలా

రామ మొగంబునన్ బసపు ♦ వ్రాయునొ ! బూడిద వ్రాయనుండెనో?

దుర్యోధ—ఛీ ! ఛీ ! నీనోట వెడలు మాట లన్నియు సమంగళమునే
సూచన జేయుచున్నవి. ఇంతకు నీ నిమిత్తము మేము పడవల
సిన కష్టముల నెల్ల బడెదము. తరువాత నీ ప్రారభము.

సైంధ—నా ప్రారబ్ధముకనుకనే మీవంటి యధర్మవర్తనులతో జేరి
ఘోరకృత్యమును జేసి ప్రాణముమీదికి దెచ్చుకొన్నాను.
కాటికి గాఢస్వాదినవాని ఖండించిన దురాత్ము డెవ్వడైన
నుండెనా ?

దుర్యో—చాలింక నీభయమే నీప్రాణము దీయును. రమ్ము నిన్నేపె
ట్టెయందో యూపిరి వెడలకుండ బంధించెదము.

(ఇద్దరు నిష్క్రమించెదరు)

రంగము—ప్రహసముఖము.

[కృష్ణార్జునులు ప్రవేశించెదరు]

అర్జు—బావా ! అల్లదే చూడుమా !

శా. చక్రప్రహము బన్నె దిట్టముగ నా ♦ చార్యుండు యోధాళిని
ర్షకప్రేథిమ గర్జికారముల శౌర్యస్ఫూర్తి దీపించె భూ
చక్రంబొక్కట గంప మొందగ నము ♦ తాహంబుతో నార్జునీ
వక్రస్వాంతుల సంతలో శితశర ♦ వ్రాతంబుచే గూల్చెదన్.

కృష్ణ—అర్జునా ! ఈప్రహ మాచార్యుడు పన్నిసదే కాని, ముఖ
మున భారద్వాజుండు గానరాడు ! చూడలేదా ?

అర్జు—(తేరిజూచి) అగును ! కుంభజనకు మారుగ గర్జు డుండుటకు
గారణమేమో కదా !

కృష్ణ—కారణమున కేమున్నది ? పద్మప్రహమున సభిమన్యునకు
ద్రోవయిచ్చినా డను అనుమానమా కారవులకు గలిగియుం
డి యేదో యుక్తిని బన్ని భారద్వాజు ననుమతిని గొని సేనా
ముఖమున నీతని నుంచినారు !

అర్జు—ఇందువలన నామనశ్శృంకయు గురుని యపనిందయు గూడ
దీరిపోయితివి ! ఇక సందియము లేక ప్రహసముఖమును జించి
లోన బ్రవేశించెదను, కాని,

మ. దివి నక్షత్రములట్ల వ్యూహమున సాం ♦ ద్రీభూతమై సర్వయో
ధవరశ్రేణి కనంబడెన్ గనుల క ♦ ద్దంబందు గన్నట్లు, సైం
ధవదుష్టుం డొకడే కనంబడు పా ♦ తాళంబునన్ దాచిరో
బవరం బాతనిమూలమానుగద బా ♦ వా ! కార్య మింకేదియో ?

కృష్ణ—ఓయీ ! పెండ్లికొడుకులేని పెండ్లి యుండునా ? అత డెవ్వ
రిచాటుననో పడియుండక చంపుమని నీ యెదుటకు వచ్చు
ననుకొంటివా ?

భీముడు—(ప్రవేశించి) బావా ! వాసుదేవ ! సైంధవు డెందున్నాడో
కనుగొంటిరా ?

అర్జు—అన్నయ్యా ! లేదు. నీ వెఱుంగుమవా ?

భీము—ఆ, ఎఱుంగుదు. చెప్పెద వినుడు.

ఉ. వ్యూహమునందు నుంచ కెదో ♦ పుష్పకమున్ సమకూర్చితెచ్చిన
న్నాహముజేసి సైంధవ చె ♦ నంటిని నందు బ్రతివ్వజేసి నీ
కాహవమందు గన్నడక ♦ యంబరమందున ద్రిప్పుచున్న వా
రీహరి సత్కృపన్ దునుమ ♦ వే నుతఘాతకు నుత్తమాంగమున్.

అర్జు—ఓహో ! ఆలాగునా ! అట్లయినను నాకు గన్నడుటలేదు.

కృష్ణ—విడయా ! వ్యూహమును జించి నేనామధ్యమున జొరబడిన
గదానీకు గన్నడుట !

అర్జు—అట్లులైన సరియే. రథమును బోవనిమ్ము.

భీము—రమ్ముడా ! ఇదిగో ! దానికి నేనొక యుపాయమును జెప్పెదను.

ఉ. ముందుగ నేను బెన్నదను ♦ బూని చమూతతి చెత్తరేగగా
మ్రందగ జేసి స్వందన ము ♦ మానుషరీతిని బోవునట్లుగా
నందొసరించువాడ రథ ♦ సంబున సింధునృపాలు కంధరం
బుం దెగనేసి నీశపథ ♦ ముం గొనసాగగజేయు మర్జునా !

కృష్ణ—ఓ నది బాగున్నది. ముందుముఖమున గాచికకర్ణుని జీర్ణ
వయస్విగా జేసి ప్రవేశింపుము.

భీము—అట్లుచేసి యేరుగమందలనుగూడ బాహద్రోలుదురు.

(నిష్క్రమించును)

అర్జు—బావా ! అదిగో చూచితివా !

మ. మనభీముండు వచించినట్లు పెలుచన్ ♦ మత్తేభయూసాబు సం
దున సింహాబటు జూచ్చి పెన్దరు కా ♦ ద్రోల్లాసియై త్రిప్పచున్
మును కర్ణున్ బడమోది చక్రపు మొగం ♦ బున్ జింది సేనానులన్
దునుమంజూచ్చుచు ద్రోవజేసె రథమున్ ♦ దోలంగదేమాధవా.

కృష్ణ—బండదెబ్బలకు బ్రజ్ఞావంతు లాగలేరు సుమా ! కర్ణు డాగడా
ఘాతముచే నిజముగా జీర్ణశయ్యడేయైనాడు. రమ్ముపోవుదము.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు)

[సంజయవై శంపాయనులు ప్రవేశించెదరు]

సంజ—ఓయీ ! ప్రథమ కబళముననే మక్షికాపాత మనునటులు
వృకోదరుడే రాధేయుని కీర్ణునడలించి వివశుజేసెను. నే డర్జు
నుని ప్రతిజ్ఞ నెఱవేఱునని తలంచెదను.

వై శం—ఇంకను సందియమా ! పాండవులు దైవబలము కలవారు.

సంజ—అదిగో ! కర్ణుడు మెల్లగలేచి కవ్వడిని పోకుము పోకు మని
యదలించుచు నడ్డువచ్చుచున్నాడు.

వై శం—అందుల కర్ణు డూరకొనునా ! ఏదో పలుకుచున్నాడు
వినుమా !

[తెఱలో]

ఓకోరి సూతకులసంభవా ! కర్ణా !

శా. మాచిన్నన్న గదాపాతి స్పృహట న ♦ స్మదావృక్య భంగంబుగా
దోచెన్ బ్రాణముచేరెనే ! యిపుడు ను ♦ తోసిందితిన్ రమ్మునీ

వాచాలత్వము శౌర్యము శరములన్ ♦ భగ్నుంబుగా నేతురా

నీచా ! మేమును మేము పోరునలుపన్ ♦ నీవేకదా మూలమా ?

సంజ—అదిగో ! పలుకులతోడనే ములుకులుకూడ బోవుచున్నవి.

వై శం—కర్ణుడు సామాన్యుడా ! అన్నిటిని మధ్యనే తుత్తుమురు జేసి నాడు.

సంజ—(భయముతో) వై శంపాయనా ! ఇదేమి ? యకాలప్రళయము

సంభవించినది ! ఆకసమంతయు నగ్నికీలచే వ్యాప్తమైనదే !

వై శం—సంజయా ! యుద్ధమునే జూచియుండనట్లుమాటలాడెదవేమి ?

అర్జునశ్రయకమై న ఆగ్నేయబాణప్రభావమది ! అదిగోవారు

గాత్రుంబునరాధేయు డంతలో జల్లార్చినాడో !

సంజ—అదిగో ! మరల నాగాస్త్రము కాబోలును విహసలజ్వాలలచే

రోజును మహాలగంబు కర్ణునిమీదికి బోవుచున్నది.

వై శం—అల్లడే ! గారుడాస్త్రముచే నాగాస్త్రము వ్యర్థమైనది. అరుగో

కృతకృపవర్మ దుశ్శాసనద్రోణాశ్వత్థామలు పార్థ నొక్కసారి

బూదలి శరవర్షంబు గురియుచున్నారు చూడుమా !

సంజ—ఈవంక నర్జునునకు దృష్టద్యుష్ట సాత్యకి ధర్మజ సకల

సహదేవులును సహాయమునేయవచ్చుచున్నారు.

వై శం—అది సహజమేకాని వృకోదరుని విక్రమమును జూడుము.

నాకు నవ్వువచ్చుచున్నది.

చ. పదహాతులన్ వసుంధర గు ♦ భాలున గ్రిందికి గ్రుంగ బిట్టుగా

గద వడ్డిద్రిష్టచున్ దెలిపి ♦ గా నొనరించుచు మార్గమొల్ల డన్

గదిపినవా డెవండా ? వెలీ ♦ గా జరువా డెవడో యెటుంగక

నృదమున మాళివంచుకొని ♦ మార్గముజేసెను భీము జూడుమా.

సంజ—బౌనాను, గంగవెట్టి యెత్తివెనానివలె గంతులు వేయుచు

దెరువును తెఱపి చేయుటయే ముఖ్యముగా సంచరించుచున్నారు.

వైశం—అదిగో, పైబడిన మూకలనెల్ల చెదాచెదలగ గొట్టిసైంధవు డెందున్నాడో చూచుటకై కృష్ణార్జును లీమార్గమునకు వచ్చుచున్నారు. మనముపోవుదము రమ్ము.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమించెదరు.)

[కృష్ణార్జునులు ప్రవేశించెదరు.]

అర్జు—బావా! ప్రొద్దుజూచిన నాలుగుగడియల కంటెమించియున్నట్లు లగపడదు. సైంధవుం డెందుండెనో కానరాదు. నాశపథ మెట్లు నెఱవేఱునో తెలియకున్నది. ఇందుల కేమిచెప్పదవు?

కృష్ణ—చెప్పట కేమియున్నది. అలసియున్న గుఱ్ఱములకు సుంత విశ్రాంతి గలుగుటకై యిట్లు తోలి తెచ్చితిని. అలిక తేరిన పిమ్మట,

సీ. కమలాకరము మత్త ♦ గజము జొచ్చిసీరితి

విమతాభి గలగుండు ♦ పెట్టవలయు

కలచి యోధులను చీ ♦ కాకుగా జెండాడి

పరువిడుగట్లు ♦ సల్పంగవలయు

నవుడు సైంధవుడుండు ♦ నట్టి విమానంబు

గడగి సత్వర మరి ♦ కట్టవలయు

అలికట్టి యాతని ♦ శిరమును దెగనేసి

లీల బ్రతిష్ఠ జె ♦ ల్లింపవలయు

గీ. గాని పాశుపతాస్త్ర వి ♦ జ్ఞాన మాత్ర

యందు మఱవకు మద్దాని ♦ యవసరంబు

కలుగనున్నది రణమును ♦ సలుపునప్పు

డైన స్మరియించుచుండుమా ♦ హరుని మదిని.

అర్జు—అటులే చేసెదను.

[తెరలో]

ఓరోరి ! ధర్మజ భీ మార్జున సకుల సహదేవ దృష్టద్యుమ్న సాత్యకి ప్రభృతులారా !

చ. చెదరగ గొట్టినాడ కురు ♦ సేనల యోధులనంచు గర్వమున్

మది గనరాదు, మియులను ♦ మృగగజేసెద నీక్షణంబునన్

కదనమునందు సైంధవుని ♦ గానకయున్నపుడే ! కిరీటిని

మదమడగించివై చెద ను ♦ మా ! భవదీయ ప్రతిజ్ఞ రూపఱున్.

అర్జు—ఎవ్వడు చెప్పమా ! యీ ప్రతాప వాక్యముల బల్కునది ?

కృష్ణ—ఇంకెవ్వరు. దుర్యోధనుడు ఆచార్యుని వేడికొని క్రొత్తకవచ మును సంపాదించిన మనోగర్వమిది.

అర్జు—అదేదో చూతము. రథమును సాగనిమ్ము.

కృష్ణ—సాగనిచ్చెదను కాని యీవచ్చెను వారి నందఱిని చెదరిపోవు నట్లు గొట్టి యెవ్వరికిని తెలియకుండ మేఘాస్త్రమును సూర్య మండలమును కప్పనట్లు ప్రయోగింపుము. అపుడుసూర్యాస్త మానమైనదని సంతసించి కౌరవబలంబులు హర్షధ్వనియొనర్తు రదివిని సైంధవుడు బ్రతికితిని గదా యని తల యెత్తగలడు. ఆసమయంబున నీ ప్రతిజ్ఞ ను జెల్లించుకొనుము.

దుర్యో—(ప్రవేశించి) వాసుదేవా ! నే డర్జునున కింత మందబుద్ధి ఘటించితివేమి !

కృష్ణ—కురురాజా ! నీవు క్రొత్తగా గవచ మెరువు దెచ్చికొనినందుల కెంత ధైర్యము వచ్చినదో యని యాలోచించుచున్నాను.

దుర్యో—(నివ్వెరవడి) అందువలన ధైర్య మెట్లు హెచ్చును ?

కృష్ణ—ఏలకాకుండును ? ఇంతకు ముందు కవచిచ్చే గ్రొవ్వడిగింపబడి పరుగిడిన నీకెప్పుడింత క్రొత్తశౌర్యము వచ్చినదా లేదా ? కాని

నీవంటి రాజాక బ్రాహ్మణుని యాచించుట చాల యాశ్చర్యముగ నున్నది.

దుర్యో—అటులైన నాకీకవచమేల ? అటులే తీసివైచెద. నీ పార్థునిబలమును నాబలమును జూడవచ్చును. రథమును దోలుకొని రమ్ము. (నిష్క్రమించును.)

అర్జు—బావా చక్కనిపనిచేసి వంచించితివి. రమ్ముపోవుదము.

(అందరునిష్క్రమించెదరు.)

ధర్మజుడు—(ప్రవేశించి) అన్నన్నా ! యిప్పుడేమిగతి !

ఉ. చూడగ ప్రార్థు లేదు రణ ♦ శూరుల నందఱ నొత్తిగించి మా క్రీడి బిరాన సైంధవుని ♦ గీటడగించి ప్రతిజ్ఞ దీర్చి మా కోడలికిఁ సుభద్రకును ♦ గొంచెము దుఃఖము మాన్చుగాక కీ శ్వాడకయుండె నేమిగతి ♦ హా ! భవితవ్య మదెట్లుబున్నదో.

అదిగో ! పులి ప్రవేశించిన మేకలమంద యెట్లు చెదరిపోవునో పార్థును నేనామధ్యమున బ్రవేశింపగానే కౌరవబలము లట్లు బరువిడుచున్నాడు. అక్కటా ! యిక్కేమిగతి. భాస్కరుడుకూడ బ్రతిపక్షులపక్షమై అప్పుడే చరమాద్రి గుహలో బ్రవేశించినట్లున్నదే ! అయ్యయో ! నీ రెండ మహీరుహగ్రములనైన గానవచ్చుటలేదు. ఇక్కేమున్నది ? కొంప మునింగినది. ఓమహేశ్వరా ! ఓశ్రీకృష్ణా !

ఉ. సింధునృపాలు డిప్పటికి ♦ జిక్కినయట్టుల దోచలేదు గ

ర్వాంధులు సూర్యుడస్తమయ ♦ మందినయట్టుల బొంగుచుండెనో యంధవైరి ! దేవ ! జల ♦ జాతుడ ! కృష్ణ ! బిరాన పద్మినీ

బంధుడు గ్రుంకకుండ దయ ♦ వారగ సింధునృపాలు జూపరే.

(నత్పరముగా) అదిగో ! భానుడస్తమించినాడని పెల్లుగ బొంగు కౌరవుల యార్భాటమును గాంచి బ్రతికొనానన్న యానందముతో నత్తెత్తి చూచిన సైంధవుని తల నర్జునుడు దెగ వేసినాడు.

[తెరలో]

అర్జునా ! అర్జునా !! తలమాత్రము క్రింద బడకుండమింటనేయాడించుచుండుము.

ధర్మ—కృష్ణు డిట్లు కవ్వడి నాజ్ఞాపించుచున్నాడు. కాని రవి యస్తమించినాడని యెల్లరును, మానానిమీద దోషము నా రోపించెదరేమో యని భయమగుచున్నది.

[తెరలో]

అర్జునా ! నీవు తప్పజేసితివి. రవి యంతకుమున్నె యస్తమించినాడు. చేసినపని కూడిరాదు. కాని నీవుమాత్రము చాపంబుతో నగ్నిప్రవేశము కావలయును.

ధర్మ—అన్నన్నా ! ద్రోణాదు లెట్లాదేశించుచున్నారో, అక్కటా పక్షపాత మన నిదియే కదా !

చ. పలువురుకూడి యొంటి బసి ♦ బాలు సధర్మముచేత గూల్ప గ
న్నులగచుచుండియు న్గరుడు ♦ నుం గృహముఖ్యుల్ కౌరవేంద్రులో
బంకగ లే దధర్మ ము ♦ పాండుసుతుల్ రివులొటచే గదా
గలగల ముం చధర్మమని ♦ గ్రక్కున మూగిరి ధర్మనిర్ణయుల్.

(ఆశ్చర్యముతో) ఓహో ! యిదేమి విచిత్రము ! మరల సూర్యకాంతులు ప్రకాశించుచున్నవే. రవి యింకను గ్రంథిదన్నమాటయే. అమ్మయ్యా ! నా ప్రాణము లిప్పటికి బాందిలో చేరినవి. ఈధర్మనిర్ణయుల నోల్లడంగినవి. అదిగో సైంధవుని తల మింట బంతివలె శరములచే గొట్టి యాడించుచు నర్జునకృష్ణు లీవంకకే వచ్చుచున్నారు.

[కృష్ణార్జునులు ప్రవేశించెదరు.]

అర్జు—(శరముల మింటికి విడచుచు) బావా ! వాసుదేవా ! వీని శరంబును గండుకకేళీవిధానంబున మింట నిట్లెంతసేపని యాడివలయును ?

కృష్ణ—అర్జునా ! వీనిశిరం బెవనిచేతినుండి భూమిమీద బడునో వా
 నితల సహస్రశకలంబులగును. కావున నీశిరమును బృహత్సే
 త్రంబున దవంబు సేయుచున్న వీని తండ్రి హస్తాంజలియందు
 బడునట్లు కొట్టవలయును. అయ్యదిపాశుపతాస్త్రమహిమము
 నగాని కానేరదు. కావున నామహాస్త్రమును సమంత్రకంబుగ
 స్మరించి ప్రయోగింపుము.

అర్జు—అటులైన సరియే. (పాశుపతమును విడచును.)

ధర్మ—ఓహో ! ఈ మహాస్త్ర మెన్ని బాణములై దానిని మోసికొని
 పోయినదో ! బావా ! వాసుదేవా ! నీకరుణచేతగదా నాతమ్ము
 డు దుర్భరప్రతిజ్ఞను బట్టి నెఱవేర్చికొన్నవాడు.

అర్జు—సత్యము. సత్యము. మహాత్మా ! వాసుదేవా !

నీ. పాంచాలి సభలోన ♦ బరిభవింపక యుండ

జీర లొసంగి ర ♦ క్షించినావు

అజ్ఞాతవిధిలోన ♦ నన్యుల కంటను

బడకుండ గరుణ గా ♦ పాడినావు

యెట్టెటో భీష్ముని ♦ నీల్గించి విపదాభి

మించిన ప్రేమ దా ♦ టించినావు

నా ప్రతిజ్ఞను నేడు ♦ నయముగా నెఱవేర్చి

నెఱుచే బ్రాణముల్ ♦ నిలిపినావు

గీ. నీ కరుణ లేని కార్యంబు ♦ మాకు గలదె !

పాండవుల కిలువేల్పువై ♦ పఱగినట్టి

దేవదేవుడు శ్రీహరి ♦ ఏవెకావె !

ధర్మరక్షణచరణ ! యవ ♦ తారపురుష !

కృష్ణ—పార్థా ! నేడు నీవు చూపిన వీర విహార విక్రమము సర్వ
 మభిమన్యుని కొఱకై యేర్పడినది. సైంధవుని చంపుటచే నిక

నాతని యాత్మ శాంతి జెంది వీరస్వర్గము నలంకరింపగలదు.

మఱియు నేను మీకేమికావలయును ?

అర్జు—మహాత్మా ! నీకరుణ యున్నమాకస్య మక్కరలేదు. అయినను

మీ యభిమత మెట్టులున్నదో అట్లు ప్రసాదింపుడు.

కృష్ణ—అట్లయిన నిట్లుగాక.

ఉ. సారముచేత శౌర్యముద ♦ శక్తిని మించి సమస్తశత్రు సం
హారము జేసినట్టి యభి ♦ ముచ్చని వంటి పరాక్రమైక వి
స్తారుల గీర్తికాములను ♦ ధర్మరతిన్ జెలువారువారి నీ
భారతమాత పుత్రశత ♦ వర్గముల స్థని క్రాలు గావుతన్.

ఇది శ్రీకాశ్యపసగోత్ర చక్రావధాని వంశవయఃపారావార

రాకానుధాకర నారిసింహార్యపుత్ర సరసమాంబాగర్భ

శుక్తిముక్తాఫల వేంకటసుబ్బారాయగురుకరుణా

లబ్ధసాహిత్య విబుధవిధేయ మాణిక్యశర్మ

ప్రణీతంబైన అభిమన్యనాటకము

సర్వము షష్ఠాంకము

సంపూర్ణము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

—

ఈ నాటకమున వచ్చు పాటలు.

—:0:—

1 అనుబంధము.

బేహగ్ రాగము—రూపకము.

ఓమానహీనా ! దుశ్శాసన !! నేను చిటుతనని । కరుణింపనేలా
సాకి—ఓరీ ! నాతో బోరగ లేక మదిని । బెడరీ
నాకు నీవు తగవని సాకుజేసి పారగనేలా ।
యీసమయమున దు । శ్శాసన తనమును ।
మాన్వేద సంగ్రామంబున రారా ॥ ఓమాన॥

—

2. అనుబంధము.

బేహగ్ రాగము—రూపకము.

ఓచిటుతవాడా । యింత । గరుచమేలా । నీకు శ్రేయమురా
అని । సేయవురా ।
సాకి—ఓరీ । వంశవర్ధనుడనని । హితవుల జెప్పగ విచరాదా
నావాక్యంబులు నీనుదికి చేదమ్యేనా ।
యీరణమున నీదగు । గరువమడంచెద । రారా ।
అభిమన్యకుమారా ।

—

3. అనుబంధము.

శ శ్శాణి—ఆటతాళము.

ఛీ, ఛీ, యింతసిగ్గులేదా । చెరచినావు రాజవంశమెల్లను ॥ ఛీ ఛీ
సరిగనాతో ! బోరలేక యీగతి । సాకుజేసికొని సాటిలివారా॥ ఛీ ఛీ
పలుకులందుగల పొరుషమింతయు । బాణములను లేదు నీకు

సుంతయు । వట్టిగొడ్డునకు మెండాడుపులను । చెట్టమాట
నీయెడ నిక్కంబగు॥ ఛీ ఛీ॥

- 2 మంచిమాటలను సన్నావల దా । టించి యవలనీ ప్రాణంబుల ర ।
క్షించుకోదలచి యీక్రియ వని లం । ఘించినావు వంచనమతి
మంతుడ॥ ఛీ ఛీ॥

4. అనుబంధము.

పూరికళ్యాణి—రూపకము.

- 1 విజయా నీ బాణసమితి । వెలికి దీయుమా । యిదితరి॥ విజ॥
అజరు ద్రాదులకునై న । అలవికాదు నాతోబోర॥విజ॥
- 2 ఆనాడెట్లులై న నిస్సడాజ నిల్వమా । ధీరత ।
సేనాపతి నై నిలచితి జంతు నీదు గాత్ర మెల్ల॥ విజ॥
- 3 కాండవరంపర గలదని గర్వపడకుమా నీమది ।
చెండెద నీ శీర్షమిప్పుడు । భండనమున సురలు దెగడ॥ విజ॥

5. అనుబంధము.

హంసధ్వని—ఆదితాళము.

- చాలుచాలు శాంతనవా । నీ శౌర్యవిక్రమము నాడేతెలసెను
వరకురాము పోరగెలిచినానని । గరువమందరాదు శంకరుని
కృప గలిగి దివ్యశరముల గైకొంటిని । నిలువలేవు కలన
నాడె మ్రోలను॥ చాలుచాలు॥
- 2 అదియుగాక ధర్మబాహ్య చిత్తుల । నాశ్రయించి నిగ్గులేక
దండుల । అధిపతిత్వమునుగాంచి నిల్వనీ । అతిశయంబు
సర్వమ్ము వమ్ముగద॥ చాలుచాలు॥

6. అనుబంధము.

బేహాగ్ — ఆదితాళము.

హాపావుడనై తినా । హా మాలబై వమా॥ హాపా॥

ఆ పరశురాముని । యేపడగించి కీర్తి । గాంచి నే నీయెడ ।

వంచకులజేరితి॥ హాపావుడ॥

2 కలమున బూజ్యుడ । ఖలులనుజేరి ధర్మ । పరులను బాధింప
బాల్పడితి నయ్యయ్యె॥ హాపావు॥

3 వినరు చెప్పినమాట । వీరలు వారలు । కడకు నాకే యీఘోర
కర్మ మెడకుదగిలె॥ హాపా॥

7. అనుబంధము.

జంగ్గారాగము — ఆదితాళము.

నిలువుమా । నిలువుమా । సరుడుసోలెనని । పరుగిడదగదికి॥
నిలువుమా॥

నీమునిమనుమడ । నీదుగీటడపి । నెమ్మిస్వర్గసౌఖ్యమిచ్చెదనుతాతా

2 భారతవీరుల సింహంబేనని । మీటి గర్వమందుచున్న నీభుజ ।
సార ముడిపి యభిమన్యుడు రణమున । చండశాసకుండనియశ
మందెద తాతా॥ ని॥

3 నాప్రపౌత్రుడంతవాడొ రణమున । నాకుమించెననినీపుముదం
బును । గాంచిహర్షవిభ్రమంబులు । మించి నిన్ను స్వర్గంబున
జేర్చుగదా । నిలువుమా॥ నిలువుమా॥

8. అనుబంధము.

శంకరాభరణము — రూపక తాళము.

1 సర్వేశ గౌరీశ । శంకరా । మహాదేవ ! । యికనై ననద్గతుల
నీయవా । దేవా॥ సర్వేశ॥

- 2 ఆదిమధ్యాంతశూన్య । అప్రమేయ స్వప్రకాశః॥
 ఆశ్రితజనావనా మ । హాత్మ ! పాహిపాహిమాం ।
 3 బ్రహ్మచర్యవ్రతమువాడ । పాపభీరుడను తేడా
 బ్రహ్మలోక పదమొసంగి । భక్తుడనన్ను బ్రోవరాదా॥

9. అనుబంధము.

భైరవి

- అకటా ! యాకలుషం బెటు । తారునా నేనేమిసేయుదు ।
 సకలేశ్వర ! నాపాపము । సమయింపు । కరుణింపుము అకటా
 1 పితరుని మించిన పూజ్యుని । భీష్ముని సన్న్యాసుడుగను ।
 క్షీతిగూలించి యిహపరముల । జెరుచుకొంటి ఖలుడనగుచు॥
 2 నన్నుబోలు పాపి వసుధ । నున్నవాడె యెవ్వడైన ।
 చెన్నటినై కులపూజ్యుని । మన్ను జేసినాడెయ్యో ॥అకటా॥

10. అనుబంధము.

అభేరిరాగము—ఆదితాళము.

- పార్థా యిటువినుమా యీ । వగలేలా । పాగులా॥పార్థా॥
 ధరజనియించుట చచ్చుటకేగద విజయా । జ్ఞానదృష్టిగాంచుము
 పార్థా ॥యిటు॥
 2 రణధర్మము । బాంధవ్యము । గనజేయునే తలపా
 అరియై నిన్నెదిరింపగ । సతనిన్ మది మెచ్చుచువే
 బారిగొని వీరస్వర్గమును గొనవా ।
 సంతసింపుమాత్మను ॥పార్థా॥
 3 మతిలేదా । సంతోషము । గతినొందగ లేవా ।
 క్షీతిశత్రుల బరిమార్చక । సిరులేగతి జెందెదవో
 అతిధైర్యముగని శపథముతీర్చగరాదా ! ఆత్మచింత మానుము॥

11. అనుబంధము.

భైరవి—త్రిపుటతాళము.

అశ్వ—తెలిసెరా ! నీచా రాధేయా ! నీ బుద్ధి తెలిసెరా॥

కర్ణ—ఏలరా, ప్రేలగా ఓరీవి ప్రొడ॥ ఏలరా॥

అశ్వ—పూతవంశజ, పుణ్యమూర్తిని, ఘాతకుడవై, కారులఱచెద
వేర॥ తెలిసెరా॥

కర్ణ—బూటకంబులనాడి రాజుల పొంతజేరి కొంపాదీయను నీవ
లెను॥ ఏల॥

అశ్వ—నోరుమూయ వడేరా కర్ణా । కారవేంద్రునిజూచి సైచీతి
పో॥ తెలిసె॥

కర్ణ—బ్రాహ్మణాధము డన్ననాకు । భయముకల్లునే ఛీ ఛీ పోరా
యవలాకు॥ ఏలరా॥

12. అనుబంధము.

మలయమారుతము—రూపకము.

తెలియశక్యమా సిమాయ॥ తెలియ॥

దేవదేవ శ్రీనివాస॥ తెలియ॥

ఒకపరిమోదము నింతువు । ఒకపరి భేదము గూర్తువు॥

విజ్ఞానజనంబులైన । విధినిర్ణయ మెరుగలేరు ॥ తెలియ॥

2 యీకల ఫలమేమోకద । యేమిసేయనుంటివా ! నన్ను ।

శ్రీకల్యాణీపరి । చేర్పుము దరి కరుణింపుము॥ తెలియ॥

3 ఆదిదేవ సకలవంద్య । అఖిలాంతర్యామి ! స్వామి !

ఆదరింపు మలయమారుత । మట్టినాపై వీచునటుల॥ తెలియ॥

13. అనుబంధము.

మధ్యమావతిరాగము—ఏకతాళము.

ఆహాహా, ఆకొరవమద, మడచెద బాడిచెద | ఆహాహా ||
 ధర్మసుతుని, దరిసిబట్టి | నెంతవారు కురుపశువులు |
 వినిసయి | చెదనే కు | జనులారా | విజయసూతిమిమ్ములా |
 అని మొరదునిమెడు | నతనినివిడచెడు | అధికతమించెడు ||

14. అనుబంధము.

వాచస్పతిరాగము—రూపకము.

ఉభయగురుడవై న నీకిది | యుచితధర్మమే | కుంభభవుడ !
 పాండవ కొరవులందున | బక్షపాతమేలనీకు || సుభ ||
 1 బట్టెద ధర్మజాననిలో | నట్టెకొరవులకిచ్చెద |
 నంచుశపథ మూస నీకు | నర్హ ధర్మమా విప్రుడ||ఉభ||
 2 కూలికి వినమునుదిన నీ | కేల కొరవులుచేసిన |
 మేలు ధర్మసూతినీయ | లేదె | యింతయన్యాయమొ||ఉభ||

15. అనుబంధము.

ముఖారిరాగము—ఏకతాళము, డైలాగు.

అభి—అమ్మా నామనవినివిను | మమ్మా | ఆ అనికిబంపుమమ్మా !
 పెదతండ్రి మనుతునమ్మా | జయ | మిమ్మా
 తనయు లిలనుబుట్టియు దన | తండ్రినేల జనగదగదె
 తగుదురిపుల | నోర్వగలను | త్వరగబయలు | మమ్మాయివుడుఅ ||
 ద్రాపది—గాయమయ్యెగాదె నన్ను | గన్నతండ్రి పోవతగదు ||
 త్రిపురహారుని గెలువజాలు | ధీరుడు భారద్వాజుడు |
 పాపరతులు కొరవులి | పట్ల నటకు బోవదగదు ||

తలపవలదు వుండుమాను । దాక సంగరంబుమాట॥
అన్నా వినుమన్నా సేవరుగుట దగదన్నా ?

16. అనుబంధము.

కాంభోజి—రూపకము.

సుభ—వెర పేలనమ్మ రణమునేయ । వీనిబంపుమా నెమ్మది॥ వెర పేల
విజయుని వుత్తండగుటను । పెదతండ్రిని బ్రోవలేడ ।
కుట్టతనము నెంచవలదు । గురు ననిలోనోర్చును॥ వెర॥
ద్రావ—కురువహ్నిలోన వేల్చెదవే । కొడుకునక్కటా చెల్లెల ॥కు॥
గురుడన సామాన్యుడె యా । హరునిమించువాడు పోర
చిరుతను వారిధి ద్రోశువె ! కరుణ మదినిబూసక ॥కు॥
అభి—దయయుంచియాజ్ఞ నీయుడమ్మ । దండ్రి దెచ్చెదా । వేగమొద॥
గోటను భారద్వాజుని । మీటగలను నందియ మను
మాట దలపరాదు । విజయ । మంది వేగవచ్చెద ॥ దయ॥

17. అనుబంధము.

కాంభోజి—త్రీపుట.

ఉత్తర—సన్ను గూడ గొంపోమ్మా ! నాథా రణముజూతు॥
దయయుంచి॥ సన్ను॥
మీరలయ సురటినివినరెద । మీటిబాణముల నందిచ్చెద
ధీరతచే నవసరమైనను । పోరుగూడజేసెద
విలుగై కొనుచు॥ సన్ను॥
అభి—బాలా । యేలా యీలాకోరా । భండనంబు జూడాలేపూ
అడియాస॥ బాలాయేలా॥

రణభేదులు గెలిచిన సింహపు | రవములు గుండెలబగిలించును
తప్పిజారెనేని శరంబులు | తనువుదూరి రక్తముద్రాగును
వేగ|| బాలా||

ఉత్త—నాథా కృపచే జెల్లింపవె | నాదుముద్దు శరణివేడెద
మీరు కాక నాదగుకొరిక | దీర్చు వారెవ్వరు కల రిక
దయను|| నన్ను||

అభి—చెలియా బోటులతో ! యాటలా | ప్రళయకాల మనదగు
రణమున | వలదు గగ్గవతులు ధరిత్రిని | భయదకృత్యముల
గనదగ దెప్పుడైన|| బాలా||

18. అనుబంధము.

కమాచి—ఏక.

పారెదురా ! నను మీరెదురా ! నిను | ఘోరఖరాశికి
మాంఠజేసెద|| పారెదురా||
పాణతులభంగము | పరచినని న్నిట | ద్రుంచెద మదమడ |
గించెదజూడుము|| పారెదురా||
గురుడో నిన్నేలగ | శారవరేడో | ననుజట్టుగాక బట్టుగాక
విడువను|| పారెదురా||

19. అనుబంధము.

సింధుకమాచి —ఆది.

హాసుకుమార | అభిమన్యవీరా|| హా||
వై రులదునుమాడి | వీరసింహుండవని|
కొరితిమీరుచు | జేరితె స్వర్గము హా||

2 నాగర్భరత్నమా । నాకన్నకమపా । యేగతి జీవించు ।
మీయెడ నిన్ను బాసి॥ హ॥

3 అక్కటా యీజగము । అంధకారంబయ్యె । దిక్కికమాకేసి
దివ్యగుణాధార ॥హ॥

20. అనుబంధము.

భాగేశ్వరీ—జంపెతాళము.

1 నాప్రాణనాల్గయిక । నాకుదర్శనమివో ।
పాపమా । కోపమా । నాప్రాణ॥

వీరాగ్రగణ్య నావిధి వ్రాత యిదియేస ॥నాప్రాణ॥

2 ఒంటిగా గౌరవుల । మంటిపాటుగజేసి । తుంటరు లధర్మ
మున । దొడరి నినునొంపగా । జంటలేకొక్కడవెశక్తిదూలగ
నుండ । సైంధవు డుమ్రింగెనే॥ నాప్రాణ॥

సమాప్తము.

భట్టి విక్రమార్కుని కథలు

చదువదగినవి ఆనందించదగినవి ఆలకించదగినవి ఆచరించదగినవి
వియు నగుభట్టివిక్రమార్కుని కథలు పరమాద్భుత నిలయములున్ను,
సాహసాదార్యసద్గుణోపేతములున్ను అగువిక్రమార్కుని చక్కని కథలు.
చక్కనిరసముతో చక్కనిమాటలతో అద్భుతము గొల్పు ఆశ్చర్యకర
వృత్తాంతములతో నిండిన ఈపుస్తకమును యెవ్వరు చదువకుండానుండ
గలరు. 250 పేజీలు 52 పెద్దకథలుగల ఈ గ్రంథము వెల రు 1-4-0

అదృష్టదీపిక

సోదరా ! నీయదృష్టమును నొక్కసారి చూచుకొనుము.

“అదనునకు అందని అప్పల” వలె నీయదృష్టమును ఎవరెన్ని
విధములఁ జెప్పినను, తప్పొచ్చిపోకాకపోదు. మొగమాటమునకుకల తెరం
గంతయు దెలుపక నిన్ను చీకాకుపరచు ననసరము లేకుండ దురదృ
ష్టగ్రహశాంతికొరకు నీ “అదృష్టదీపిక” కరదీపికగా నుండగలదను
నమ్మకముతోఁ బెక్కుసంగతులుజేర్చి, ముహూర్తభాగము, జాతకభా
గము, సాముద్రికభాగము, వాస్తుప్రకరణము, ప్రశ్నభాగము, గొల్లీ
శాస్త్రము, అను ఏడుభాగములు గలిపి ఒకేపుస్తకముగా బయిండు
చేసియున్నాము.

సర్వజనులకు నుపకరించునదిగనుక వెల 0—10—0

హాస్యపు పాటలు

ఇందుకోడిపాట, లంజపాట, బుంగపాట, దొంగులపాట, దా
సరిపాట మెదిలయినవి 32 పాటలుగలవు. వింత వింత కథలు శ్లోకము
లు మొదలయినవి కలవు. అంతయు హాస్యమే.

వెల 0—6—0

వైపుస్తకములు వలయువారు:—

కొండపల్లివీరవెంకయ్య

శ్రీసత్యనారాయణ బుక్కు డిప్,.

రాజమండ్రి.

చికిత్సారత్నము

గ్రంథకర్త బాలకవిసింహ వెంకటరాఘవసూరి.

ఇది పురాతన గ్రంథము, అన్నియు శ్లోకంబులు దొరకగా వాటికి యెత్తునకెత్తగు పద్యంబులువ్రాయించి దానికి విపులమగుతాత్పర్యంబు వ్రాయించి అచ్చువేయించితిమి. అమూల్యములగు చికిత్సలు, రోగ నిరూపణములు, దానికి శాంతులు, సుఖరోగచికిత్సలు శుభ్రముగా నశించుట కనువగువక్రీయలు చిన్నచిన్నవిగా వస్తువులు చేర్చివ్రాయ బడినది. వేలకువేలు వైద్యగ్రంథములు వెలువడు నీరోజులలో దీనిప్రా శస్త్రమిట్లుండుననిన నమ్మెదరా ? ఒక్కప్రతి తెప్పించుకొనుడు. చక్క నిగ్గజ పేపరు 140 పేజీలు. వెల రు 1—0—0

వైద్యరహస్యచింతామణి

గ్రంథకర్త త్రిపురారి మార్కండేయులుగారు.

అంధదేశములోగల యఖండ వైద్యవిద్యావంతులలో పై గ్రంథకర్తగారితండ్రి ప్రఖ్యాత ధర్మవంశి. అనుభవముచే పరీక్షచేసి ఫలితములు వ్రాయబడినవి. పరీక్షా విధానములు, స్తంభనసూత్రము లు, నాడీనిధానము, అఖండమగుయోగములు చేసికొనుట కనువగు చిట్కాలు, బజారులలో దొరకునవియే వ్రాసి వారుచేసి వానిఫలితము జూపించినవారు దీనిని మీవద్దనుంచుకొనిన కడుపునొప్పికి కంగారు గానక్కరలేదు. చెవిలోపోటు మొదలు చెప్పరాని జబ్బువరకు మీయంతట మీరు చేసుకొనుట కనువగు పద్ధతినే వ్రాయబడినది. పరీక్షాభా గ మతిసులభము. ఈపుస్తకము మీవద్ద నుండుట డాక్టరు ఉపేక్షాభా వములకు వినుగుకొనరు. మొదటి భాగము 1—0—0

రెండవ భాగము 1—0—0

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య

శ్రీసత్యనారాయణ బుక్కుడిపో, రాజమండ్రి.

పాండురంగమహాత్మ్యం	
తె. కా.	1 8
జయమనీభారతముపి.పి.వీ1	8
పారిజాతావహరణముతి.	0 12
శృంగారశాకుంతలపి.పి. వీ0	12
ముల్లరామాయణంకమొ0	12
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానం	
శం. కవి	0 12
బిల్వణీయం	0 8
రాజశేఖరవిలాసంకూ.తి.	0 12
రసికజనమనోభిరామం,,	0 12
శృంగారపద్యములు	
సెలక్షన్సు	0 8
వేమనపద్యములుసెలక్షన్సు0	12
బమ్మెరవారిసరత్నములు	
డిటో	0 12
శ్రీరామకర్ణామృతంటికా	0 12
శ్రీకృష్ణకర్ణామృతం టికా	0 12
శివానందలహరి టికా	0 8
శ్రీకాలహస్తీశర్వరశతకంటికా	0 6
సుమతీశతకం టికా	0 3
శ్రీకృష్ణశతకం టికా	0 3
గుమారశతకం టికా	0 3
బాలరామాయణంటికా	0 3
గజేంద్రమోక్షం టికా	0 8
రుక్మిణీకళ్యాణం టికా	0 8
శతకరత్నములు 1వభాగం0	10

శతకరత్నములు 2భాగం	0 10
శతకరత్నములు 3భాగం	0 10
శతకరత్నములు 4 భాగం0	10
—* వైద్యగ్రంథములు *	
చికిత్సానాత్నము శ్లోక	
పద్యతాత్పర్యం 140 సే	
గ్జపేపరు	1 0
వైద్యరహస్యచింతామణి	
1వ భాగం	0 12
డిటూ	2 భాగం 0 12
మర్బత్తుపాకావళి (మూలిక	
లతో 50 మర్బత్తులు త	
యారుచేసుకొనువిధము)	0 6
సహదేవశువైద్యశాస్త్రం0	6
అశ్వలక్షణసారిం (యిందు	
సుల్లవన్నెపరీక్ష మొద	
లగునవి)	0 12
గొప్ప జ్యోతిషగ్రంథములు.	
జాతకమార్తాండుం1భాగం	1 8
డిటూ	2వ భాగం 1 8
డిటూ	3వ భాగం 2 0
జ్యోతిషరహస్యం1భాగం	1 8
డిటూ	2భాగం 1 8
జాతకరత్నం 1వ భాగం	1 0
డిటూ	2వభాగం 2 0
ఆంధ్రజాతకతత్వంనూత్ర	
ములు	1వభాగం 1 8

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య, శ్రీనాథనారాయణ బుక్స్-డిపో, రాజమండ్రి

